

**MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
STRATEGINIO VALDYMO IR POLITIKOS FAKULTETO
APLINKOS POLITIKOS IR VALDYMO KATEDRA**

VIDA MAČERNIENĖ

Aplinkos apsaugos politikos ir administravimo studijų programa

**SAVIVALDYBIŲ ATLIEKŲ TVARKYMO
SISTEMŲ VALDYMAS
(ALYTAUS MIESTO SAVIVALDYBĖS PAVYZDŽIU)**

Magistro baigiamasis darbas

**Darbo vadovas –
doc. dr. Algimantas Bakas**

Vilnius, 2006

Turinys

ĮVADAS	4
1. BENDRA INFORMACIJA APIE ATLIEKAS IR ATLIEKŲ TVARKYMO	
TEISINIS REGLAMENTAVIMAS.....	7
1.1. Atliekų tvarkymo principai.....	7
1.2. Atliekų tvarkymo sistemos ir jų valdymas.....	9
1.3. Teisinių dokumentų, reglamentuojančių atliekų tvarkymą, apžvalga.....	12
1.3.1. Europos Sąjungos atliekų tvarkymo sektoriaus teisės aktai.....	12
1.3.1.1. <i>Bendrieji atliekų tvarkymo teisės aktai.....</i>	<i>14</i>
1.3.1.2. <i>Atliekų tvarkymo įrenginių veiklą reglamentuojantys ES</i>	
<i>teisės aktai.....</i>	<i>15</i>
1.3.1.3. <i>Specifinių atliekų srautų tvarkymą reglamentuojantys ES</i>	
<i>teisės aktai.....</i>	<i>16</i>
1.3.2. Lietuvos Respublikos atliekų tvarkymo teisinės bazės apžvalga.....	19
1.3.2.1. <i>Bendrieji atliekų tvarkymo teisės aktai.....</i>	<i>21</i>
1.3.2.2. <i>Teisės aktai, kuriuose nustatyti reikalavimai atliekų tvarkymo</i>	
<i>įrenginiams.....</i>	<i>24</i>
1.3.2.3. <i>Teisės aktai reglamentuojantys atskirų atliekų srautų tvarkymą.....</i>	<i>25</i>
1.3.2.4. <i>Kiti susiję su atliekų tvarkymu teisiniai dokumentai.....</i>	<i>27</i>
2. SAVIVALDYBIŲ ATLIEKŲ TVARKYMO SISTEMŲ VALDYMAS	
REGIONINIŲ ATLIEKŲ TVARKYMO SISTEMŲ KONTEKSTE.....	32
2.1. Lietuvos Respublikos atliekų tvarkymo politika.....	32
2.2. Atliekų tvarkymo teisinis reguliavimas savivaldybių lygmenyje.....	34
2.3. Regioninių atliekų tvarkymo sistemų strateginė analizė.....	37
2.4. Gamintojo atsakomybės principo taikymas atliekų tvarkyme ir jo įtaka	
savivaldybių sistemoms.....	38
2.5. Savivaldybių bendradarbiavimas kuriant regionines sistemas.....	43
2.5.1. Savivaldybių bendradarbiavimo formos.....	43
2.5.2. Bendradarbiavimo privalumai ir ekonomikos svertai.....	44
2.5.3. Savivaldybių bendradarbiavimo trūkumai.....	46
2.6. Atliekų tvarkymo finansavimas.....	47
2.7. Atliekų turėtojų įmokos už atliekų tvarkymą.....	51

3. ALYTAUS MIESTO SAVIVALDYBĖS ATLIEKŲ TVARKYMO SISTEMOS VYSTYMO ANALIZĖ.....	56
3.1. Alytaus miesto savivaldybės atliekų tvarkymo sistemos vystymo principinės alternatyvos.....	56
3.1.1. Alytaus regiono savivaldybių bendradarbiavimas kuriant regioninę atliekų tvarkymo sistemą bei jos valdymas.....	56
3.1.2. Alytaus regiono atliekų tvarkymo sistemos strateginės nuostatos.....	62
3.1.3. Atliekų tvarkymas Alytaus regione.....	63
3.1.4. Atliekų tvarkymo paslaugų teikimas gyventojams.....	66
3.2. Alytaus miesto savivaldybės atliekų tvarkymo sistemos valdymas.....	69
3.2.1. Esamos atliekų tvarkymo padėties apžvalga.....	69
3.2.2. Savivaldybės funkcijos ir užduotys atliekų tvarkymo srityje.....	72
3.2.3. Pavojingų atliekų tvarkymas.....	79
3.2.4. Švedijos Stokholmo regiono Butširkos savivaldybės atliekų tvarkymo patirties analizė.....	84
3.2.5. Bešeimininkių atliekų tvarkymas.....	88
3.2.6. Aplinkosauginio švietimo organizavimas.....	90
3.2.7. Mokestis už atliekų tvarkymą Alytaus mieste.....	91
3.3. Regioninės atliekų tvarkymo sistemos trūkumai ir privalumai Alytaus miesto savivaldybės atžvilgiu.....	95
IŠVADOS	101
REKOMENDACIJOS.....	103
LITERATŪROS SĄRAŠAS.....	105
SANTRAUKA.....	111
SUMMARY.....	112
PRIEDAI	113

IVADAS

Temos aktualumas. Atliekų tvarkymas Lietuvoje yra tarp prioritetinių aplinkos apsaugos krypčių. Šiuo metu ypač didelis dėmesys yra skiriamas komunalinių atliekų surinkimui, antriniam žaliavų perdirbimui, sąvartynų tvarkymui bei pavojingų atliekų tvarkymo sistemos kūrimui. Komunalinės atliekos – tai buityje susidarančios atliekos. Lietuvoje kasmet susidaro apie 1 mln. tonų mišrių buitinių atliekų: didžiuosiuose miestuose – 300 kg vienam gyventojui per metus, kaimo vietovėse – apie 70 kg. Planuojama, kad šių atliekų kiekis 2020 metais išaugs iki 640 kg gyventojui per metus¹.

Didėjančių atliekų srautų tvarkymo technologijos, atitinkančios ES reikalavimus, yra labai brangios. Regioninės atliekų tvarkymo sistemos sukūrimas ir įgyvendinimas prisidės prie aplinkosaugos lygio kėlimo Lietuvoje bei paspartins teigiamus makroekonominių procesų poslinkius Lietuvoje.

1992 m. Rio de Ženeire priimtoje Darbotvarkėje 21 vienareikšmiškai buvo pabrėžta, jog aplinkai palanki atliekų vadyba turi tapti saugiu atliekų tvarkymu bei šalinimu². Siekiant didinti atliekų tvarkymo sistemos efektyvumą LR Vyriausybės 2002-04-12 nutarimu Nr. 519 patvirtintas Valstybinis strateginis atliekų tvarkymo planas (šiuo metu parengtas ir derinamas naujas plano projektas, kuriame numatyti ilgalaikiai tikslai iki 2020 metų, o priemonių įgyvendinimo laikotarpis – iki 2013 metų), kuris numato esminius pertvarkymus Lietuvos atliekų tvarkymo sistemoje (savivaldybėms rekomenduojama kurti regionines atliekų tvarkymo sistemas), kurie reikalauja didelių organizacinių, techninių, finansinių pajėgumų ir įvairių institucijų tarpusavio glaudaus bendradarbiavimo.

Siekiant efektyviai išspręsti aplinkosaugines problemas bei užtikrinti atliekų tvarkymo paslaugų įperkumą ir jų visuotinumą vartotojams, įgyvendinti atliekų tvarkymą reglamentuojančių Lietuvos teisės aktų ir ES direktyvų reikalavimus, Lietuvoje diegiamos regioninės atliekų tvarkymo sistemos, apimančios kelių savivaldybių teritorijas. Atliekų tvarkymo paslaugų teikimo regioninės sistemos sąlygomis esmė yra socialinių, aplinkosauginių ir ekonominių sąlygų suvienodinimas urbanizuotose ir kaimo vietovėse. Regioninių sistemų kūrimo pagrindas – ekonominė nauda. Ekonominės priežastys sąlygoja regioninių atliekų tvarkymo sistemų diegimą, kadangi didelius atliekų šalinimo įrenginius pigiau statyti ir eksploatuoti negu mažus. Pertvarkyti atliekų tvarkymo sektorių, sukuriant regionines komunalinių atliekų tvarkymo sistemas, infrastruktūros plėtrai

¹ <http://www.am.lt/VI/index.php#r/1113>; prisijungimo laikas: 2006-05-19.

² Staniškis J. K. Integruota atliekų vadyba. Kaunas: Technologija, 2004.

numatyta skirti didelę finansinę paramą. Parama negali užtikrinti ilgalaikio bei nuolatinio atliekų tvarkymo sistemos finansavimo. Todėl pirmas žingsnis, reorganizuojant komunalinių atliekų tvarkymą, buvo regioninių atliekų tvarkymo centrų įsteigimas, kurie ateityje turėtų tapti pagrindiniais šio sektoriaus dalyviais ir organizuoti šio sektoriaus darbą taip, kad įmokos už atliekų tvarkymą padengtų visas sąnaudas, tačiau neviršytų „perkamumo“ ribų. Antra, vietoje dabar veikiančių 800 sąvartynų bus įrengta 10 modernių regioninių sąvartynų. Tokiu būdu, įgyvendinus regioninį atliekų tvarkymą, bus galima racionaliau išspręsti ne tik aplinkosaugines problemas, bet ir užtikrinti šių paslaugų visuotinumą ir prieinamumą šalies gyventojams. Šiuo metu didžiausias dėmesys skiriamas regioninių komunalinių atliekų tvarkymo sistemų plėtros skatinimui – rengiama metodinė medžiaga savivaldai, kuri padėtų nustatyti būtiną paslaugų kokybę, parinkti atliekų tvarkytojus bei jų paslaugų apmokėjimo formas ir įkainių dydžius³.

Atliekų tvarkymo sistemų valdyme dalyvauja visi instituciniai lygmenys, tačiau vienas iš svarbiausių vaidmenų tenka vietos savivaldos institucijoms. Šioje veikloje savivaldybėms apibrėžiama atsakomybė pasiūlyti viešąją komunalinių atliekų tvarkymo paslaugą visiems gyventojams bei ūkio subjektams ir užtikrinti, kad ši paslauga atitiktų aplinkosauginius reikalavimus.

Darbo tikslas: Alytaus miesto savivaldybės pavyzdžiu išanalizuoti Lietuvos savivaldybių atliekų tvarkymo sistemų valdymo situaciją, jų bendradarbiavimo galimybes diegiant regionines atliekų tvarkymo sistemas ir numatomas perspektyvas.

Uždaviniai darbo tikslui pasiekti:

1. Išnagrinėti Europos Sąjungos bei Lietuvos Respublikos teisinį reglamentavimą atliekų tvarkymo srityje.

2. Išanalizuoti praktinį savivaldybių komunalinių atliekų tvarkymo sistemų jungimo modelį – Alytaus regioninės atliekų tvarkymo sistemos kūrimą bei įgyvendinimą, jos plėtros galimybes, projekto finansavimą, išryškinti regiono savivaldybių bendradarbiavimo galimybes.

3. Įvertinti vietos savivaldos, remiantis Alytaus miesto savivaldybės pavyzdžiu, komunalinių atliekų tvarkymo sistemos valdymo ypatumus.

Tyrimo objektas. Rašant darbą, tiriamuoju objektu pasirinkta Alytaus miesto savivaldybės atliekų tvarkymo sistema Alytaus regiono atliekų tvarkymo sistemos kontekste. Europos Sąjunga projektą „Alytaus regiono atliekų tvarkymo sistemos sukūrimas“ pripažino finansuotinu iš Sanglaudos fondo lėšų. Finansinis memorandumas Nr. 2001/LT/16/P/PE/003 buvo pasirašytas 2002

³ <http://www.am.lt/VI/index.php#r/1113>; prisijungimo laikas: 2006-05-19.

m. kovo 13 d. Šis ISPA/Sanglaudos fondo finansuojamas projektas yra svarbus, įgyvendinant naujas atliekų tvarkymo technologijas.

Hipotezė. Kuriama regioninė atliekų tvarkymo sistema yra ekonomiškai efektyvesnė negu nedidelėms savivaldybėms tvarkant savo atliekas pavieniui.

Oficialių dokumentų ir įstatyminės bazės analizės metodas naudojamas, nagrinėjant Lietuvos įstatyminę bazę, ES direktyvas ir kitus dokumentus, susijusius su atliekų tvarkymo reglamentavimu. Metodas leidžia susipažinti su dokumentų nuostatomis ir esminiais reguliavimo aspektais.

SSGG analizės metodas naudojamas parodyti ir išskirti svarbiausius regioninės sistemos aspektus, stipriąsias ir silpnąsias vietas, galimas grėsmes bei numatomas perspektyvas.

Specialios literatūros, internetinių svetainių duomenų, periodinių leidinių studijavimo analizės metodas taikomas, aprašant bendrą regioninių sistemų kūrimo situaciją Lietuvoje, išskylančias problemas bei sunkumus taip pat Europos Sąjungos pagrindinius reikalavimus atliekų tvarkymo srityje. Aptariant dabartinę situaciją, ES įtaką regioninių sistemų kūrime, daugiausia remtasi LR Aplinkos ministerijos bei LR AM Aplinkos projektų valdymo agentūros tinklapiu. Metodas suteikė galimybę surinkti, išanalizuoti ir apibendrinti bei pateikti informaciją iš straipsnių, periodinių leidinių bei knygų.

Lyginamasis metodas naudojamas lyginant tam tikras Galimybių studijoje „Alytaus regioninės atliekų tvarkymo sistemos plėtra“ pateiktas prielaidas, prognozes su realiais sistemos įgyvendinimo rodikliais bei rezultatais.

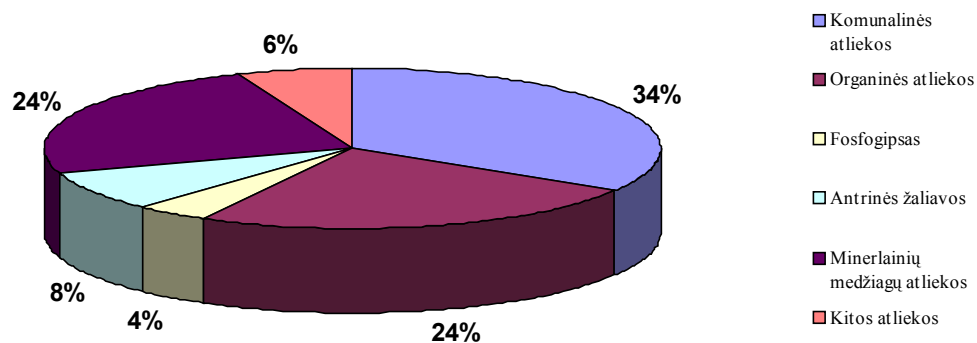
Aprašomasis metodas naudojamas, aprašant atliekų tvarkymo sistemų kūrimą ir įgyvendinimą

Darbo planas. Magistro darbą sudaro įvadas, trys skyriai, išvados, rekomendacijos, naudotos literatūros sąrašas bei priedai. Darbe pateikta 17 lentelių, 26 paveikslai, naudoti 78 literatūros šaltiniai. Darbo pabaigoje pridėti 3 priedai.

1. BENDRA INFORMACIJA APIE ATLIEKAS IR ATLIEKŲ TVARKYMO TEISINIS REGLAMENTAVIMAS

1.1. ATLIEKŲ TVARKYMO PRINCIPAI

Atliekų tvarkymo įstatyme atliekos apibrėžiamos, kaip: „bet kokios medžiagos ir daiktai, kurių atliekų turėtojas atsikrato, nori atsikratyti ar privalo atsikratyti ir kurie priklauso atliekų kategorijoms, nurodytoms įstatymo 1 priede, bei patenka į Aplinkos ministerijos patvirtintą atliekų sąrašą”.⁴ Lietuvoje per metus susidaro apie 4 mln. tonų nepavojingų ir apie 120 tūkst. pavojingų atliekų⁵. Nepavojingas atliekas sudaro komunalinės, organinės, mineralinių medžiagų atliekos, antrinės žaliavos ir pan. Nepavojingų atliekų sudėtis pateikta 1 paveiksle⁶.

1. pav. Nepavojingų atliekų sudėtis, %

Kaip matyti, didžiąją dalį nepavojingų atliekų sudaro organinės, komunalinės bei mineralinių medžiagų atliekos.

Mūsų šaliai įstojus į Europos Sąjungą, ypač svarbiais tampa ES reikalavimai atliekų tvarkymo srityje. 1996 m. paskelbtame Pranešime apie Bendrijos strategiją atliekų tvarkymo srityje pateikiama Europos Sąjungos atliekų tvarkymo politika. Dokumentas patvirtina 1989 m. Bendrijos atliekų tvarkymo strategijoje nustatytą „principų hierarchiją“, t.y. atliekų prevencija ir toliau lieka pirmuoju

⁴ Lietuvos Respublikos atliekų tvarkymo įstatymas//Valstybės žinios. 2003, Nr.61-1726.

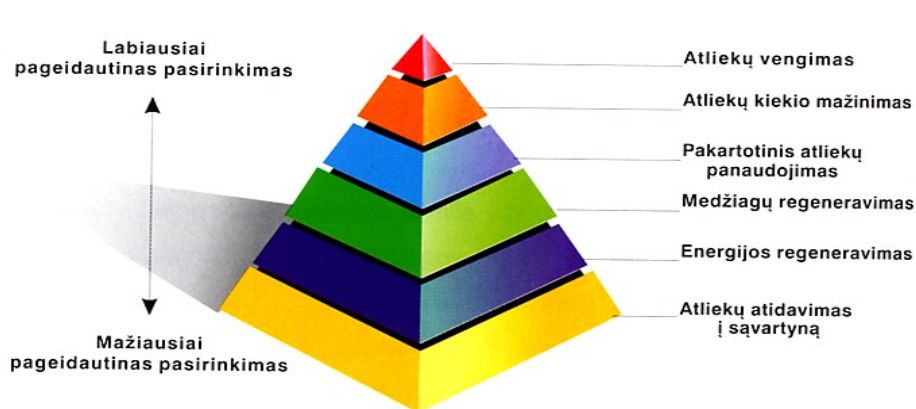
⁵ <http://www.apva.lt/lt/index.php>; prisijungimo laikas: 2006-05-04.

⁶ Subalansuotosios plėtros įgyvendinimo nacionalinė ataskaita. Vilnius: Lututė, 2002. P. 64.

prioritetu, o po jo seka atliekų tvarkymas ir, galų gale, saugus šalinimas. Jei atliekų negalima išvengti, jas reikia tvarkyti, naudoti pakartotinai arba energijai gauti. Atliekų šalinimas sąvartyne ir deginimas pasirenkami tik tuomet, kai nėra jokių galimybių atliekas perdirbti.

Europos Sąjungos atliekų tvarkymo politikoje ypač daug reikšmės teikiama ir kitiems – artimiausio atstumo ir vidinio pakankamumo principams. Artimiausio atstumo principas reiškia, kad atliekos turi būti šalinamos pačiame artimiausiame tam skirtame įrenginyje, o vidinio pakankamumo principas reikalauja, kad Bendrijoje susidarę atliekos būtų šalinamos jos viduje, o ne išvežamos už jos ribų. Abu šie principai taikomi tik šalinamoms, o ne perdirbamoms atliekoms.

Atliekų tvarkymo principai⁷

2 pav . Atliekų tvarkymo principai

Lietuvoje užregistruota apie 850 buitinių atliekų sąvartynų, iš kurių šiuo metu naudojama apie 300-350, atliekos sveriamos 8 sąvartynuose, kituose sąvartynuose atliekų kiekis įvertinamas vizualiai. Dabar atliekų apskaita šalyje nėra tinkamai organizuota ir tiksli, o tai mažina galimybę efektyviai kontroliuoti atliekų susidarymo ir šalinimo procesą. Lietuvoje pažangi atliekų tvarkymo principų hierarchija nėra įgyvendinta, t. y., tvarkant atliekas vyrauja žemiausią prioritetą turintis atliekų tvarkymo būdas – šalinimas sąvartyne⁸.

⁷ Suaugusiųjų švietimas aplinkos temomis – II. Venkime, rūšiukime ir perdirbkime. Kaunas: Socialinių inovacijų fondas, 2005.

⁸ Lietuvos Respublikos valstybės kontrolės valstybinio audito ataskaita „Komunalinių atliekų tvarkymas“ Nr. 2020-20-2, Vilnius, 2006.

Analizuojant faktinį hierarchijos principų taikymą, palyginti Lietuvoje ir kitose ES šalyse susidarančių komunalinių atliekų kiekiai ir šių atliekų tvarkymo būdai. Aplinkos apsaugos agentūros atliekų apskaitos sistemos duomenimis, Lietuvoje 2000 – 2004 m. vidutiniškai kasmet susidarė apie 1 300 tūkst. t atliekų, iš kurių apie 90 proc. buvo šalinama sąvartynuose. INTOSAI aplinkosaugos darbo grupės atlikto Atliekų valdymo audito duomenimis, ES šalyse sąvartynuose šalinama daug mažiau atliekų: Austrijoje 2002 m. sąvartynuose šalinta 32,4 proc., Belgijoje – 4,6 proc., Čekijoje – 70,3 proc., Danijoje – 8,3 proc., Suomijoje – 64,2 proc., Prancūzijoje – 43,2 proc., Italijoje – 63,8 proc., Slovakijoje – 78,2 proc. susidariusių atliekų. Aplinkos ministerijos teigimu, ES yra šalių, kuriose situacija panaši kaip Lietuvoje: 2003 m. Graikijoje sąvartynuose pašalinta 91 proc., Jungtinėje Karalystėje – 82 proc. komunalinių atliekų. Kaip matosi iš pateiktų duomenų apie komunalinių atliekų tvarkymą, šalyje būtina mažinti komunalinių atliekų, patenkančių į sąvartynus kieki, išplėsti jų pakartotinį naudojimą ar apdorojimą ir jų naudojimą energijai gauti⁹.

1.2. ATLIEKŲ TVARKYMO SISTEMOS IR JŲ VALDYMAS

Lietuvoje atliekų tvarkymo sistema kuriama, vadovaujantis keliais pagrindiniais principais:

- Sistema turi būti pagrįsta principų hierarchija: atliekų vengimas, naudojimas ir saugus jų šalinimas;
- Sistema turi remtis gamintojo atsakomybės už gaminio poveikį aplinkai principu;
- Atliekų tvarkymo išlaidas pagal principą „teršėjas moka“ turi apmokėti atliekų turėtojas ir (arba) medžiagų ir gaminių, dėl kurių naudojimo susidaro atliekos, gamintojas arba importuotojas;
- Artimumo ir pakankamumo principai reikalauja, kad susidariusios atliekos būtų šalinamos artimiausiame tinkamai įrengtame atliekų šalinimo įrenginyje ir kad valstybė turėtų pakankamą šių įrenginių sistemą.

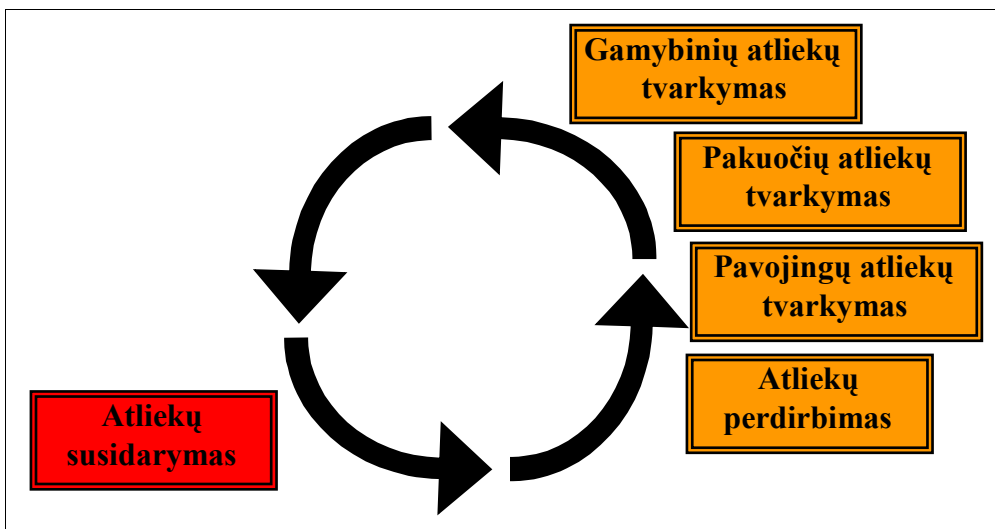
Svarbiausi Nacionalinės darnaus vystymosi strategijos ilgalaikiai atliekų tvarkymo tikslai – sukurti aplinkosaugos ir ekonominiu požiūriu tinkamiausią nepavojingų ir pavojingų atliekų tvarkymo sistemą, sumažinti atliekų srautus ir neigiamą atliekų poveikį aplinkai bei žmonių sveikatai, užtikrinti racionalų jų naudojimą antriniam perdirbimui ir energetikai. Atliekų tvarkymo sistema – tai organizacinių, techninių ir teisinių priemonių visuma.

Pagal susidarymo specifiką Lietuvoje yra dvi pagrindinės atliekų tvarkymo sistemos:

⁹ Lietuvos Respublikos valstybės kontrolės valstybinio audito ataskaita „Komunalinių atliekų tvarkymas“, Nr. 2020-20-2, Vilnius, 2006.

1. Gamybos atliekų sistema, apimanti gamybos proceso metu susidarančias atliekas, kurių tvarkymą turi apibrėžti gamtos išteklių naudojimo arba taršos integruotos prevencijos ir kontrolės leidimai;

2. Savivaldybių atliekų tvarkymo sistema apimanti komunalines ir kitas savivaldybių teritorijoje susidariusias atliekas, kurios nepatenka į gamybos atliekų tvarkymo sistemą. Savivaldybių atliekų tvarkymo sistemos turi apimti atliekų surinkimą, vežimą, naudojimą ir šalinimą.

3 pav. Atliekų tvarkymo sistemos diegimas¹⁰

Savivaldybės institucijos – pagrindinė grandis, kuri organizuoja atitinkamoje teritorijoje susidarančių komunalinių atliekų tvarkymą. Jos atsakingos už šių atliekų tvarkymo sistemos reglamentavimą, sukūrimą (plėtojimą) ir administravimą savo teritorijose, o savivaldybių teritorijų gyventojai ir jose esantys ūkio subjektai privalo naudotis šia sistema.

Savivaldybių atliekų tvarkymo sistemos turi būti organizuotos taip, kad miestai ir gyvenvietės būtų aprūpinti:

- 1) atliekų surinkimo ir išvežimo priemonėmis;
- 2) atliekų rūšiavimo jų susidarymo vietose priemonėmis. Rūšiavimo priemonės turi užtikrinti gyventojams, įmonėms ir organizacijoms patogų plastiko, stiklo atliekų ir popieriaus bei kartono atliekų surinkimą;

¹⁰ www.am.lt/VI/files/0.431529001139839463.doc; prisijungimo laikas: 2006-08-21.

3) statybinių atliekų, didžiųjų atliekų, senos buitinės technikos, naudotų padangų atskiro surinkimo priemonėmis;

4) buityje susidarančių pavojingų atliekų atskiro surinkimo priemonėmis.

Atliekų tvarkymo sistemoms prižiūrėti vietos savivaldos institucijos gali steigti specialiosios paskirties bendroves arba sudaryti sutartis su privačiomis ar valstybės įmonėmis.

2002 metais patvirtintame Valstybiniame strateginiame atliekų tvarkymo plane pabrėžta regioninio atliekų tvarkymo sistemų sukūrimo svarba. Jame taip pat konstatuojama, kad griežtus aplinkosauginius reikalavimus atliekų tvarkymui galima bus įgyvendinti tik tuo atveju, jeigu šios sistemos bus pakankamai plačios, t.y. aptarnaus didžiąją dalį regione susidarančių atliekų generatorių. Dėl didelių šios sistemos įgyvendinimo kaštų savivaldybėms tikslinga bendradarbiauti kuriant regionines atliekų tvarkymo sistemas.

Atliekų tvarkymo sistemų valdymą reglamentuoja Lietuvos Respublikos atliekų tvarkymo įstatymo penktasis skirsnis, kuris numato tvarkant atliekas dalyvaujančių institucijų funkcijų pasiskirstymą.

Aplinkos ministerija reglamentuoja ir administruoja visų atliekų tvarkymą, kontroliuoja nustatytų reikalavimų ir užduočių įgyvendinimą, koordinuoja kitų valstybės institucijų, apskričių viršininkų ir savivaldybių atliekų tvarkymo veiklą, ieško papildomų finansavimo šaltinių valstybės institucijų bei savivaldybių parengtiems atliekų tvarkymo projektams finansuoti. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. rugpjūčio 24 d. nutarime Nr. 1026 „Dėl Europos Sąjungos Sanglaudos fondo paramos administravimo Lietuvoje“ ir šio nutarimo pakeitimuose numatyta, kad aplinkos apsaugos sektoriaus tarpinės institucijos funkcijas atlieka Aplinkos ministerija, o įgyvendinančios institucijos – Aplinkos projektų valdymo agentūra (APVA). Vadovaujantis šiuo nutarimu Aplinkos ministerija yra atsakinga už projektų planavimą, koordinuoja projektų rengimą ir užtikrina jų kokybę, APVA atsakinga už konkursų skelbimą, vertinimą ir sutarčių pasirašymą.

Sveikatos apsaugos ir Ūkio ministerijos sprendžia pavojingų atliekų ar pavojingų medicininių atliekų tvarkymo problemas.

Apskričių viršininkai organizuoja regioninių atliekų tvarkymo planų rengimą, koordinuoja savivaldybių veiksmus įgyvendinant bendras regionines programas, ypač kai tai susiję su atliekų tvarkymui reikalingos regioninės infrastruktūros kūrimu.

Savivaldybių institucijos organizuoja komunalinių atliekų tvarkymo sistemas, būtinas jų teritorijose susidarančioms komunalinėms atliekoms tvarkyti, organizuoja atliekų, kurių turėtojo nustatyti neįmanoma arba kuris nebeegzistuoja, tvarkymą.

Regioniniai atliekų tvarkymo centrai – savivaldybių įsteigtos viešosios įstaigos arba uždarnosios akcinės bendrovės, kurioms savivaldybės pavedė sukurti regionines atliekų tvarkymo sistemas. Savivaldybės, organizuodamos regionines atliekų tvarkymo sistemas, 2001-2005 m. įkūrė 10 regioninių atliekų tvarkymo centrų¹¹.

1.3. TEISINIŲ DOKUMENTŲ, REGLAMENTUOJANČIŲ ATLIEKŲ TVARKYMĄ, APŽVALGA

1.3.1. Europos Sąjungos atliekų tvarkymo sektoriaus teisės aktai

Aplinkos apsaugos sektorių ES mastu reglamentuoja apie 300 ES teisės aktų. Pagrindiniai politiniai dokumentai, reglamentuojantys aplinkos apsaugos sektorių, yra šie:

- Sutartis dėl Europos Konstitucijos – numatomas įsigaliojimas 2006 m. lapkričio 1 d; 6-oji aplinkosaugos veikslių programa 2002 m. (peržiūra 2006 m.);
- ES darnaus vystymosi strategija (peržiūra 2006 m. pirmame pusmetyje) ir pagal ją 2003 m. priimta Lietuvos nacionalinė darnaus vystymosi strategija (įtvirtina tris pagrindinius, tarpusavyje lygiaverčius elementus – aplinkosaugą, ekonominių bei socialinių vystymąsi)¹².

ES atliekų tvarkymo politika peržiūrėta ir atnaujinta 1996 m. Komunikate dėl Bendrijos atliekų tvarkymo strategijos peržiūros. Komunikatas patvirtina 1989 m. Bendrijos atliekų tvarkymo strategijoje nustatytą „principų hierarchiją“, t. y. pirmiausiai atliekų susidarymo prevencija, po to atliekų naudojimas ir galiausiai saugus atliekų šalinimas.

ES šeštojoje aplinkos apsaugos veikslių programoje atliekų prevencija ir tvarkymas įvardijami kaip prioritetinės sritys. Pagrindinis šios programos tikslas – siekti, kad ekonominis augimas nesąlygotų didesnio atliekų kiekio. Su šia programa susiję dokumentai, tokie kaip Integruoto produkto politika, Atliekų ir utilizavimo strategija ir Išteklių valdymo strategija, prisideda prie šio tikslo įgyvendinimo¹³.

Bendrojoje atliekų direktyvoje (75/442/EEB) sakoma, kad svarbiausias tikslas yra atliekų prevencija ir kiekio mažinimas. Taip pat labai svarbu pakartotinis medžiagų naudojimas arba

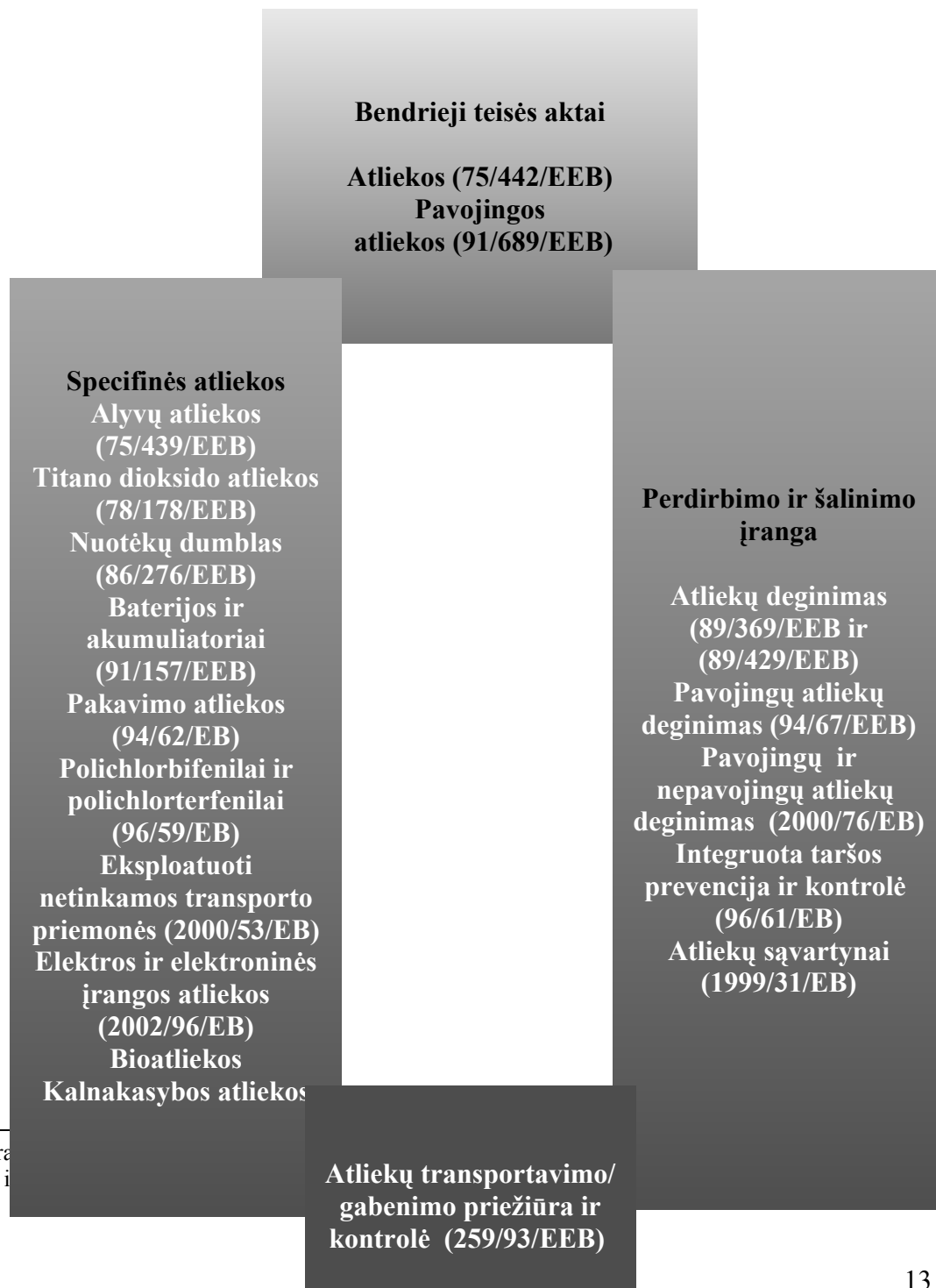
¹¹ Lietuvos Respublikos valstybės kontrolės valstybinio audito ataskaita „Komunalinių atliekų tvarkymas“ Nr. 2020-20-2, Vilnius, 2006.

¹² <http://www.am.lt/VI/index.php#r/1050>; prisijungimo laikas: 2006-05-17.

¹³ Hansen W., Leipprand A. ES politika dėl specifinių atliekų srautų. Regiono ir vietos valdžios institucijų uždaviniai. Vilnius: Tarptautinės ir Europos aplinkosaugos politikos institutas, 2003.

atliekų, kurios neišvengiamai susidaro, panaudojimas energijai gauti. Mažiausiai pageidautina, kad atliekos būtų šalinamos sąvartyne. Kadangi Europos Sąjungoje didžiausia atliekų dalis yra vis dar vežama į sąvartynus, dabartinis Europos Sąjungos tikslas – nuo 2000 m. iki 2010 m. sumažinti atliekų, kurios yra galutinai šalinamos, kiekį 20%, o iki 2050 m. – 50%, ypatingai didelį dėmesį skiriant pavojingų atliekų kiekio mažinimui.¹⁴

Europos Sąjungos atliekų tvarkymo sektoriaus sugrupuoti pagal atskiras sritis teisės aktai pateikti 4 paveiksle.

¹⁴ Hansen W., Leipprā, Vilnius: Tarptautinės i

4 pav. ES atliekų tvarkymo teisės aktai

4 paveiksle matosi, kad Europos Sąjungos atliekų tvarkymo sektoriaus teisės aktai skirstomi į:

- Bendruosius, kuriuose nustatomi reikalavimai, taikomi visoms atliekoms ir visiems jų tvarkymo būdams;
- Atliekų tvarkymo įrenginių, kuriuose nustatomi reikalavimai tvarkymo, šalinimo įrenginiams;
- Atliekų srautų, kuriuose nustatomi reikalavimai, taikomi tik vienam ar kitam atliekų srautui, atsižvelgiant į specifinius jų tvarkymo reikalavimus;
- Atliekų vežimo Europos Bendrijos viduje, į Bendriją ir iš jos priežiūrai ir kontrolei.

1.3.1.1. Bendrieji atliekų tvarkymo teisės aktai

Europos Sąjungos bendros atliekų tvarkymo politikos pagrindas yra 1975 m. liepos 15 d. Tarybos Direktyva 75/442/EEB ir ją papildanti Direktyva 91/692/EEB, kuriomis remiantis buvo ir tebėra rengiami visi konkretūs atliekų tvarkymą reglamentuojantys ES dokumentai.

Bendrosios atliekų direktyvos (75/442/EEB) pagrindinis tikslas atliekų tvarkymo srityje yra būtinybė užtikrinti aukštą aplinkos apsaugos lygį nepažeidžiant vidaus rinkos funkcionavimo mechanizmo ir skatinti darnųjį vystymąsi.¹⁵ Taip pat yra numatytas reikalavimas rengti atliekų tvarkymo planus, kuriais įgyvendinami pagrindiniai direktyvos tikslai¹⁶: atliekos turi būti perdirbamos laikantis hierarchijos principų; atliekos turi būti perdirbamos ar šalinamos taip, kad nekeltų pavojaus žmonių sveikatai ir aplinkai; atliekoms šalinti turi būti įrengtas, atsižvelgus į geriausias turimas technologijas, nereikalaujančias pernelyg didelių sąnaudų, integruotas šalinimo

¹⁵ Hansen W., Leipprand A. ES politika dėl specifinių atliekų srautų. Regiono ir vietos valdžios institucijų uždaviniai. Vilnius: Tarptautinės ir Europos aplinkosaugos politikos institutas, 2003.

¹⁶Lietuvos savivaldybių pasirengimas stoti į Europos Sąjungą aplinkos apsaugos srityje strategija ir veiksmų planas. Vilnius: Aplinkos apsaugos politikos centras, 2000.

įrenginių tinklas. Direktyvoje pateikti terminų apibrėžimai ir atliekų registravimo reikalavimai (atliekas registruoti privalo atliekų surinkėjai, vežėjai ir tvarkytojai), registravimo sistemų reikalavimai (atliekų surinkėjams ir vežėjams) ir licencijų išdavimo atliekų šalintojams reikalavimai.

Pavojingų atliekų direktyva (91/689/EEB) nustato reikalavimus atliekoms, kuriose yra nors vienas pavojingas komponentas, galintis turėti žalingą poveikį sveikatai ir aplinkai. Vadovaujantis šiuo dokumentu atsakingosios institucijos turi imtis priemonių, kad įmonės, šalinančios, renkančios, panaudojančios ar gabenančios pavojingas atliekas, nemaišytų skirtingų šių atliekų kategorijų arba pavojingų atliekų su nepavojingomis, taip pat yra nustatyti reikalavimai pavojingų atliekų pakavimui ir ženklavimui pervežimo metu. Atsakingosios institucijos turi rengti pavojingų atliekų tvarkymo planus bei teikti ataskaitas komisijai apie direktyvos įgyvendinimą. Ši direktyva nustato papildomas ir griežtesnes taisykles, reikalaujančias atsižvelgti į pavojingų atliekų ypatingą prigimtį. Reikalaujama, kad būtų registracijos sistema, kuri registruotų pavojingas atliekas „nuo lopšio iki kapo“, t.y. nuo jų susidarymo momento iki galutinio pašalinimo, ir, žinoma, visais jų tarpinio perdavimo etapais.

1.3.1.2. Atliekų tvarkymo įrenginių veiklą reglamentuojantys ES teisės aktai

Atliekų sąvartynų direktyva (1999/31/EB)¹⁷ siekiama atliekoms bei sąvartynams taikyti griežtus eksploatavimo ir techninius reikalavimus, numatyti priemonės, tvarką ir gaires, kurios padėtų užkirsti kelią arba kuo labiau sumažintų neigiamą poveikį aplinkai, ypač paviršinių ir požeminių vandenių, dirvožemio ir oro taršai, aplinkai pasauliniu mastu, įskaitant šiltnamio efektą, ir atliekų sąvartynų keliamą pavojų žmonėms, kylantį šalinant atliekas į sąvartyną ir vėliau per visą sąvartyno veikimo laiką. Direktyvoje nustatyti sąvartynų statybos, eksploatacijos, kiti reikalavimai ir atliekų priėmimo kriterijai. Visi sąvartynai skirstomi į pavojingų, nepavojingų ir inertinių atliekų sąvartynus. Į sąvartynus patenkančių biodegrazuojamų komunalinių atliekų kiekis turi būti palaipsniui mažinamas, mažėjimo procentą nustatant pagal 1993 m. pašalintų biodegrazuojamų atliekų kiekius: iki 75% – 2002 metais, 50% – 2005 metais ir 25% – iki 2010 metų. Ir esamuose ir naujuose sąvartynuose susidarantis metanas turi būti surenkamas ir panaudojamas arba sudeginamas, filtratas turi būti surenkamas ir išvalomas. Atliekos gali būti vežamos į sąvartyną tik po pirminio apdorojimo: rūšiavimo, kompostavimo, deginimo ir kt. Ilgainiui sąvartynuose šalinamų

¹⁷ Ką turėtų žinoti verslininkas apie aplinkosaugos reikalavimus Lietuvai tapus Europos Sąjungos nare. Vilnius: Lietuvos Respublikos ūkio ministerija, Lietuvos pramoninkų konfederacija, 2004.

komunalinių atliekų sudėtyje neturi likti pavojingų atliekų. Užmokestis už atliekų šalinimą sąvartynuose turi padengti ne tik sąvartyno įrengimo ir eksploatacijos, bet ir jo uždarymo bei priežiūros po uždarymo sąnaudas. Pagal šios direktyvos reikalavimus iki 2009 metų sąvartynai neatitinkantys ES direktyvų reikalavimų turi būti uždaryti arba pertvarkyti.

Komunalinių atliekų deginimo direktyva (89/369/EEB) yra oro taršos iš pramonės įmonių **Direktyvos (84/360/EEB)** dukterinė direktyva. Joje nustatyti teršalų išmetimų ribiniai dydžiai ir kiti reikalavimai visiems komunalinių atliekų deginimo įrenginiams, turintiems leidimus, galiojančius nuo 1990 m. gruodžio 1 d. Ribiniai teršalų išmetimų dydžiai dulkėms, sunkiesiems metalams, druskos rūgščiai, vandenilio fluoridui ir sieros dioksidui priklauso nuo įmonės nominalios galios. Direktyvoje taip pat nustatytos anglies monoksido ir organinių junginių koncentracijų degimo dujose ribos, apibrėžti mėginių ėmimo ir analizės standartai bei metodikos, nustatyti reikalavimai saugumo priemonėms bei visuomenės informavimui.

Direktyva dėl atliekų deginimo (2000/76/EB). Direktyva dėl atliekų deginimo naujiems deginimo įrenginiams galioja nuo 2003 m. pradžios. Esamiems atliekų deginimo įrenginiams ji įsigaliojo nuo 2005 m., pakeisdama direktyvas dėl komunalinių atliekų deginimo (89/369/EEB, 89/429/EEB) ir pavojingų atliekų deginimo (89/429/EEB). Direktyvoje nustatyti teršalų išmetimų ribiniai dydžiai ir kiti reikalavimai visiems atliekų deginimo įrenginiams, turintiems leidimus.

Pavojingų atliekų deginimo direktyvoje (94/67/EEB) detalios apibrėžtos pavojingų atliekų deginimo įmonių eksploatavimo sąlygos, nustatyta minimali deginimo temperatūra bei teršalų išmetimų ribiniai dydžiai anglies monoksidui, dulkėms, sunkiesiems metalams, bendram organinės anglies kiekiui ir kitiems teršalams. Direktyva reikalauja naudoti automatinius degiklius, kurie palaikytų reikiamą temperatūrą, bei įrenginius, nutraukiančius pavojingų atliekų padavimą į kūryklą, kai temperatūra nukrinta žemiau reikalaujamo minimumo. Deginimo įmonių leidimuose turi būti nurodyti priimamų deginti pavojingų atliekų tipai ir kiekiai, apibrėžti dujų valymo metu susidarantių nuotekų užterštumo kontrolės metodai, monitoringo, mėginių ėmimo ir analizės metodai. Prieš priimdama atliekas, deginimo įmonė turi gauti informaciją apie atliekų sudėtį bei pati paimti jų mėginius ir atlikti analizę. Patenkinus tam tikras sąlygas, direktyva leidžia deginti pavojingas atliekas įmonėse, kurios nėra specialiai tam skirtos, tarkim cemento krosnyse.

Taršos integruotos prevencijos ir kontrolės direktyvos (96/61/EB) tikslas yra pasiekti integruotą taršos, kurią sukelia I priede išvardintos veiklos rūšys, prevenciją ir kontrolę. Ji nustato priemones, įskaitant ir atliekų tvarkymo priemones, skirtas užkirsti kelią teršalų išmetimui į orą,

vandenį ir žemę, kuris atsiranda dėl aukščiau nurodytos veiklos, arba, jei tai neįgyvendinama, jam mažinti siekiant aukšto aplinkos apsaugos lygio ir nepažeidžiant atitinkamų Bendrijos nuostatų¹⁸.

1.3.1.3. Specifinių atliekų srautų tvarkymą reglamentuojantys ES teisės aktai

Pakuočių ir pakuočių atliekų direktyvos (94/62/EB)¹⁹ tikslas yra mažinti pakuotės atliekų poveikį aplinkai ribojant jų kiekį, patenkančią į sąvartynus galutiniam saugojimui, ir didinant perdirbamos bei pakartotinai naudojamos pakuotės dalį. Vienas iš direktyvos tikslų yra suvienodinti nacionalines priemones, leidžiančias išvengti neigiamo poveikio rinkai bei užtikrinančias laisvą įpakuotų prekių judėjimą ES viduje. Direktyvos įgyvendinimui kontroliuoti dokumente nustatytas reikalavimas sukurti pakuočių ir pakuočių atliekų duomenų bazę, kuri teiktų informaciją apie pakuočių ir pakuočių atliekų srautų dydį, charakteristikas ir kaitą. Direktyvoje reikalaujama, kad valstybės narės sukurtų panaudotų pakuočių grąžinimo ir/ar surinkimo ir pakavimo atliekų pakartotinio naudojimo bei panaudojimo sistemas. Kiekvienai valstybei narei nustatomas minimalus ir maksimalus kiekis surenkamų pakavimo atliekų (50 – 60 svorio %) ir antrinio panaudojimo pakavimo atliekų (25 – 45 svorio %, kiekvienai pakavimo medžiagai mažiausiai 15%). Direktyvoje taip pat nustatytos pakuotėse leistinos sunkiųjų metalų koncentracijų ribos. Pakuotės turi tenkinti tam tikrus „esminius reikalavimus“, pavyzdžiui, mažinti pakuočių apimtį ir svorį, projektuoti jas taip, kad būtų galima pakuotes panaudoti pakartotinai ir panaudoti, atstačius savybes.

Direktyva dėl naudotų alyvų šalinimo (75/439/EEB), su paskutiniais pakeitimais ir papildymais, reikalauja, kad valstybės narės užtikrintų saugų naudotų alyvų surinkimą ir šalinimą. Prioritetas teikiamas naudotų alyvų regeneravimui, po to jų deginimui direktyvoje nustatytais sąlygomis, ir galiausiai jų kontroliuojamam sandėliavimui ir saugojimui. Direktyva draudžia naudotas alyvas išpilti į vandenį ar drenažo sistemas, saugoti dirvožemyje ir į jį išleisti dirvožemiui kenksmingas alyvas, nekontroliuojamai šalinti apdorotų alyvų likučius, atlikti naudotų alyvų apdorojimą, galintį sukelti oro taršą, viršijančią įstatymo nustatytas ribas. Įmonės, kurios šalina naudotas alyvas, privalo gauti leidimus, o įmonės, kurios renka naudotas alyvas, privalo būti registruojamos ir tinkamai prižiūrimos. Regeneruotose arba kuriai naudojamose alyvose PCB/PCT koncentracija negali viršyti 50 mg/kg.

¹⁸ Ką turėtų žinoti verslininkas apie aplinkosaugos reikalavimus Lietuvai tapus Europos Sąjungos nare. Vilnius: Lietuvos Respublikos ūkio ministerija, Lietuvos pramoninkų konfederacija, 2004.

¹⁹ Ką turėtų žinoti verslininkas apie aplinkosaugos reikalavimus Lietuvai tapus Europos Sąjungos nare. Vilnius: Lietuvos Respublikos ūkio ministerija, Lietuvos pramoninkų konfederacija, 2004.

Valstybėms narėms leidžiama kompensuoti naudotų alyvų surinkimo ir šalinimo metu įmonių patirtus nuostolius; kompensavimo lėšos gali būti surenkamos, įvedus rinkliavą už naujas ar regeneruotas alyvas. Toks sąnaudų kompensavimas turi atitikti principą „teršėjas moka“, nepažeisti konkurencijos ir nesudaryti dirbtinių prekybos naudotų alyvų produktais kliūčių.

Baterijų ir akumuliatorių direktyva 91/157/EEB draudžia prekiauti visomis šarminėmis mangano baterijomis, kuriose yra daugiau nei 0,025 svorio % gyvsidabrio, išskyrus šarmines mangano baterijas, kurios yra skirtos ilgalaikiam naudojimui ekstremaliose sąlygose ir kuriose gali būti iki 0,05 svorio % gyvsidabrio. Draudimas netaikomas „sagos“ tipo šarminiams mangano elementams ir jų baterijoms.

Direktyvoje taip pat yra numatyti tam tikri pardavimo ir šalinimo reikalavimai baterijoms ir akumuliatoriams, kuriuose yra daugiau kaip 25 mg gyvsidabrio kiekviename elemente, daugiau kaip 0,025 svorio % kadmio ir daugiau kaip 0,4 svorio % švino. Šios baterijos ir akumuliatoriai turi būti žymimi specialiu cheminiu simboliu, nurodančiu sunkiųjų metalų kiekį. Valstybės narės privalo imtis priemonių, kad išekvotos baterijos ir akumuliatoriai būtų renkami atskirai, o prietaisuose jie būtų įtaisomi taip, kad išekvotas baterijas būtų lengva išimti.

Elektros ir elektroninės įrangos atliekų direktyvoje (EEI) (2002/96/EB)²⁰ išdėstytas reikalavimas sukurti surinkimo sistemas, kurios leistų galutiniam naudotojui ar platintojui grąžinti namų ūkiuose susidariusias EEI atliekas. Platintojai tiekdami naują produktą turi nemokamai priimti grąžinamą įrangą. Valstybės narės turi užtikrinti, kad nuo 2006 m. iš namų ūkių būtų surenkama ne mažiau kaip 4 kg EEI atliekų, skaičiuojant vienam gyventojui.

Polichlorintų bifenilių ir polichlorintų terfenilų šalinimo direktyvos (PCB/PCT) (96/59/EB) tikslas iki 2010 metų pabaigos visiškai nukenksminti PCB ir PCT. Direktyva reikalauja, kad valstybės narės imtųsi reikiamų priemonių, užtikrinančių saugų ir kuo greitesnį PCB ir PCT bei įrenginių, kuriuose yra šių medžiagų, nukenksminimą arba pašalinimą. Įrenginiai, kuriuose yra PCB ar PCT, turi būti atitinkamai paženklinėti, o visi įrenginiai, kuriuose PCB yra daugiau negu 5 dm³, turi būti inventorizuoti. PCB/PCT atliekas bei jų turinčius įrenginius reikia kuo greičiau perduoti įmonėms, turinčioms leidimą juos nukenksminti arba šalinti. Direktyvoje apibrėžtos nukenksminimo ir šalinimo sąlygos. Valstybės narės per tris metus privalo sudaryti inventorizuotų įrenginių ir juose esančių PCB nukenksminimo ir šalinimo planus.

Nuotekų dumblo direktyva (86/278/EEB) nustato nuotekų dumblo naudojimo žemės ūkyje kontrolės principus. Joje nustatytos sunkiųjų metalų (kadmio, vario, nikelio, švino, cinko ir

²⁰ Ką turėtų žinoti verslininkas apie aplinkosaugos reikalavimus Lietuvai tapus Europos Sąjungos nare. Vilnius: Lietuvos Respublikos ūkio ministerija, Lietuvos pramoninkų konfederacija, 2004.

gyvsidabrio) koncentracijų maksimalūs ribiniai dydžiai dirvoje ir dumble, naudojamame žemės ūkyje, bei didžiausi sunkiųjų metalų kiekiai, kuriuos galima kasmet įterpti į dirvožemį. Direktyva reikalauja kiekvienais metais registruoti susidarančius ir žemės ūkiui pateiktus dumblo kiekius, jo sudėtį ir savybes, bei jo naudojimo vietas. Dumblas ir dumblo tręšiamas dirvožemis turi būti analizuojami, laikantis nurodytų mėginių ėmimo ir analizės metodikų.

Direktyva dėl netinkamų naudoti automobilių (2000/53/EB). Direktyvoje dėl netinkamų naudoti automobilių 2000/53/EB numatomos priemonės mažinti automobilių atliekų susidarymą, užtikrinti jų surinkimą, tvarkyti jas nekenksmingomis aplinkai sąlygomis, pakartotinai naudoti išardytų automobilių dalis.

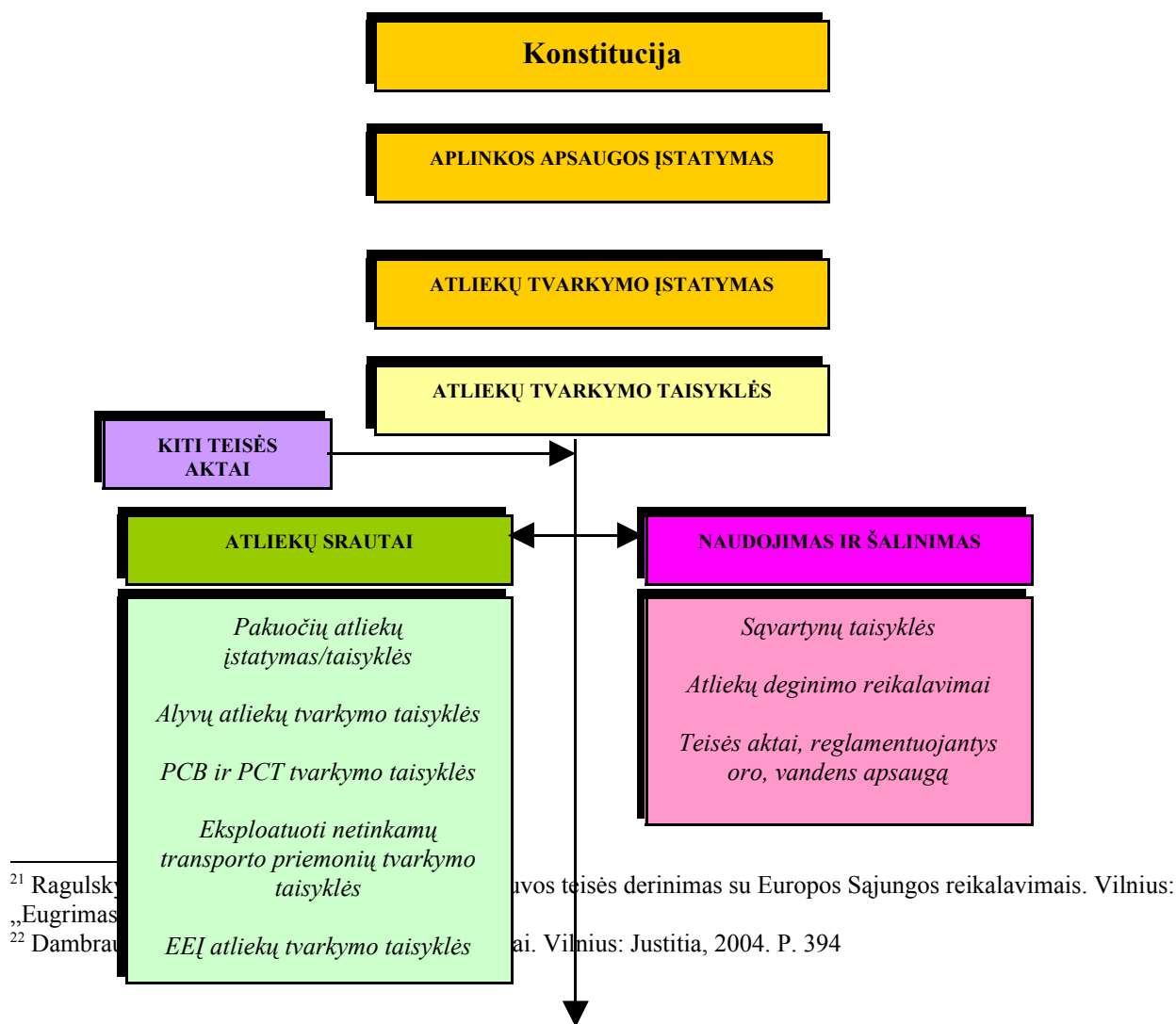
Titano dioksido pramonės atliekų direktyva (78/178/EEB) su paskutiniaisiais pakeitimais ir papildymais yra svarbi tik toms valstybėms, kurios turi titano dioksido pramonę. Jos tikslas – užkirsti kelią ir palaipsniui sumažinti taršą titano dioksido apdorojimo atliekomis bei sumažinti neigiamą poveikį, kurį sukelia į jūrą šalinamos titano dioksido atliekos.

Visiems aukščiau minėtiems atliekų tvarkymo sistemos teisės aktams taikomas **Reglamentas dėl atliekų vežimo (259/93/EEB)**. Į šį reglamentą perkelti Bazelio Konvencijos reikalavimai dėl atliekų tarpvalstybinio pervežimo priežiūros ir kontrolės. Reglamentas netaikomas atliekų siuntoms atskiros valstybės narės ribose. Reglamentas nustato pranešimų apie visas atliekų siuntas per valstybių sienas sistemą ir leidimų išdavimo procedūras (remiantis siuntos paaiškinimais), priklausomai nuo siuntos tipo ir atliekų paskirties vietos. Siunčiančiosios šalies ir priimančiosios šalies atsakingos institucijos atsako už tai, kad atliekos būtų šalinamos arba jos būtų panaudojamos nekenksmingu aplinkai būdu, ir už tai, kad būtų draudžiamas neteisėtas atliekų pervežimas, o pažeidėjai būtų baudžiami. Pervežant atliekų siuntas per valstybių sienas, turi būti pateikiamos finansinės garantijos arba atitinkamas draudimas. Panaudojimui skirtos atliekos turi būti atskirtos nuo atliekų, kurios skirtos šalinimui. Reglamente nustatytas skirtingas režimas atliekų siuntoms per valstybių narių sienas Bendrijos ribose ir atliekų siuntoms į Bendriją ir iš jos.

1989 m. kovo mėnesį Bazelyje pasirašyta **Konvencija dėl pavojingų atliekų tarpvalstybinių pervežimų bei jų tvarkymo kontrolės**. Lietuvos Respublikos Seimui 1998 metų gruodžio 17 d. ratifikavus Bazelio Konvenciją, išsiplėtė galimybės pasikeisti informacija su kitomis valstybėmis apie pavojingų ir kitų atliekų tarpvalstybinius pervežimus (nelegalių pervežimų kontrolė), ekologiškai švarias mažaatliekes technologijas, perdirbimo metodus, veiksmingas administracinės bei ūkinės veiklos ir atliekų tvarkymo sistemas.

1.3.2. Lietuvos Respublikos atliekų tvarkymo teisinės bazės apžvalga

Lietuvos Respublikos Konstitucijos nuostatomis aplinkos apsauga yra pripažinta savarankiška nacionalinės politikos dalimi, kartu ir savarankiška teisinio reguliavimo sritimi. Aplinkos apsauga, kaip valstybės tikslas, priskirtina prie konstitucinių principų. Tokių valstybės tikslą – aplinkos apsaugos, o kartu ir žmogaus teisės į sveiką ir švarią aplinką užtikrinimo, – įtvirtinus konstitucijoje, visos valstybės institucijos – tiek įstatymų leidžiamosios, tiek vykdomosios, tiek teisminės valdžios – privalo imtis atitinkamų veiksmų, kad jį pasiektų²¹. Todėl teisės aktų, reglamentuojančių atliekų tvarkymą apžvalgos pradžioje (5 pav.), pirmiausia reikėtų paminėti LR Konstituciją, kurios nuostatos pripažįsta aplinkos apsaugą, kaip savarankišką teisinio reguliavimo sferą²², bei Aplinkos apsaugos įstatymą, apibrėžiantį, svarbiausius aplinkos apsaugos politikos principus bei nustatantį funkcijų pasiskirstymą tarp centrinės valdžios ir vietos savivaldos institucijų.

5 pav. Teisinių aktų, reglamentuojančių atliekų tvarkymą Lietuvoje, sistema

Šiuo metu Lietuvos Respublikoje atliekų tvarkymą reglamentuojančius teisės aktus, kaip ir Europos Sąjungos atliekų tvarkymo sektoriaus teisinius aktus, galima suskirstyti į kelias grupes:

- teisės aktai reglamentuojantys bendruosius atliekų tvarkymo reikalavimus;
- teisės aktai, kuriuose nustatyti reikalavimai atliekų apdorojimui ir šalinimui;
- teisės aktai, kuriuose numatyti reikalavimai atskirų atliekų srautų tvarkymui;
- teisiniai dokumentai susiję su atliekų tvarkymu, t.y. dokumentai kurių atskiros nuostatos taikomos konkrečiam atvejui, pvz., skelbiant konkursą atliekų surinkimui, taikomos Viešųjų pirkimų įstatymo nuostatos ir pan.

1.3.2.1. Bendrieji atliekų tvarkymo teisės aktai

Aplinkos apsaugos įstatyme apibrėžiami pagrindiniai aplinkos apsaugos tvarkymo Lietuvoje teisiniai principai. Atliekų tvarkymas, kaip viena iš aplinkos apsaugos tvarkymo sričių, taip pat reglamentuojamas šiame įstatyme. Šio įstatymo 23–ajame straipsnyje nurodyta, kad asmenys privalo laikytis Lietuvos Respublikos įstatymų ir kitų teisės aktų nustatytų atliekų tvarkymo reikalavimų. Atliekų tvarkymo išlaidas apmoka teršėjas²³. Iki Atliekų tvarkymo įstatymo priėmimo tai buvo pagrindinės atliekų tvarkymą reglamentuojančios nuostatos. Dabar pagrindinis atliekų tvarkymą reglamentuojantis teisės aktas yra **Atliekų tvarkymo įstatymas**²⁴, kuriuo nustatomi bendrieji atliekų prevencijos, apskaitos, surinkimo, rūšiavimo, saugojimo, vežimo, naudojimo, šalinimo reikalavimai, kad būtų išvengta jų neigiamo poveikio aplinkai ir žmonių sveikatai. Įstatymas taip pat nustato valstybės ir savivaldybių institucijų ir kitų juridinių bei fizinių

²³ Staniškis J. K. Integruota atliekų vadyba. Kaunas: Technologija, 2004.

²⁴ Lietuvos Respublikos atliekų tvarkymo įstatymas// Valstybės žinios. 1998, Nr. 61-1726.

asmenų funkcijas ir atsakomybę tvarkant atliekas. Pagal Atliekų tvarkymo įstatymo 25 straipsnį savivaldybių institucijos organizuoja komunalinių atliekų tvarkymo sistemas, būtinas jų teritorijose susidarančioms komunalinėms atliekoms tvarkyti; pagal 30 straipsnio 1 dalį savivaldybės organizuoja komunalinių atliekų tvarkymo sistemas, būtinas jų teritorijose susidarančioms komunalinėms atliekoms tvarkyti. Vadovaujantis šio straipsnio 4 dalimi, savivaldybė gali pasirinkti vieną iš trijų įstatyme numatytų atliekų tvarkymo sistemų (arba jų derinius):

1) pati užsiimti atliekų tvarkymu, viena ar su kitomis savivaldybėmis įsteigdama atliekų tvarkymo bendrovę;

2) organizuoti atliekų tvarkymo sistemos eksploatavimo operatorių atrankos konkursą, kai atestuoti operatoriai patys sudaro atliekų tvarkymo sutartis su atliekų turėtojais ar jų atstovais – ūkį eksploatuojančiomis įmonėmis;

3) įvesti vietinę atliekų tvarkymo rinkliavą bei organizuoti komunalinių atliekų tvarkymo paslaugų viešojo pirkimo konkursą.

Ankstesnėje įstatymo redakcijoje savivaldybėms buvo numatyta tik prievolė organizuoti atliekų tvarkymą, konkrečiai nenurodant, kokiais būdais tai gali būti padaryta. LR atliekų tvarkymo įstatymas, numatęs šias atliekų tvarkymo alternatyvas, įsigaliojo 2003 m. sausio 1 d.

Pagal šio įstatymo 30 straipsnio 5 dalį – įmonės, kurios vykdo komunalinių atliekų surinkimą, šią veiklą savivaldybės teritorijoje gali vykdyti tik tuo atveju, jeigu yra sudariusios sutartis su savivaldybe, kelių savivaldybių įsteigtu juridiniu asmeniu, kuriam pavesta administruoti komunalinių atliekų tvarkymo sistemą, Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos nustatyta tvarka. Sutarties tarp įmonių, kurios vykdo komunalinių atliekų surinkimą, įskaitant antrinių žaliavų surinkimą, ir savivaldybės, kelių savivaldybių įsteigto juridinio asmens, kuriam pavesta administruoti komunalinių atliekų tvarkymo sistemą, sudarymo tvarkos aprašas, patvirtintas Aplinkos ministro 2006 m. gegužės 16 d. įsakymu Nr. D1-233.

Atliekų tvarkymo taisyklėse²⁵ numatyti trijų lygių atliekų tvarkymo planai: valstybinis, regioniniai ir savivaldybių. Atliekų tvarkymo planai reikalingi tam, kad būtų įgyvendinti šie pagrindiniai tikslai:

- atliekos turi būti tvarkomos laikantis hierarchijos principo;
- atliekos turi būti perdirbamos ar šalinamos taip, kad nekeltų pavojaus žmonių sveikatai ir aplinkai;

²⁵ Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 1999 m. liepos 14 d. įsakymas Nr. 217 „Dėl atliekų tvarkymo taisyklių patvirtinimo“// Valstybės žinios. 1999, Nr. 63-2065

- atliekoms šalinti turi būti įrengtas, atsižvelgus į geriausias turimas technologijas, nereikalaujančias pernelyg didelių sąnaudų, integruotas ir adekvatus šalinimo įrenginių tinklas.

Atliekų tvarkymo taisyklės reikalauja, kad įmonės, kurių veikloje susidaro atliekų, rengtų atliekų tvarkymo planus bei gamtos išteklių taupymo ir atliekų mažinimo planus.

Atsižvelgiant į tai, kad vietos lygmenyje didžiausias vaidmuo komunalinių atliekų tvarkyme tenka vietos savivaldos institucijoms, svarbu paminėti **Savivaldybių komunalinių atliekų tvarkymo taisyklės (tvirtinamas savivaldybės tarybos sprendimu)**, kurios reglamentuoja viešųjų komunalinių atliekų tvarkymo paslaugų teikimą ir užtikrina, kad šios paslaugos atitiktų aplinkosauginius, techninius – ekonominius, higienos reikalavimus.

Pagal **Valstybinį strateginį atliekų tvarkymo planą**, siekiant didinti atliekų tvarkymo sistemos efektyvumą, savivaldybėms rekomenduojama išvien kurti regionines atliekų tvarkymo sistemas.

„Valstybė remia regioninių atliekų tvarkymo sistemų kūrimą, nes tai yra geriausias būdas modernizuoti komunalinių atliekų tvarkymą nevienodai išsivysčiusiuose šalies regionuose. Šios sistemos – pagrindinė Europos Sąjungos atliekų direktyvų reikalavimų įgyvendinimo Lietuvoje priemonė, todėl kiekviena jų turi užtikrinti Lietuvos Respublikos įsipareigojimų plėtoti viešąją komunalinių atliekų tvarkymo paslaugą ir pasiekti atitinkamą jos lygį vykdymą“²⁶.

Siekiant, kad nauja atliekų tvarkymo sistema veiktų sklandžiai, svarbu užtikrinti viešosios komunalinių atliekų tvarkymo paslaugos kokybę, racionaliai sutvarkytą atliekas tvarkančių įmonių registracijos ir gamtos išteklių naudojimo leidimų išdavimo sistemą bei užtikrinti naudojamų atliekų tvarkymo priemonių techninio ir aplinkosauginio lygio kontrolę.

Savivaldybės institucijos gali įgyvendinti joms priskirtas teises, pareigas ir atsakomybę atliekų tvarkymo srityje pačios arba pasinaudodamos savivaldybių kooperacijos galimybėmis, kuriant regionines atliekų tvarkymo sistemas. Šios sistemos sukurtos komunalinėms atliekoms tvarkyti, tinkamai joms šalinti, tačiau gali būti pritaikytos ir gamybos atliekų srautams tvarkyti²⁷.

Valstybiniame strateginiame atliekų tvarkymo plane yra numatyti šie pagrindiniai tikslai:

- apsaugoti gamtą ir žmonių sveikatą nuo taršos atliekomis poveikio, maksimaliai, tačiau racionaliai naudojant atliekų medžiaginius ir energetinius išteklius;
- sukurti racionalią atliekų tvarkymo sistemą, tenkinančią visuomenės poreikius, užtikrinančią gerą aplinkos kokybę ir nepažeidžiančią rinkos ekonomikos principų;

²⁶ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002-04-12 nutarimas Nr. 519 „Dėl valstybinio strateginio atliekų tvarkymo plano patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2002, Nr. 40-1499.

²⁷ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002-04-12 nutarimas Nr. 519 „Dėl valstybinio strateginio atliekų tvarkymo plano patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2002, Nr. 40-1499.

- nustatyti atliekų tvarkymo užduotis, priemonės ir veiksmus, sudarančius sąlygas per artimiausią dešimtmetį įgyvendinti Europos Sąjungos atliekų tvarkymo direktyvas.

Šiame dokumente nurodytos pagrindinės teisinės, administracinės ir ekonominės priemonės, kurios turėtų būti naudojamos visuose sistemos valdymo lygmenyse, pateikti atliekų apskaitos ir atliekų srautų valdymo bei savivaldybių ir regioninių atliekų tvarkymo sistemų planavimo principai, išryškintas visuomenės, nevyriausybinių organizacijų, verslo ir vartotojų vaidmuo siekiant sparčiau įgyvendinti strategijos tikslus. Minėtame strateginiame plane pateiktos atliekų tvarkymo užduotys ir priemonės bei veiksmai jų vykdymui, taip pat nustatytos užduotys ir numatyti veiksmai bei priemonės, kurias turi įgyvendinti valstybinės valdžios ir valdymo bei vietos savivaldos institucijos.

1.3.2.2. Teisės aktai, kuriuose nustatyti reikalavimai atliekų tvarkymo įrenginiams

Atliekų sąvartynų įrengimo, eksploatavimo, uždarymo ir priežiūros po uždarymo taisyklėse²⁸ perkelti ES Sąvartynų direktyvos reikalavimai: sąvartynų klasifikacija, aplinkos apsaugos reikalavimai, atliekų priėmimo kriterijai ir procedūros, leidimų išdavimo reikalavimai, kontrolės ir monitoringo procedūros, esamų sąvartynų uždarymas ir sutvarkymas, uždarymo ir priežiūros po uždarymo reikalavimai, kad nekiltų arba kiek galima būtų sumažintas atliekų sąvartynų neigiamas poveikis aplinkai, ypač paviršiniam ir požeminiam vandeniui, dirvožemiui ir atmosferai, bei bet koks pavojus žmonių sveikatai.

Lietuvos Respublikos aplinkos ministro įsakymas „Dėl atliekų deginimo aplinkosauginių reikalavimų patvirtinimo.“²⁹ Nuo 2005-12-28 tai yra pagrindinis Lietuvos Respublikos dokumentas, į kurį turi būti atsižvelgiama analizuojant komunalinių atliekų deginimo galimybes aplinkosauginiu aspektu.

Reikalavimai nustato eksploatacines sąlygas, išmetamųjų teršalų ribines vertes ir techninius reikalavimus, kurie privalomi visoms Lietuvos Respublikos teritorijoje esančioms įmonėms, eksploatuojančioms ar planuojančioms eksploatuoti atliekų deginimo įrenginius ar bendro deginimo įrenginius.

Aplinkos ministro įsakymu patvirtintos Buityje susidarančių pavojingų atliekų surinkimo punktų įrengimo ir eksploatavimo taisyklės³⁰ nustato buitėje susidarančių pavojingų

²⁸ Ką turėtų žinoti verslininkas apie aplinkos apsaugos reikalavimus Lietuvai tapus Europos sąjungos nare. Vilnius: LR ūkio ministerija, Lietuvos pramonininkų konfederacija, 2004.

²⁹ Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2002 m. gruodžio 31 d. įsakymas Nr. 699 „Dėl atliekų deginimo aplinkosauginių reikalavimų patvirtinimo“// Valstybės žinios. 2003, Nr. 31-1290.

³⁰ Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2001 m. kovo 30 d. įsakymas Nr. 179 „Dėl buitėje susidarančių pavojingų atliekų surinkimo punktų įrengimo ir eksploatavimo taisyklių patvirtinimo“// Valstybės žinios. 2001, Nr. 32-1086.

atliekų punktų įrengimo ir eksploatavimo reikalavimus. Jos taikomos parenkant vietą, įrengiant bei eksploatuojant buityje susidarančių pavojingų atliekų surinkimo punktus. Taisyklės nenustato radioaktyviųjų ir pramonės įmonėse susidarančių pavojingų atliekų surinkimo tvarkos.

LAND 32-99 „Gamtos išteklių naudojimo leidimų išdavimo ir gamtos išteklių naudojimo limitų bei leistinos taršos į aplinką normatyvų nustatymo tvarkos“³¹ tikslai – leidimų išdavimu siekti racionalaus gamtos išteklių naudojimo, efektyvesnio pažeistų žemių rekultivavimo ir aplinkos teršimo mažinimo, reglamentuoti paraiškų leidimams gauti, atnaujinti, koreguoti projektų parengimo bei leidimų išdavimo, atnaujinimo, koregavimo ir panaikinimo procedūras. Taisyklėse įtvirtinama integruota taršos prevencijos ir kontrolės sistema, vienijanti vandens, oro ir žemės apsaugos bei atliekų tvarkymo priemones. Šis normatyvinis dokumentas privalomas visiems juridiniams ir fiziniams asmenims, kuriems pagal šiose Taisyklėse nustatytą tvarką būtina gauti Integruotos taršos prevencijos ir kontrolės leidimą .

1.3.2.3. Teisės aktai reglamentuojantys atskirų atliekų srautų tvarkymą

Pakuočių ir pakuočių atliekų tvarkymo įstatyme³² nustatyti bendrieji Lietuvos Respublikos gaminamų ir į Lietuvos Respubliką importuojamų pakuočių ir pakuočių atliekų apskaitos, ženklinimo, surinkimo, naudojimo reikalavimai, kad būtų išvengta pakuočių ir pakuočių atliekų neigiamo poveikio aplinkai bei žmonių sveikatai, taip pat gamintojų, importuotojų, pardavėjų, vartotojų, gaminių naudotojų, atliekų tvarkytojų teisės ir pareigos tvarkant pakuotes ir pakuotės atliekas. Įstatyme taip pat pateikiami pakuočių ir pakuočių atliekų tvarkymo prioritetai: prevencijos priemonės pakuočių atliekų susidarymui mažinti; pakartotinis pakuočių naudojimas; pakuočių atliekų perdirbimas ir jų panaudojimas energijai gauti bei saugiai šalinti susidariusias pakuočių atliekas, kad jos nekeltų pavojaus aplinkai bei žmonių sveikatai. Įstatyme numatyta, kad pakuotės turi būti gaminamos vadovaujantis nustatytais reikalavimais ir tvarkomos pagal principą „teršėjas moka“. Gamintojų atsakomybė neapsiriboja finansine atsakomybe, t.y. pakuočių atliekų tvarkymo išlaidų padengimu. Gamintojai gali naudotis savivaldybių institucijų organizuotomis atliekų tvarkymo sistemomis arba patys kurti pakuočių ir jų atliekų tvarkymo sistemą, prisiimdami atsakomybę už nustatytą užduočių įvykdymą, bei sumažinti atliekų tvarkymo išlaidas. Tam, kad pakuočių atliekų tvarkymo sistema būtų ekonomiškai efektyvi, įstatymo 8 straipsnis nustato pardavėjų pareigą surinkti pakuotes ir jų atliekas. Tam tikslui pardavėjai privalo priimti parduodamų

³¹ Ką turėtų žinoti verslininkas apie aplinkos apsaugos reikalavimus Lietuvai tapus Europos sąjungos nare. Vilnius: LR ūkio ministerija, Lietuvos pramonininkų konfederacija, 2004.

³² Lietuvos Respublikos pakuočių ir pakuočių atliekų tvarkymo įstatymas // Valstybės žinios. 2001, Nr. 85-2968.

gaminų pakuotes ir gali patys organizuoti pakuočių bei jų atliekų surinkimo ir rūšiavimo sistemas. Pardavėjai prekybos vietoje turi teikti informaciją, kaip vartotojai gali grąžinti pakuotes ir jų atliekas. Įstatymo 9 straipsnis nustato vartotojų pareigą naudotis organizuotomis pakuočių ir jų atliekų sistemomis.

Pakuočių ir pakuočių atliekų tvarkymo taisyklių³³ reikalavimai taikomi visoms pakuotėms ir pakuočių atliekoms, nepriklausomai nuo to, iš kokių medžiagų jos pagamintos bei kur jos naudojamos ir gaminamos. Taisyklės nustato ribinius kenksmingų medžiagų kiekius pakuotėse, pakuočių ženklinimo, pakuočių pakartotinio naudojimo, pakuočių ir pakuočių atliekų apskaitos ataskaitų teikimo tvarkas bei reikalavimus organizuojant pakuočių atliekų rūšiavimą ir tvarkymą. Taip pat nurodoma, kad gamintojai ir importuotojai turi teikti metines į vidaus rinką išleistas pakuočių apskaitos ataskaitas Aplinkos ministerijos regionų aplinkos apsaugos departamentams. Prekybos vietoje susidarančių pakuočių atliekos turi būti surenkamos ir rūšiuojamos.

Prie teisės aktų reglamentuojančių specifinių atliekų srautų tvarkymą priskiriamos **išeikvotų baterijų ir akumuliatorių tvarkymo taisyklės**³⁴, kuriose perkeltos baterijų ir akumuliatorių direktyvos (91/157/EEB) reikalavimų dėl išeikvotų baterijų ir akumuliatorių surinkimo, pervežimo ir tvarkymo nuostatos.

Polichlorintų bifenilų ir polichlorintų terfenilų (PCB/PCT) tvarkymo taisyklės³⁵ parengtos siekiant užtikrinti, kad naudoti PCB/PCT būtų kuo greičiau pašalinami, o įranga, turinti PCB/PCT, – nukenksminama ar pašalinama, ir nustato PCB/PCT, naudotų PCB/PCT ir įrangos, turinčios PCB/PCT, inventorizacijos, ženklinimo, saugojimo, eksploatavimo, nukenksminimo ir šalinimo tvarką.

Alyvų atliekų tvarkymo taisyklėse³⁶ numatyta, kad alyvų turėtojai bei jas surenkančios ir šalinančios įmonės turi imtis visų galimų priemonių, kad alyvų atliekos būtų saugiai surinktos ir pašalintos ir nekeltų pavojaus aplinkai ir žmonių sveikatai. Draudžiama:

1. Išpilti ar išleisti alyvų atliekas ir alyvų atliekų apdorojimo liekanas į vidaus vandens telkinius, požeminį vandenį, teritorinius vandenis bei drenažo sistemas;
2. Išpilti ar išleisti alyvų atliekas ir alyvų atliekų apdorojimo liekanas ant dirvožemio;

³³ Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2002 m. birželio 27 d. įsakymas „Dėl pakuočių ir pakuočių atliekų tvarkymo taisyklių patvirtinimo“//Valstybės žinios. 2002, Nr. 81-3503.

³⁴ Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2002 m. gruodžio 21 d. įsakymas Nr. 625 „Dėl Išeikvotų baterijų ir akumuliatorių tvarkymo taisyklių patvirtinimo“// Valstybės žinios. 2002, Nr. 1-12.

³⁵ Ką turėtų žinoti verslininkas apie aplinkos apsaugos reikalavimus Lietuvai tapus Europos sąjungos nare. Vilnius: Lietuvos Respublikos ūkio ministerija, Lietuvos pramonininkų konfederacija, 2004.

³⁶ Ką turėtų žinoti verslininkas apie aplinkos apsaugos reikalavimus Lietuvai tapus Europos sąjungos nare. Vilnius: Lietuvos Respublikos ūkio ministerija, Lietuvos pramonininkų konfederacija, 2004.

3. Perduoti alyvų atliekas privatiems asmenims ir įmonėms, neturinčioms leidimo tvarkyti tokias atliekas.

Alyvų atliekas surenkančios, apdorojančios, regeneruojančios, deginančios ar šalinančios įmonės turi būti registruotos Atliekas tvarkančių įmonių registre pagal Atliekų tvarkymo taisyklių reikalavimus. Taisyklėse pateikiami reikalavimai alyvų atliekų tvarkymui, apskaitos ir ataskaitų reikalavimai, apibrėžiama teisinė atsakomybė. Priede pateikiamos išmetamųjų teršalų ribinės vertės, deginant naudotas alyvas kaip kurą.

Pagal Elektros ir elektroninės įrangos bei jos atliekų tvarkymo taisyklių³⁷ reikalavimus elektros ir elektroninės įrangos gamintojai ir importuotojai privalo ženklinti į Lietuvos rinką išleidžiamą elektros ir elektroninę įrangą ir teikti informaciją elektros ir elektroninės įrangos atliekų tvarkytojams bei šios įrangos vartotojams. Pagal **Gamintojų ir importuotojų registravimo taisyklėse³⁸** nustatytą tvarką gamintojai ir importuotojai privalo registruotis bei pateikti dokumentą, įrodantį, kad jo elektros ir elektroninės įrangos atliekų tvarkymas bus finansuojamas. Tokių dokumentų sudarymo ir vykdymo tvarka, elektros ir elektroninės įrangos atliekų tvarkymo 2006-2007 metų užduotys bei „garantijos“ dydžio nustatymo įkainiai nustatyti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2006 m. sausio 19 d. nutarimu Nr. 61 „Dėl banko garantijos, laidavimo sutarties ir kitų sutarčių įrodančių, kad elektros ir elektroninės įrangos atliekų tvarkymas bus finansuojamas, sudarymo ir vykdymo, lėšų, gautų pagal šias sutartis, kaupimo, naudojimo ir grąžinimo taisyklių patvirtinimo“³⁹.

1.3.2.4. Kiti susiję su atliekų tvarkymu teisiniai dokumentai

LR Regioninės plėtros įstatymas reglamentuoja regioninių sistemų kūrimą ir įgyvendinimą. Įstatyme nurodoma, kad Regioninių plėtros tarybų kompetencijai priskirta svarstyti pasiūlymus ir teikti išvadas dėl įgyvendinamų projektų bendrai finansuojamų iš Europos Sąjungos struktūrinių lėšų ir iš Lietuvos Respublikos valstybės ir (arba) savivaldybių lėšų. Šiam tikslui sudaromos darbo grupės, kurios rengia regionų plėtros planus, vertina bei prižiūri jų įgyvendinimą. Regiono plėtros tarybą sudaro apskrities viršininkas, regiono savivaldybių merai ir deleguoti savivaldybių tarybų nariai. Savivaldybių tarybų narius į regiono plėtros tarybą deleguoja

³⁷ Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2005 m. rugpjūčio 16 d. įsakymas Nr. D1-395 „Dėl aplinkos ministro 2004 m. rugsėjo 16 d. įsakymo Nr. D1-481 „Dėl elektros ir elektroninės įrangos bei jos atliekų tvarkymo taisyklių patvirtinimo“ pakeitimo“// Valstybės žinios. 2005, Nr. 102-3793.

³⁸ Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2005 m. lapkričio 17 d. įsakymas Nr. D1-555 „Dėl gamintojų ir importuotojų registravimo taisyklių patvirtinimo“// Valstybės žinios. 2005, Nr. 138-4989.

³⁹ <http://www.am.lt/VI/index.php#a/5069>; prisijungimo laikas: 2006-08-22.

savivaldybių tarybos pagal kiekvienos savivaldybės gyventojų skaičių. Socialiniai ir ekonominiai partneriai regiono plėtros tarybos darbe dalyvauja patariamąjį balsą. Socialinius ir ekonominius partnerius į savo posėdžius kviečia regiono plėtros taryba⁴⁰.

Įstatyme nustatyti bendrieji regionų plėtros dokumentų rengimo principai. Regionų plėtros planai privalomi vykdyti vietos savivaldos institucijoms ir kitiems juridiniams bei fiziniams asmenims. Remiantis įstatymu už regionų planų rengimą atsakinga nauja kolegiali institucija – regiono plėtros taryba. Regionų plėtros planus, apimančius vienos apskrities teritoriją, tvirtina regionų plėtros tarybos. Pagal šį įstatymą apskrities viršininko administracija tampa regiono plėtros institucija. Regioninių sistemų kūrime dalyvaujantys apskričių viršininkai organizuoja regioninių atliekų tvarkymo planų rengimą, koordinuoja savivaldybių veiksmus įgyvendinant bendras regionines programas, ypač kai tai yra susiję su atliekų tvarkymui reikalingos regioninės infrastruktūros kūrimu, tačiau daugeliu atvejų šią funkciją gali apsunkinti tai, kad atliekų tvarkymo regionų teritorija sudaroma atsižvelgiant į palankias geografines sąlygas ir nebūtinai turi sutapti su apskričių teritorijomis. Siekiant išspręsti ekonominius ir kitus regioninės plėtros klausimus apskričių administracijose įdiegti regionų plėtros departamentai⁴¹.

Apskrities valdymo įstatymas⁴² reglamentuoja apskrities viršininko administracijos vaidmenį atliekų tvarkymo srityje. Numato, kad apskrities viršininko atsakomybė yra rengti aplinkos apsaugos valstybines programas, investicijų projektus, organizuoti bei koordinuoti jų įgyvendinimą.

Vietos savivaldos įstatymo⁴³ 7 straipsnis numato, kad viena iš priskirtųjų (ribotai savarankiškų) savivaldybių funkcijų yra komunalinių atliekų tvarkymo sistemų diegimas, antrinių žaliavų surinkimo bei perdirbimo organizavimas ir sąvartynų įrengimas bei eksploatavimas. Pagal šio įstatymo 10 straipsnį savivaldybė yra atsakinga už viešųjų paslaugų teikimą gyventojams; organizuoja viešųjų paslaugų teikimą per esančius viešųjų paslaugų teikėjus, sudarydama viešųjų paslaugų teikimo sutartis su kitais asmenimis.

Teritorijų planavimo įstatymas⁴⁴ numato koordinuoti bendruosius apskričių ir savivaldybių teritorijų planų sprendinius su galiojančių kaimyninių teritorijų planų sprendiniais bei su aukštesnio ir žemesnio lygio planais. Tai galioja ir atliekų tvarkymo planams. Numatant atliekų tvarkymo objektų išdėstymą tam tikroje vietoje savivaldybėje ar regione būtina atsižvelgti į esamus teritorijų planavimo dokumentus ir kitų objektų buvimą vieta.

⁴⁰ Lietuvos Respublikos regioninės plėtros įstatymas// Valstybės žinios. 2002, Nr. 123-5558.

⁴¹ Lietuvos Respublikos atliekų tvarkymo įstatymas// Valstybės žinios. 1998, Nr. 61-1726.

⁴² Lietuvos Respublikos apskrities valdymo įstatymas//Valstybės žinios. 1994, Nr. 16-2938.

⁴³ Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymas//Valstybės žinios. 1994, Nr. 55-1049.

⁴⁴ Lietuvos Respublikos teritorijų planavimo įstatymas//Valstybės žinios. 1995, Nr. 107-2391.

Mokesčio už aplinkos teršimą įstatymas⁴⁵ reglamentuoja mokesčio už aplinkos teršimą mokėjimo tvarką, kontrolę ir atsakomybę. Įstatymo paskirtis – ekonominėmis priemonėmis skatinti teršėjus mažinti aplinkos teršimą, neviršyti teršalams nustatytų išmetimo į aplinką normatyvų, taip pat iš mokesčių kaupti lėšas aplinkosaugos priemonėms įgyvendinti. Įstatyme reglamentuojama teršiančių medžiagų apmokestinimo ir tarifų nustatymo tvarka, mokesčio už aplinkos teršimą skaičiavimo ir mokėjimo tvarka, mokesčio tarifų galiojimo terminas. Įstatyme nustatyti mokesčiai už aplinkos teršimą gaminių atliekomis. Tarp apmokestinamų gaminių yra pakuotės, baterijos ir akumulatoriai, padangos ir kt. Šis įstatymas turi paskatinti atskirą antrinių žaliavų surinkimą ir užtikrinti nustatytų pakuočių atliekų panaudojimo ir perdirbimo užduočių įgyvendinimą.

Poveikio aplinkai vertinimo įstatymas⁴⁶ reglamentuoja planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo procesą ir šio proceso dalyvių tarpusavio santykius. Poveikio aplinkai vertinimas atliekamas, kaip planuojama ūkinė veikla įrašyta į planuojamos ūkinės veiklos, kurios poveikis turi būti vertinamas, rūšių sąrašą arba kai planuojamos ūkinės veiklos atrankos metu nustatoma, kad planuojamai ūkinei veiklai yra privalomas jos poveikio aplinkai vertinimas. Atranka atliekama planuojamai ūkinei veiklai, įrašytai į planuojamos ūkinės veiklos, kuriai turi būti atliekama atranka dėl poveikio aplinkai privalomo vertinimo, rūšių sąrašą. Atrankos tikslas – nustatyti, ar privaloma atlikti konkrečios planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimą.

Gyvūninės kilmės atliekų tvarkymo įstatymo⁴⁷ tikslas – reglamentuoti ir suderinti su šio įstatymo priedelyje nurodytais Europos Sąjungos teisės aktais gyvūninės kilmės atliekų, esančių Lietuvos Respublikos teritorijoje, prevenciją, surinkimą, saugojimą, gabenimą, perdirbimą, šalinimą, jų perdirbimo produktų realizavimą, apskaitą. Įstatymas nustato pagrindinius higienos, veterinarijos, sanitarijos ir aplinkos apsaugos reikalavimus, kurių turi laikytis fiziniai ir juridiniai asmenys, tvarkydami Lietuvos Respublikoje esančias gyvūninės kilmės atliekas. Įstatymo nuostatos netaikomos tvarkant gyvūninės kilmės atliekas, užterštas radioaktyviosiomis medžiagomis.

Radioaktyviųjų atliekų tvarkymo įstatymas⁴⁸ reglamentuoja juridinių asmenų, įmonių, neturinčių juridinio asmens statuso, ir fizinių asmenų santykius tvarkant radioaktyvias atliekas, taip pat nustato teisinius radioaktyviųjų atliekų tvarkymo pagrindus.

⁴⁵ Lietuvos Respublikos mokesčio už aplinkos teršimą įstatymas// Valstybės žinios. 1999, Nr. 47-1469.

⁴⁶ Lietuvos Respublikos planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo įstatymas//Valstybės žinios. 2000, Nr. 39-10920.

⁴⁷ Lietuvos Respublikos gyvūninės kilmės atliekų tvarkymo įstatymas// Valstybės žinios. 2002, Nr. 95-4083.

⁴⁸ Lietuvos Respublikos radioaktyviųjų atliekų įstatymas// Valstybės žinios. 1999, Nr. 50-1600.

Valstybinės pavojingų atliekų tvarkymo 2006-2008 metų programos⁴⁹ paskirtis – įgyvendinti valstybinio strateginio atliekų tvarkymo plano nuostatas pavojingų atliekų tvarkymo srityje. Šios programos tikslas – sudaryti sąlygas tinkamai tvarkyti visas šalyje susidarančias pavojingas atliekas, kad nekiltų pavojus aplinkai ir visuomenės sveikatai. Už pavojingų atliekų surinkimo iš namų ūkių ir smulkiųjų įmonių organizavimą atsakingos savivaldybės, tačiau šias paslaugas teikia tik kelios savivaldybės, todėl didžiama namų ūkiuose ir komerciniame sektoriuje susidarančių pavojingų atliekų pašalinama kartu su kitomis komunalinėmis kietosiomis atliekomis. Programoje savivaldybės paskirtos atsakingomis už didesnę visuomenės švietimą pavojingų atliekų tvarkymo klausimais, tai yra, jos turėtų skelbti gerus pavojingų atliekų tvarkymo pavyzdžius periodinėje spaudoje, rengti specialias televizijos laidas apie pavojingų atliekų tvarkymą.

Valstybinės reikšmės atliekų tvarkymo objektų steigimo tvarka⁵⁰ reglamentuoja atitinkamo statuso suteikimą Lietuvos Respublikoje veikiančioms ir steigiamoms valstybinės reikšmės atliekų tvarkymo objektams bei juos eksploatuojančių įmonių sąrašo sudarymą.

Rinkliavų įstatymas⁵¹ nustato bendruosius principus valstybės ir vietinėms rinkliavoms, tame tarpe už komunalinių atliekų surinkimą iš atliekų turėtojų ir atliekų tvarkymą. Remiantis šiuo įstatymu, savivaldybės tarybos sprendimu nustatoma vietinė rinkliava, tvirtinami rinkliavos nuostatai, numatantys rinkliavos dydį, nustatomos lengvatos bei gražinimo atvejai vietinių rinkliavų mokėtojams. Pagal šio įstatymo 16 straipsnio 2 dalį – vietinė rinkliava įskaitoma į savivaldybės, nustačiusios vietinę rinkliavą, biudžetą. Savivaldybės taryba, tvirtindama vietinės rinkliavos už komunalinių atliekų tvarkymą nuostatus, gali apsispręsti, kas ją administruos bei vykdys jos apskaitą.

Pagal **Konkurencijos įstatymo**⁵² nuostatas valstybės valdymo ir savivaldos institucijos, vykdydamos pavestus uždavinius, susijusius su ūkinės veiklos reguliavimu Lietuvos Respublikoje, privalo užtikrinti sąžiningos konkurencijos laisvę. Valstybės valdymo ir savivaldos institucijoms draudžiama priimti teisės aktus arba kitus sprendimus, kurie teikia privilegijas arba diskriminuoja atskirus ūkio subjektus ar jų grupes ir dėl kurių atsiranda ar gali atsirasti konkurencijos sąlygų skirtumų atitinkamoje rinkoje konkuruojantiems ūkio subjektams, išskyrus atvejus, kai skirtingų konkurencijos sąlygų neįmanoma išvengti vykdant Lietuvos Respublikos įstatymų reikalavimus.

⁴⁹ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2006 m. sausio 11 d. nutarimas Nr. 19 „Dėl Valstybinės pavojingų atliekų tvarkymo 2006-2008 metų programos patvirtinimo“// Valstybės žinios. 2006, Nr. 5-145.

⁵⁰ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2000 m. vasario 2 d. nutarimas Nr. 113 „Dėl Valstybinės reikšmės atliekų tvarkymo objektų steigimo tvarkos“// Valstybės žinios. 2000, Nr. 12-302.

⁵¹ Lietuvos Respublikos rinkliavų įstatymas//Valstybės žinios. 2000, Nr. 52-1484.

⁵² Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymas//Valstybės žinios. 1999, Nr. 30-856.

Koncesijų įstatymas⁵³ nustato koncesijos Lietuvos Respublikoje sampratą, koncesijos sutarties dalyką, koncesininkų atrankos ir koncesijų suteikimo tvarką, suteikiančiųjų institucijų bei koncesininkų įgaliojimus, teises ir pareigas, koncesijos sutarčių turinį, taip pat nustato su tuo susijusius santykius. Vadovaujantis koncesijos sutartimi, koncesininkui suteikiamas leidimas vykdyti ūkinę veiklą, susijusią su infrastruktūros objektų projektavimu, statyba, plėtra, atnaujinimu, pakeitimu, remontu, valdymu, naudojimu ir (ar) priežiūra, arba teikti viešąsias paslaugas šiose srityse: atliekų naudojimo, perdirbimo ir tvarkymo, kaip numatyta Lietuvos Respublikos atliekų tvarkymo įstatyme.

Viešųjų pirkimų įstatymas⁵⁴ nustato viešųjų pirkimų tvarką, šių pirkimų subjektų teises, pareigas ir atsakomybę, viešųjų pirkimų kontrolės bei ginčų sprendimo tvarką. Perkančioji organizacija yra valstybės ar savivaldybės valdymo institucija. Pirkimų tikslas – vadovaujantis pirkimų principais sudaryti pirkimo sutartį, leidžiančią racionaliai naudojant tam skirtas lėšas įsigyti perkančiajai organizacijai (atlikti pirkimą įgaliojusiai perkančiajai organizacijai) reikalingų prekių, paslaugų ar darbų.

Civilinis kodeksas reglamentuoja⁵⁵ sutartinius viešųjų paslaugų dalykus. CK 6.161 straipsnyje „Viešoji sutartis“ numatyta, kad visiems paslaugas teikiantis ar prekes parduodantis juridinis asmuo (verslininkas) privalo sudaryti sutartį su bet kuriuo asmeniu, kai šis kreipiasi, išskyrus įstatymų nustatyta tvarka patvirtinus išimtis. Sudarydamas viešąsias sutartis, juridinis asmuo (verslininkas) neturi teisės kam nors suteikti privilegijų, išskyrus įstatymų nustatyta tvarka patvirtinus išimtis. Viešąja sutartimi laikoma sutartis, kurią sudaro juridinis asmuo (verslininkas) teikiantis paslaugas ar parduodantis prekes visiems, kas tik kreipiasi (transporto, atliekas tvarkančios, ryšių, elektros, šilumos, dujų, vandentiekio ir kt. organizacijos).

Administracinių teisės pažeidimų kodekso 51³ straipsnyje apibrėžta administracinė atsakomybė už atliekų tvarkymo taisyklių pažeidimą. Administracinės nuobaudos už aplinkos teršimą nepavojingomis atliekomis arba nepavojingų atliekų tvarkymo taisyklių pažeidimą juridiniams asmenims yra nuo 50 iki 250 Lt, fiziniams asmenims – iki 150 Lt. Baudos už tuos pačius pažeidimus pavojingų atliekų atveju – juridiniams asmenims yra 300-2000 Lt, fiziniams asmenims – 100 - 1000 Lt.

Apžvelgus pagrindinius atliekų tvarkymą ir regionines atliekų tvarkymo sistemas reglamentuojančius teisės aktus, pastebimi keli pagrindiniai teisinio reglamentavimo trūkumai:

➤ *Teisės aktuose nėra tiksliai apibrėžta regioninės atliekų tvarkymo sistemos sąvoka, steigimo*

⁵³ Lietuvos Respublikos koncesijų įstatymas//Valstybės žinios. 1996, Nr. 92-2141.

⁵⁴ Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymas//Valstybės žinios. 1996, Nr. 84-2000.

⁵⁵ Lietuvos Respublikos Civilinis kodeksas//Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262.

bei valdymo forma, funkcijos bei kompetencija.

- *Nėra priimtų specialių teisės aktų, kurie reglamentuotų regiono atliekų tvarkymo centrų veiklą.*
- *Tam tikrais atvejais regiono savivaldybėms bendradarbiauti arba vykdyti tam tikras užduotis kartu gali būti neįmanoma dėl įstatymų apribojimų. Taip atsitiktų, pavyzdžiui, jei kelios susivienijusios savivaldybės nuspręstų skirstyti darbus pagal principus, prieštaraujančius ES galiojantiems viešųjų pirkimų reikalavimams.*

2. SAVIVALDYBIŲ ATLIEKŲ TVARKYMO SISTEMŲ VALDYMAS REGIONINIŲ ATLIEKŲ TVARKYMO SISTEMŲ KONTEKSTE

2.1. LIETUVOS RESPUBLIKOS ATLIEKŲ TVARKYMO POLITIKA

Atliekų tvarkymo politika Lietuvoje formuojama Europos Sąjungos teisiniuose dokumentuose nustatytais tikslais bei principais. ES keliamų reikalavimų vykdymas yra pagrindinis svirtas formuojantis atliekų tvarkymo politiką mūsų šalyje. Lietuvai yra svarbu sukurti veiksmingai veikiančią atliekų tvarkymo sistemą. Ši sistema turi apimti atliekų surinkimo ir rūšiavimo sistemų modernizavimą, senų sąvartynų uždarymą ir rekultivavimą, naujų modernių atliekų šalinimo įrenginių statybą, efektyvų atliekų tvarkymo infrastruktūros eksploatavimą ir administravimą.⁵⁶

Lietuva 2002 metais baigė vieną investicinį laikotarpį aplinkosaugos sektoriuje, kuris buvo orientuotas į didelius projektus atskirose savivaldybėse. Toliau investicijos nukreiptos į mažesnius miestus bei miestelius, numatyta grupuoti mažesnius projektus, remiantis regioniniu principu. Regioninės atliekų tvarkymo sistemos apima 20 metų laikotarpį, t.y. – savivaldybėse esančių senų sąvartynų/ šiukšlynų uždarymą, naujos infrastruktūros kūrimą (naujo regioninio sąvartyno įrengimą, atliekų priėmimo bei kompostavimo aikštelių įrengimą, perkrovimo stočių įrengimą, sąvartyno įrangos pirkimą)⁵⁷.

Bendri regioninių atliekų tvarkymo sistemų kūrimo tikslai yra:

⁵⁶ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002-04-12 nutarimas Nr. 519 „Dėl valstybinio strateginio atliekų tvarkymo plano patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2002, Nr. 40-1499.

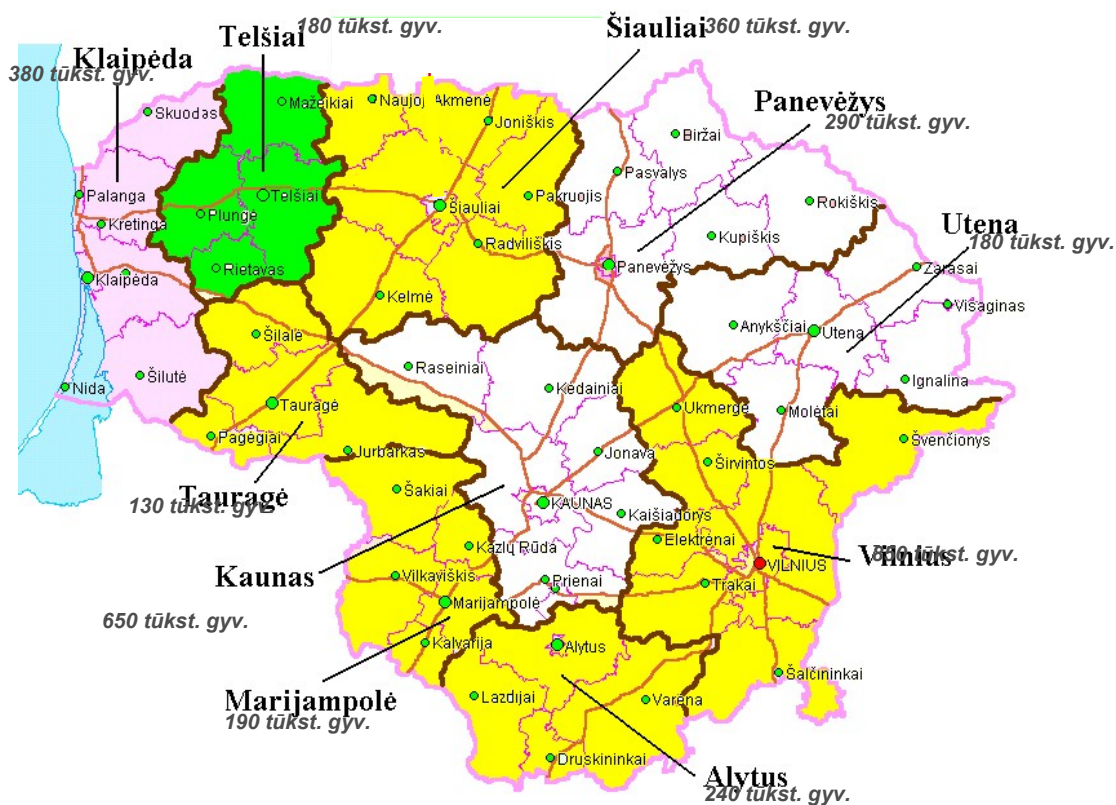
⁵⁷ <http://www.am.lt/VI/index.php#a/5176>; prisijungimo laikas: 2006-08-25.

- Teikti tinkamas aplinkai ir žmonėms saugias bei ekonomiškai atliekų tvarkymo paslaugas, atitinkančias valstybės teisės aktų reikalavimus, standartus ir strateginius tikslus, kurie nustatyti vadovaujantis ES atliekų tvarkymo teise.
- Efektyviau tvarkyti buitines atliekas ir teikti atliekų tvarkymo paslaugas visiems gyventojams už priimtina mokestį.
- Sumažinti taršą buitinėmis atliekomis iš sąvartynų, neatitinkančių gamtosaugos reikalavimų.

Šiems tikslams pasiekti numatoma įsteigti 10 regioninių atliekų tvarkymo sistemų (Alytaus, Tauragės, Šiaulių, Vilniaus, Marijampolės, Klaipėdos, Telšių, Utenos, Kauno, Panevėžio) bei įrengti 10 sąvartynų, kurie atitiktų jiems keliamus šiuolaikinius aplinkosauginius reikalavimus, sutvarkant buitinėmis atliekomis užterštas teritorijas bei aplinkai ir žmogaus sveikatai pavojingus sąvartynus, diegiant kitas atliekų tvarkymo priemones (steigiant didžiųjų atliekų priėmimo aikšteles, žaliųjų atliekų priėmimo aikšteles, žaliųjų atliekų kompostavimo aikšteles ir kt.)⁵⁸. Planuojama, kad šios sistemos pradės veikti vėliausiai 2009 metais.

Kuriamos atliekų tvarkymo sistemos turės užtikrinti, kad visiems atliekų turėtojams (gyventojai organizacijos, komercinės ir pramonės įmonės) būtų sudarytos galimybės atskirai rinkti naudojimui ir perdirbimui tinkamas atliekas. Svarbiausia užduotis šiame procese tenka savivaldybėms, kurios turi sukurti atliekų tvarkymo sistemą ir jai reikalingą infrastruktūrą, užtikrinančią, kaip reikalauja direktyva, saugų visų atliekų sutvarkymą, nekenkiant aplinkai ir žmonių sveikatai

⁵⁸ <http://www.apva.lt/repository/ataskaita/report2004.pdf>; prisijungimo laikas: 2006-08-15.

6 pav. Regioninių atliekų tvarkymo sistemų kūrimas Lietuvoje

Atliekų tvarkymas numatomas regioniniu principu, tačiau savivaldos institucijos laikomos atsakingomis už atliekų tvarkymo organizavimą savo administracinėse teritorijose. Lietuvos valdžios struktūra pilnai neatspindi šių strategijos nuostatų, kadangi faktiškai egzistuoja valstybės

valdžia (Vyriausybė ir ministerijos) ir vietos savivalda. Regiono valdančiosios institucijos nėra. Lietuvos apskričių viršininkų administracijos, kurios jungia savivaldybes teritoriniu principu, atstovauja valstybės valdžią, tačiau neturi įgaliojimų anuliuoti savivaldybių tarybų sprendimų. Apskričių tarybos nėra renkamas organas – savivaldybes jose atstovauja merai. Atliekų tvarkymo srityje apskričių viršininkų administracijos atlieka koordinuojantį vaidmenį. Tačiau daugeliu atvejų šią funkciją gali apšunkinti tai, kad atliekų tvarkymo regionų teritorija sudaroma atsižvelgiant į palankias geografines sąlygas ir nebūtinai turi sutapti su apskričių teritorijomis.

Regioninės plėtros įstatyme numatyta diegti nacionalinę regionų plėtros politiką, rengiant ir vykdamas regioninės plėtros planus. Vienos apskrities teritorija gali būti suprantama kaip regiono teritorija, tačiau tam tikrais regioninės plėtros tikslais Vyriausybė gali suformuoti regionus, apimančius kelių apskričių ar keliose apskrityse esančių savivaldybių teritorijas.

2.2. ATLIEKŲ TVARKYMO TEISINIS REGULIAVIMAS SAVIVALDYBIŲ LYGMENYJE

Svarbiausias vaidmuo atliekų tvarkymo sistemoje skiriamas savivaldybėms. Vietos savivaldos institucijos atsako už atliekų tvarkymo sistemos sukūrimą ir įdiegimą savo teritorijose, o savivaldybių gyventojai, įmonės ir kitos organizacijos, kurių veikloje susidaro atliekos, arba kurie naudoja, šalina ar kitaip tvarko atliekas, turi būti įtraukti į šią sistemą. Atliekų turėtojai turi apmokėti atliekų tvarkymo paslaugas.

Savivaldybėms priskiriama atsakomybė už atliekų tvarkymą, apimanti savivaldybės administracijos teritorijoje galiojančių atliekų tvarkymo taisyklių ir atliekų tvarkymo planų rengimą, jų vykdymą bei kontrolę ir kitas užduotis, kurias būtina atlikti siekiant įgyvendinti valstybės įstatymų ir taisyklių reikalavimus⁵⁹.

Atliekų tvarkymo įstatyme numatyti trijų lygių atliekų tvarkymo planai: valstybinis, regioniniai ir savivaldybių. Valstybinį strateginį atliekų tvarkymo planą rengia Aplinkos ministerija ir tvirtina Vyriausybė. Regioninius atliekų tvarkymo planus rengia regionų plėtros tarybos sudarytos darbo grupės, jų rengimą koordinuoja ir juos tvirtina regionų plėtros tarybos. Regionų plėtros planus, apimančius vienos apskrities teritoriją, tvirtina regionų plėtros tarybos. Regionų plėtros planus, apimančius daugiau negu vienos apskrities teritoriją, pavyzdžiui, Alytaus regioninį atliekų tvarkymo

⁵⁹ Aplinkos apsauga. Vilnius: Lietuvos savivaldybių asociacija, 2003.

planą, apimančią penkių Alytaus apskrities savivaldybių ir dviejų Kauno apskrities savivaldybių teritorijas, tvirtina nacionalinė regionų plėtros taryba.

Savivaldybių atliekų tvarkymo planus rengia savivaldybės ir tvirtina savivaldybių tarybos. Savivaldybių atliekų tvarkymo planai turėtų būti suderinti su regioniniais planais. Atliekų tvarkymo planuose turi būti esamos atliekų tvarkymo būklės apžvalga, atliekų tvarkymo užduotys planuojamam laikotarpiui, ilgalaikė strateginė programa, trumpalaikė veiksmų programa. Savivaldybių atliekų tvarkymo planuose ir visose kuriamose regioninėse atliekų tvarkymo sistemose turi būti numatytos priemonės biodegraduojančių atliekų surinkimui ir perdirbimui, kad būtų pasiektos šios šių atliekų tvarkymo užduotys:

- Užtikrinti, kad sąvartynuose šalinamos komunalinės biodegraduojančios atliekos sudarytų:
 - iki 2010 metų – ne daugiau kaip 75 procentus 2000 metų kiekio,
 - iki 2013 metų – ne daugiau kaip 50 procentų 2000 metų kiekio,
 - iki 2020 metų – ne daugiau kaip 35 procentus 2000 metų kiekio⁶⁰.
- Organizuoti tokį antrinių žaliavų surinkimą, kad būtų įvykdytos antrinių žaliavų surinkimo užduotys:
 - pasiekti, kad iki 2006 metų per metus būtų surenkama ir parengiama perdirbti (pagal atliekų svorį) ne mažiau kaip (visų komunalinių atliekų procentais):
 - 4 % popieriaus (kartono),
 - 2 % stiklo,
 - 1 % plastikų;
 - pasiekti, kad iki 2010 metų per metus būtų surenkama ir parengiama perdirbti (pagal atliekų svorį) ne mažiau kaip (visų komunalinių atliekų procentais):
 - 6 % popieriaus (kartono),
 - 3 % stiklo,
 - 2 % plastikų⁶¹.

Valstybiniame strateginiame atliekų tvarkymo plane nurodoma, kad savivaldybės gali pavesti savo įsteigtai įmonei kai kurias atliekų tvarkymo užduotis, tame tarpe ir atliekų rengimo planus.

Nors Savivaldybių atsakomybė už komunalinių atliekų tvarkymą buvo nustatyta 1992 m. priimtame Aplinkos apsaugos įstatyme, tačiau, nesant konkrečių reikalavimų komunalinių atliekų

⁶⁰ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002-04-12 nutarimas Nr. 519 „Dėl valstybinio strateginio atliekų tvarkymo plano patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2002, Nr. 40-1499.

⁶¹ Ten pat.

tvarkymo sistemoms, savivaldybių atliekų tvarkymo taisyklių rengimo procesas buvo labai lėtas. Tuo metu kai kuriuose didžiuosiuose Lietuvos miestuose buvo parengtos bendro pobūdžio atliekų tvarkymo taisyklės, kuriose nebuvo apibrėžti savivaldybių atliekų tvarkymo sistemų organizavimo ir eksploatavimo principai.

Atliekų tvarkymo paslaugas visose savivaldybėse teikė savivaldybių įmonės, kurios galėjo pačios pasirinkti atliekų surinkimo ir tvarkymo metodus bei tvarką. Atliekas tvarkančios įmonės turėjo laikytis tik savivaldybių tarybų nustatytų tarifų.

1999 m. liepos mėn. Aplinkos ministerijos išleistos Atliekų tvarkymo taisyklės nustatė reikalavimus savivaldybių atliekų tvarkymo sistemoms ir įpareigojo savivaldybes parengti atliekų tvarkymo taisykles, apibrėžiančias savivaldybių atliekų tvarkymo sistemų struktūrą ir veiklą. Aplinkos ministro 1999-07-14 įsakyme Nr. 217 „Dėl atliekų tvarkymo taisyklių patvirtinimo“ savivaldybėms buvo siūloma parengti ir patvirtinti savivaldybių atliekų tvarkymo taisykles iki 2000 m. pabaigos.

Savivaldybių tarybos turi patvirtinti taisykles, apibrėžiančias atliekų tvarkymo sistemos organizavimą ir nustatančias teritorijas, kurias vietos savivaldos institucijos aprūpina atliekų surinkimo ir išvežimo priemonėmis. Taisyklėse turi būti numatytos galimybės atsikratyti atliekomis ir surinkti antrines žaliavas mažose gyvenvietėse ir kaimo vietovėse, kurių aprūpinimo atliekų surinkimo ir išvežimo priemonėmis vietos savivaldos institucijos negali užtikrinti.

Valstybinis strateginis atliekų tvarkymo planas įpareigoja savivaldybes plėsti viešąsias komunalinių atliekų tvarkymo paslaugas. Savivaldybės turi organizuoti buityje susidarančių pavojingų atliekų atskirą surinkimą ir perdavimą pavojingų atliekų tvarkytojams.

Savivaldybės institucijos taip pat turi reglamentuoti, administruoti ir organizuoti statybos ir griovimo atliekų tvarkymą. Statybos ir griovimo atliekos turi būti perdirbtos, o gautos žaliavos (skalda, žvyras, smėlis ir kt.) panaudotos įvairiose statybos srityse. Yra numatytos statybos ir griovimo atliekų tvarkymo užduotys⁶²:

- iki 2006 m. pastatyti statybos ir griovimo atliekų perdirbimo įrenginius, pajėgius perdirbti visas Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Šiaulių, Panevėžio miestuose susidarančias statybos ir griovimo atliekas;
- iki 2015 metų likviduoti apleistus ūkinius statinius, o jų griovimo atliekas perdirbti arba panaudoti ūkio subjektų reikmėms.

⁶² Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002-04-12 nutarimas Nr. 519 „Dėl valstybinio strateginio atliekų tvarkymo plano patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2002, Nr. 40-1499.

Elektros ir elektroninės įrangos (EEĮ) atliekos turi būti surenkamos atskirai ir nemaišomos su kitomis atliekomis. Siekdami įvykdyti nustatytas užduotis, EEĮ gamintojai ir importuotojai gali patys organizuoti EEĮ atliekų tvarkymą arba pagal sutartis naudotis organizuotomis atliekų tvarkymo sistemomis. Nuo 2008 metų iš buityje susidarančių EEĮ atliekų turi būti surenkama ne mažiau kaip 4 kg vienam gyventojui per metus⁶³.

2.3. REGIONINIŲ ATLIEKŲ TVARKYMO SISTEMŲ STRATEGINĖ ANALIZĖ

Nagrinėjant regioninių sistemų kūrimo svarbą bei esmines prielaidas sistemos vystymui, svarbu apžvelgti svarbiausius šios sistemos privalumus bei trūkumus, galimas perspektyvas.

Silpnybės:

- Dauguma sąvartynų neatitinka reikalavimų.
- Daug nelegalių bei apleistų ir iki šiol nerekultivuotų sąvartynų.
- Buitinės atliekos beveik nerūšiuojamos.
- Silpnai išvystytas atliekų perdirbimas.
- Antrines žaliavas perdirbančios įmonės daugiau nei pusę atliekų importuoja iš užsienio.
- Biodegruojamos atliekos tvarkomos netinkamai.
- Dalis pavojingų atliekų patenka į sąvartynus.

Stiprybės:

- Per Nepriklausomybės laikotarpį pavojingų atliekų susidarymas sumažėjo daugiau nei du, o nepavojingų atliekų apie tris kartus.
- Komunalinių atliekų susidaro apie 1,5 kartų mažiau nei vidutiniškai ES senbuovėse.
- Parengtas ir pradėtas įgyvendinti Strateginis atliekų tvarkymo planas.
- Plėtojama atliekų surinkimo infrastruktūra.

Grėsmės:

- Sukūrus regioninę atliekų tvarkymo sistemą dėl tolimų pervežimų gali pabrangti atliekų surinkimo ir tvarkymo paslaugos.
- Neįdiegus pirminio buitinių atliekų rūšiavimo, iškils grėsmė, kad toliau dauguma buitinių atliekų (įskaitant pavojingas) keliaus į sąvartynus.
- Laiku neišplėtus antrines žaliavas perdirbančios pramonės pajėgumų, jos nebus tinkamai panaudojamos.

⁶³ Ten pat.

- Visuomenė gali priešintis naujų sąvartynų steigimui.

Galimybės:

- Naudojantis ES šalių patirtimi ir parama, galimas spartus Strateginio atliekų tvarkymo plano įgyvendinimas.
- Sukurta teisinė bazė skatins gamintojus vystyti atliekų surinkimo ir perdirbimo sistemas.
- Įdiegus komunalinių atliekų ir visų pirma pakuočių rūšiavimą, išaugs vietinių antrinių žaliavų perdirbimo galimybės⁶⁴.

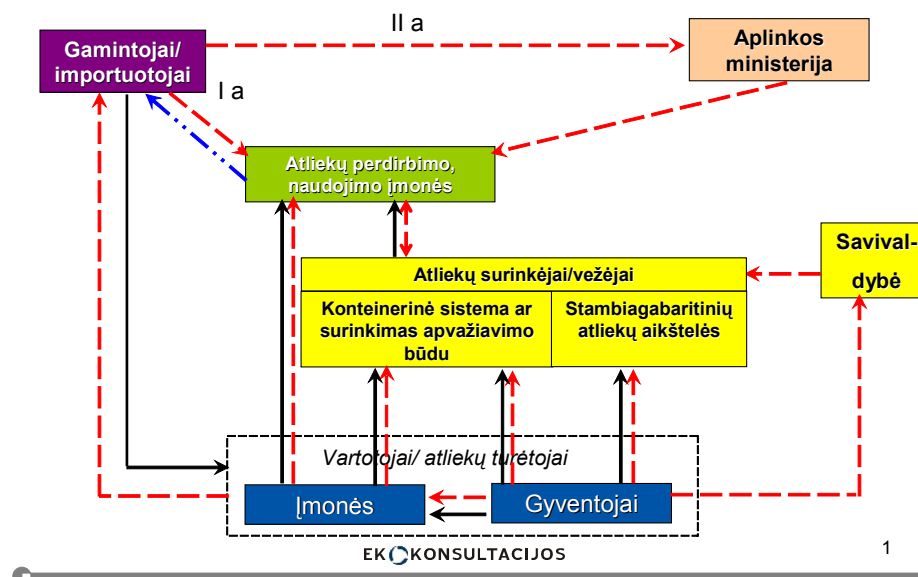
2.4. GAMINTOJO ATSAKOMYBĖS PRINCIPŲ TAIKYMAS ATLIEKŲ TVARKYME IR JO ĮTAKA SAVIVALDYBIŲ SISTEMOMS

Gamintojo atsakomybės principo taikymas atliekų tvarkyme – tai strategija, kuria siekiama sumažinti gaminių ir pakuočių poveikį aplinkai, perkeliant gamintojui atsakomybę už poveikį, susijusį su jo gaminamu gaminiu ar pakuote per visą gaminio ar pakuotės būvio ciklą, ypač atsakomybę už savo gaminių ar pakuočių atliekų surinkimo, perdirbimo, naudojimo ir šalinimo organizavimą ir finansavimą. Ne mažiau svarbios yra informacinė gamintojo atsakomybė teikti tam tikrą informaciją apie gaminį, pakuotę (tiekiamus į vidaus rinką kiekius, sudėtį, poveikį aplinkai, surinkimo vietas ir kt.) vartotojams, gyventojams, atliekų tvarkymo įmonėms, savivaldybėms ar valstybinėms institucijoms bei administracinė atsakomybė už pareigų ir prievolių nevykdymą. Gamintojai atsakomybę atliekų tvarkyme gali įgyvendinti individualiai arba kolektyviai (steigdami gamintojų ir importuotojų organizacijas).

Mokesčio už aplinkos teršimą gaminių ir pakuočių atliekomis įvedimas sukūrė papildomą finansavimo šaltinį atliekų perdirbimui ir naudojimui. Lietuvoje pradėtas diegti gamintojo atsakomybės principas ir susikūrė pirmos gamintojų ir importuotojų organizacijos. Išsiplėtė antrinių žaliavų perdirbimo pajėgumai. 7 paveiksle parodyta, kaip šiuo metu atliekų tvarkyme taikomas gamintojo atsakomybės principas:

⁶⁴ Juknys R. „Atliekų tvarkymo Lietuvoje perspektyvos darnaus vystymosi požiūriu“, Tarptautinė konferencija „Atliekų tvarkymas 2004“, rugsėjo 23-24 d., Vilnius

Esama GA atliekų tvarkymo sistema

7 pav. Gamintojo atsakomybės principo taikymas atliekų tvarkyme⁶⁵

7 paveiksle pavaizduota, kaip iš gamintojų gaminiai ir pakuotė patenka į įmones ir pas gyventojus. Vėliau, atliekų surinkėjų pagalba, antrinės žaliavos ir netinkami naudoti gaminiai surenkami ir perduodami atliekų perdirbimo – naudojimo įmonėms. Gamintojai / importuotojai atsiskaito ir teikia pažymą Aplinkos ministerijai apie sutvarkytus apmokestinamųjų gaminių ir pakuotės kiekius arba moka mokestį už aplinkos teršimą gaminių ir pakuotės atliekomis.

Šiuo metu nėra nuosekli ir nepakankamai aiški atliekų tvarkymą reglamentuojanti teisinė bazė, nepakankamai aiškiai apibrėžtas santykis tarp komunalinių, gamybos ir gamintojų atsakomybės sistemų, neapibrėžtos gamintojo atsakomybės ribos, atsiskaitymo už Vyriausybės nustatytą atliekų tvarkymo užduočių, pateikiant pažymą, įgyvendinimo tvarka. Dėl to, esama atliekų tvarkymo sistema turi eilę silpnųjų, tai yra:

⁶⁵ Silvestravičiūtė I., Uselytė R., Šleintienė – Budrienė L. „Atliekų tvarkymo būklės analizės rezultatai bei pasiūlymai atliekų tvarkymo sistemų tobulinimui bei valstybinio strateginio atliekų tvarkymo plano projektui“ // Diskusijų forumas „Atliekų tvarkymas 2006“, 2006 m. rugsėjo 27-28 d., Druskininkai.

- Vartotojas turi mokėti kelis kartus už apmokestinamųjų gaminių ir pakuočių atliekų tvarkymą, tai yra – įsigydamas gaminį ir pridudamas atliekas tvarkyti;
- Mokesčio už aplinkos teršimą sistema nėra „paslanki“ mokesčio tarifo keitimo požiūriu;
- Neįgyvendinamas reikalavimas gamintojams ir importuotojams tvarkyti savo pakuočių atliekas;
- Gaminių ir pakuočių atliekų programos lėšų panaudojimas neužtikrina ilgalaikės atliekų tvarkymo paslaugos suteikimo, lėšos panaudojamos neefektyviai, vyksta kryžminis subsidijavimas tarp atliekų srautų;
- Nevyksta bendradarbiavimas tarp savivaldybių ir gamintojų/ importuotojų; atliekos, kurioms yra nustatyta gamintojo atsakomybė, nėra surenkamos iš komunalinių atliekų srauto;
- Nesudarytos palankios teisinės prielaidos gamintojų ir importuotojų organizacijoms;
- Nemažai gamintojų ir importuotojų nevykdo prievolės tvarkyti savo atliekas ir nedalyvauja šių atliekų tvarkymo sistemoje;
- Gamybinių atliekų iš įmonių, kurioms nereikia turėti leidimų, tvarkymas praktiškai nekontroliuojamas;
- Didžiausios investicijos yra nukreipiamos į atliekų šalinimo infrastruktūrą, pamirštant atliekų tvarkymo prioritetus;
- Silpnas pirminis rūšiavimas – gyventojai nerūšiuoja antrinių žaliavų, trūksta antrinių žaliavų rūšiavimo infrastruktūros;
- Šalinimas sąvartyne yra ekonomiškai patraukliausias atliekų tvarkymo būdas ir tai neskatina atliekų perdirbimo ir naudojimo;
- Dauguma savivaldybių nekontroliuoja situacijos komunalinių atliekų tvarkyme ir nevykdo valstybinių atliekų tvarkymo užduočių (antrinių žaliavų surinkimo ir viešosios paslaugos plėtros užduočių);
- Silpnas atliekų tvarkymo planavimas savivaldybių ir regioniniame lygmenyje;
- Trūksta žmogiškųjų ir finansinių išteklių savivaldybėse komunalinių atliekų tvarkymo sistemoms plėtoti;
- Nevykdomas valstybinės pakuočių atliekų tvarkymo užduotys (stiklo ir metalinei pakuotei);
- Neužtikrintas medicininių ir farmacinių atliekų tvarkymo finansavimas.

Todėl būtina tobulinti Lietuvos atliekų tvarkymo sistemą, nes antraip yra grėsmė, kad nebus įvykdytas ES nustatytos atliekų tvarkymo užduotys (biodegraduojančių, pakuočių, EEĮ atliekų) ir Lietuva turės mokėti baudas. Tobulinant atliekų tvarkymo sistemą, būtina tobulinti teisinę bazę taip, kad būtų:

- Užtikrinta, kad mokesčio už aplinkos teršimą lėšomis, surinktomis už vienų atliekų srautų aplinkos teršimą, nebūtų finansuojamas kitų atliekų srautų tvarkymas;
- Aiškiai suformuluoti reikalavimai gamintojams ir importuotojams dėl atsakomybės (atsako už surinkimo finansavimą ir tolimesnio tvarkymo organizavimą ir finansavimą);
- Aiškiai nustatytos funkcijos savivaldybėms. Atliekų verslas būtų pagrįstas sąžiningos konkurencijos principais;
- Sukurta galimybė gamintojams ir importuotojams kurti papildomas atliekų, kurioms nustatytos valstybinės atliekų tvarkymo užduotys, tvarkymo sistemas;
- Apmokestinti visi gaminiai aplinkos taršos mokesčiu;
- Tobulinamas ekonominis mechanizmas, skatinantis atliekas perdirbti ar kitaip naudoti, kad kuo mažiau atliekų būtų šalinama sąvartynuose;
- Apmokestintos sąvartynuose šalinamos atliekos – įvestas sąvartyno mokestis ir palaipsniui jis didinamas, kad labiau apsimokėtų atliekas perdirbti ar kitaip naudoti;
- Užtikrinta, kad komunalinės atliekos būtų šalinamos regioniniame sąvartyne;
- Informuotas ir ekonomiškai skatinamas atliekų turėtojas;
- Patogi atliekų surinkimo infrastruktūra;
- Aiškios „žaidimo taisyklės“ (atsakomybės ribos, finansavimas);
- Griežta kontrolė ir stiprios savivaldybės;
- Atliekų turėtojo atsakomybė.

Apibendrinant galima teigti, kad kuo daugiau apmokestinamųjų gaminių ir pakuočių bus surenkama pakartotiniam naudojimui ar šalinimui, tuo geriau bus saugoma aplinka, be to, sumažės Gaminių ir pakuočių atliekų programos gaunamos pajamos.

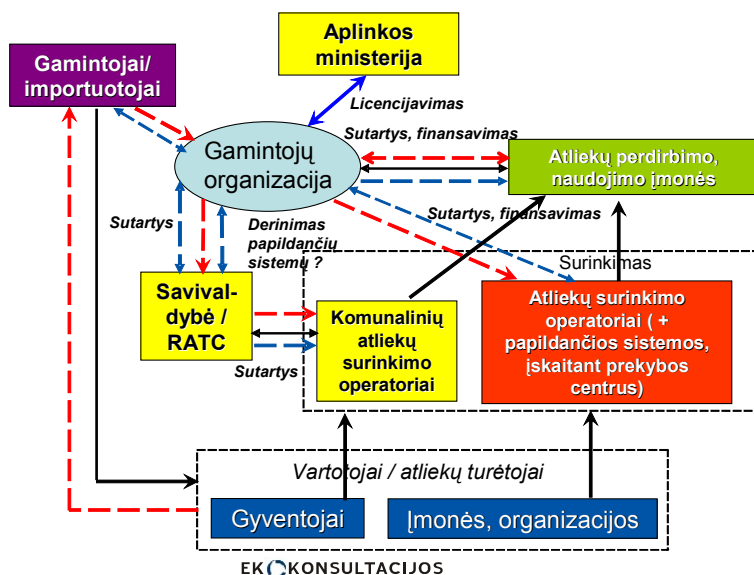
Mokestis už aplinkos teršimą gaminių ir pakuočių atliekomis turi būti papildomas finansavimo šaltinis (kuriuo galėtų disponuoti savivaldybės) reikiamoms nesurinktom atliekomis tvarkyti (tai yra, pvz. surinkimo sistemai organizuoti, sąvartynams modernizuoti ir t. t.).

Gaminių ir pakuotės mokesčiais galima keisti vartotojų ir gamintojų elgseną. Teisingai nustatytas gaminio mokesčio lygis pagerins aplinkos kokybę, nes aplinkai kenkiančio produkto

vartojimas bus sumažintas ar pakeistas alternatyviais produktais. Šio mokesčio efektyvumas priklauso nuo kainų lankstumo ir nuo galimybės įsigyti mažiau kenkiančius produktus.

8 ir 9 paveiksluose pateikiami siūlomi nauji pakuočių ir EEĮ bei apmokestinamųjų gaminių tvarkymo sistemos modeliai, kurie šiuo metu yra diskusijų objektas.

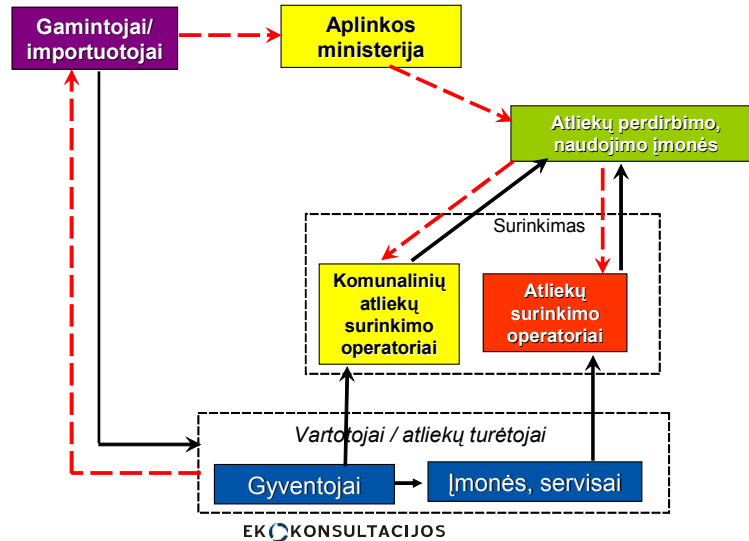
Siūloma pakuočių ir EEĮ atliekų tvarkymo sistema

8 pav. Siūlomas pakuočių ir EEĮ atliekų tvarkymo modelis⁶⁶

⁶⁶ Silvestravičiūtė I., Uselytė R., Šleiniotienė – Budrienė L. „Atliekų tvarkymo būklės analizės rezultatai bei pasiūlymai atliekų tvarkymo sistemų tobulinimui bei valstybinio strateginio atliekų tvarkymo plano projektui“ // Diskusijų forumas „Atliekų tvarkymas 2006“, 2006 m. rugsėjo 27-28 d., Druskininkai.

Siūlymas apmokestinamųjų gaminių (padangų, filtrų, amortizatorių) tvarkymui, naudojant mokesčio už aplinkos teršimą lėšas

3

9 pav. Siūlomas apmokestinamųjų gaminių tvarkymo modelis⁶⁷

2.5. SAVIVALDYBIŲ BENDRADARBIAVIMAS KURIANT REGIONINES SISTEMAS

Savivaldybių bendradarbiavimas – tai įvairiausias kelių savivaldybių bendros veiklos organizavimo ir vykdymo formos, pradedant neformalia ir niekuo neįpareigojančia tarpusavio pagalba ir baigiant bendros nuosavybės įteisinimu ir valdymu.

2.5.1. Savivaldybių bendradarbiavimo formos

- profesinės partnerystės tinklas, kurio dalyviai teikia tarpusavio pagalbą be jokių ypatingų susitarimų;
- bendrų projektų vykdymas pagal projektų susitarimus, kuriais partneriai vienas kitam nesuteikia jokių išskirtinių įgaliojimų;

⁶⁷ Ten pat.

- bendri padaliniai, turintys tiksliai apibrėžtą struktūrą ir organizaciją, steigiami bendriems projektams vykdyti ar kitiems tikslams, remiantis politiniais susitarimais, pagal kuriuos partneriai vienas kitam nesuteikia jokių išskirtinių įgaliojimų;
- viena savivaldybė („pagrindinė institucija“) pagal kainą ir kokybę nustatančias sutartis atlieka tam tikras užduotis už kitas;
- steigiami savarankiški juridiniai asmenys, pavyzdžiui, bendros savivaldybių įmonės ar kiti ūkio subjektai, turintys savarankišką valdymą⁶⁸. Šiuo atveju tam tikrus steigėjų įgaliojimus vykdančias juridinis asmuo tarsi pats tampa „savivaldybe“. Jam gali būti suteikiami įgaliojimai priimti sprendimus dėl savivaldos institucijų tam tikrų finansinių įsipareigojimų, pavyzdžiui, paskolų ėmimo, nekilnojamojo turto pirkimo bei pardavimo ir pan.

Savivaldybių bendradarbiavimo atveju tam tikrus atliekų tvarkymo darbus gali vykdyti privataus sektoriaus įmonės viešųjų pirkimų nustatyta tvarka. Atliekų tvarkymo srityje pagal sutartis su savivaldos institucijomis dirba konkursą laimėję privatūs atliekų surinkėjai, sąvartynų ir kitų įrenginių operatoriai. Savivaldybių bendradarbiavimo formų apžvalga pateikiama 1 lentelėje.

1 lentelė. Įvairių savivaldybių bendradarbiavimo formų apžvalga⁶⁹

Bendradarbiavimo forma	Aprašymas	Bendradarbiavimo lygis	Sutartys
Profesinė partnerystė			
Neformalios partnerystės tinklas	Organizuojama draugiškų ryšių pagrindu. Periodiški susirinkimai pasikeisti žiniomis ir patirtimi. Keitimasis draugiškais patarimais	Visiškai neformalus	Sutartys nesudaromos
Asociacija Profesinė draugija	Vyksta oficialiesni reguliarūs posėdžiai ir susirinkimai	Periodiški susirinkimai	Sutartys nesudaromos
Bendri projektai			
Darbas bendrame projekte	Palaikomi kasdieniai darbo ryšiai tarp atskirose savivaldybėse esančių skyrių. Užtikrinama, kad būtų naudojamasi partnerių turimais duomenimis	Tarpusavio pagalba bendruose projektuose. Būtinose vienodos techninės sąlygos, pvz., ryšiai užtikrinti	Projektų vykdymo sutartys
Virtualūs skyriai	Bendradarbiauja atskirai dirbantys specialistai, vadovu skiriamas vienos institucijų atstovas. Specialus skyrius nesteigiamas.	Bendrus projektus vykdo kelių savivaldybių specialistai	Projektų vykdymo sutartys
Jungtiniai skyriai	Įsteigiamas atskiras bendras skyrius, kuriame kartu dirba kelių savivaldybių specialistai	Bendrus projektus vykdo kelių savivaldybių specialistai	Projektų vykdymo sutartys
„Pagrindinė institucija“			
Paslaugos mažmeninės prekybos principais	Tam tikrus darbus viena savivaldybė vykdo kitos užsakymu	Mažmeninės prekybos sąlygomis pirkėjas neturi įtakos produktui arba darbo organizavimui.	Galima tiekimo sutartis
Paslaugos rinkos ekonomikos principais	Tam tikrus darbus viena savivaldybė vykdo kitos užsakymu	Kaina ir kokybė - sutarties objektas. Pirkėjas turi tam tikrą įtaką prekei	Tik tiekimo sutartis
Galima bendra nuosavybė	„Pagrindinė institucija“ valdo	Tam tikroms paslaugoms steigiama	Tiekimo sutartis,

⁶⁸ DANCEE Lietuvos savivaldybių bendradarbiavimas atliekų tvarkymo srityje. Galutinė ataskaita, Leidimo Nr. 002, Leidimo data 2002-02-26.

⁶⁹ Ten pat.

Savarankiškas juridinis asmuo	didžiąją dalį bendros nuosavybės ir atsako už bendro darbo rezultatus	bendra įmonė su bendra direktorių valdyba	steigimo dokumentai, įstatai
Bendros nuosavybės įmonė, pvz. specialios paskirties bendrovė	Darbus vykdo bendra organizacija, kurios steigėjus sieja teisiniai įsipareigojimai	Labai glaudus bendradarbiavimas. Steigėjai suteikia tam tikrus įgaliojimus valdybai, kurioje atstovaujamas kiekvienas steigėjas	Savarankiško juridinio asmens steigimo sutartis

2.5.2. Bendradarbiavimo privalumai ir ekonomikos svertai

Savivaldybių bendradarbiavimą skatina finansinių išteklių stoka, sprendžiamų užduočių sudėtingumas, naujų funkcijų atsiradimas, kvalifikacijos bei patirties stoka, galimybė pasinaudoti ekonominių svertų teikiamais privalumais – pigiau išspręsti bendras problemas ir kt. Savivaldybių administracinės teritorijos ribos ir geografinė padėtis yra viena bendradarbiavimo priešasčių. Sąvartyno vieta turi būti parenkama vadovaujantis daugeliu kriterijų (t. y., hidrogeologinės sąlygos, žemės įsigijimo kainos, atliekų pervežimo atstumai bei atstumai nuo tankiausiai gyvenamų vietovių ir kt.), todėl bendro savivaldybių projekto atveju visais atžvilgiais atsiranda daugiau galimybių parinkti sąvartynui tinkamiausią vietą. Manoma, kad bendradarbiauti tinkamiausios sritys yra atliekų tvarkymas, energijos tiekimas, viešasis transportas, turizmas, verslo plėtra.

Danijos ir daugelio kitų ES valstybių patirtis rodo, kad savivaldybių bendradarbiavimą paprastai skatina šios trys pagrindinės tendencijos:

- Patirtis rodo, kad dirbant kartu su kitomis savivaldybėmis mažėja administravimo išlaidos, investicijų, darbo užmokesčio sąnaudos, o darbo kokybė nenukenčia.
- Sunku sudominti aukščiausios kvalifikacijos specialistus. Dauguma profesionalų mieliau dirba privačiame sektoriuje. Todėl, norėdamos sudominti naujus ir ugdyti esamus darbuotojus, savivaldos institucijos turi kurti įdomesnę ir patrauklesnę darbo aplinką ir sąlygas.
- Mokantieji už viešąsias paslaugas reikalauja vis geresnės kokybės, o žiniasklaida šiam klausimui skiria vis daugiau dėmesio. Kelios savivaldybės geriau negu viena gali užtikrinti teikiamų paslaugų kokybę tomis pačiomis apmokėjimo sąlygomis.

Viena pagrindinių priešasčių lemiančių savivaldybes priimti sprendimą bendradarbiauti – galimybė pasinaudoti ekonomikos svertų teikiamais privalumais. Atliekų tvarkymo srityje

ekonomikos svertai veikia taip: didėjant tvarkomų atliekų kiekiui, mažėja jų vienetai tenkančios sąnaudos.

Pavyzdžiui, įrengti ir eksploatuoti modernų sąvartyną su dugno membrana, filtrato surinkimo ir valymo, monitoringo sistemomis, dujų nuvedimo įranga ir kt. yra taip brangu, kad vieneto sąnaudos (vienos tonos atliekų šalinimo sąnaudos) gali būti visiškai nepriimtinos, jei tokį sąvartyną nuspręstų turėti viena savivaldybė, antraip jos gyventojų skaičius turėtų būti nepaprastai didelis⁷⁰. Bendradarbiaujant kelioms savivaldybėms, gali būti naudinga įrengti kompostavimo įrenginius bei parduoti atliekų perdirbimo produktus.

Savivaldybių bendradarbiavimas turi teigiamos įtakos netgi mažinant bendrą atliekų tvarkymo poveikį aplinkai. Didesni surenkamų atliekų kiekiai skatina ekonominį suinteresuotumą plačiau diegti popieriaus, kartono, stiklo, metalo atskyrimo, antrinio naudojimo ir perdirbimo technologijas. Taigi daugiau antrinių žaliavų nukreipiama nuo sąvartyno ar deginimo įrenginių, o šių poveikis aplinkai paprastai esti didesnis negu rūšiavimo ar perdirbimo įrenginių. Investicijos į modernius įrenginius ir auganti darbuotojų kvalifikacija suteikia galimybę laikytis griežtesnių aplinkos apsaugos normų.

Ekonomikos svertai suteikia galimybę efektyviau valdyti žmogiškuosius išteklius. Bendro savivaldybių įsteigto specializuoto skyriaus darbuotojai gali vykdyti ir individualių savivaldybių, ir bendrai nustatytas užduotis.

Ekonominiai instrumentai padeda pasiekti numatytų uždavinių atliekų sektoriuje bei padengti tam tikrus atliekų tvarkymo kaštus. Ekologiniai ir ekonominiai valstybės interesai derinami taikant Lietuvos Respublikos įstatymuose bei kituose teisės aktuose įtvirtintą ekonominę aplinkos apsaugos mechanizmą. Jį sudaro⁷¹:

- 1) mokesčiai už gamtos išteklių naudojimą;
- 2) mokesčiai už aplinkos teršimą;
- 3) kreditavimo reguliavimas;
- 4) valstybės subsidijos;
- 5) kainų politika;
- 6) ekonominės sankcijos ir nuostolių kompensavimas;
- 7) kiti ekologiniai mokesčiai ir priemonės.

Aplinkos apsaugos ekonominės priemonės įgyvendinamos įvairiais būdais. Įmonėms mažinami mokesčiai, teikiamos kreditavimo lengvatos bei valstybės subsidijos, skatinant diegti

⁷⁰ DANCEE Lietuvos savivaldybių bendradarbiavimas atliekų tvarkymo srityje. Galutinė ataskaita, Leidimo Nr. 002, Leidimo data 2002-02-26.

⁷¹ Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatymas// Valstybės žinios. 2002, Nr. 2-49.

pažangias technologijas, kurių dėka susidaro mažiau atliekų bei gaminti ekologišką produkciją. Minėtas priemonės pagal atitinkamus norminius aktus finansuoja gamtos išteklių naudotojai, valstybė ir savivaldybės. Kaip papildomi aplinkos apsaugos finansavimo šaltiniai gali būti: savivaldybių aplinkos apsaugos rėmimo specialiosios programos lėšos, aplinkos apsaugos rėmimo programos lėšos, užsienio kreditai⁷².

Pasinaudojant ekonomikos svertais, šiek tiek lėšų gaunama apmokestinant asmenis, kurie padaro realią žalą gamtai. LR Aplinkos apsaugos įstatyme numatyta atsakomybė už gamtai padarytą žalą.

2.5.3. Savivaldybių bendradarbiavimo trūkumai

Savivaldybių bendradarbiavimas turi ne tik privalumų (kurie pateikti 2.5.2 skyriuje), bet ir trūkumų bei kliūčių. Visų pirma, tai yra galima patirties, žinių ir profesionalumo stoka. Šią kliūtį galima įveikti tik specialistų švietimu ir profesiniu ugdymu.

Perduodami funkcijas bendrai įsteigtai organizacijai, partneriai atiduoda ir dalį savarankiškumo bei įtakos, kurie laikomi nuostoliu. Priimti bendri sprendimai dažnai gali būti ne tokie, kokius norėtų priimti partneris individualiai. Mažesnių ir didesnių savivaldos institucijų nevienodą dalyvavimo problemą, priimant bendrus sprendimus, galima apspręsti bendros organizacijos įstatuose ar sudarant papildomas sutartis.

Savivaldybėms gali atsirasti sunkumų kontroliuoti bendros organizacijos finansinę veiklą bei nustatyti naudingumą.

Savivaldybių bendrų organizacijų steigimas susijęs su išlaidomis:

- tiesioginės bendradarbiavimo išlaidos;
- įsteigtos organizacijos eksploatacijos sąnaudų išlaidos (įstaigos nuomos ir įrengimo, administracijos, ryšių ir kt. išlaidos).

Danijos patirtis rodo, kad savivaldybių bendradarbiavimo sėkmę pirmiausiai lemia tai, ar partneriai pakankamai gerai išnagrinėja visus privalumus ir trūkumus (pateikiami 2 lentelėje), numatydami visas galimas pasekmes ir įtraukdami atitinkamas išvadas į steigiamos organizacijos veiklos įstatus.

2 lentelė. Danijos savivaldybėse analizuoti bendradarbiavimo privalumai ir trūkumai (Sv. Lundtorp, 2000 m.)⁷³

⁷² Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatymas// Valstybės žinios. 2002, Nr. 2-49.

⁷³ DANCEE Lietuvos savivaldybių bendradarbiavimas atliekų tvarkymo srityje. Galutinė ataskaita, Leidimo Nr. 002, Leidimo data 2002-02-26.

Privalumai	Trūkumai
Ekonominė nauda	Dalyvius varžantys įsipareigojimai
Skaidrumas ir efektyvus valdymas	Rizika, kad visais privalumais gali pasinaudoti dominuojanti savivaldybė
Didesnis profesionalumas, patrauklumas naujiems darbuotojams	Didesnė organizacija, taigi ir biurokratija
Geresnė paslaugų kokybė, naujų paslaugų teikimas visuomenei	Saugumo stoka, skatinanti opoziciją
Galimybė tų pačių darbų nedirbti kelis kartus, garantija, kad bus priimami vieningi sprendimai, tarpusavio parama	Sudėtingas sąnaudų ir ekonominės veiklos įvertinimo procesas

Apibendrinant galima teigti, kad Lietuvos Respublikos įstatymai leidžia įvairių formų bendradarbiavimą tarp savivaldybių, tačiau kiekviena forma turi savo privalumų ir trūkumų. Neįmanoma sukurti tokio įstatymo, kuris būtų palankus visoms savivaldybėms, kadangi savivaldybių bendradarbiavimo metu neišvengiamai reikalingas interesų derinimas.

2.6. ATLIEKŲ TVARKYMO FINANSAVIMAS

Atliekų tvarkymo srityje klausimai sprendžiami taikant „teršėjas moka“ principą, kuris reiškia, kad fizinis ar juridinis asmuo, dėl kurio veiklos susidaro atliekos ar kitos aplinkai kenksmingos medžiagos, turi sumokėti už šių atliekų ar medžiagų apdorojimą arba pašalinimą. „Teršėjas moka“ principo įgyvendinimas reiškia, kad atliekų turėtojai padengia visas atliekų tvarkymo sistemos, taigi, ir atliekų tvarkymo administravimo, ir atliekų tvarkymo paslaugų teikimo, išlaidas. Pagal Lietuvoje galiojančius įstatymus savivaldos institucijos atsakingos ir už viena, ir už kita. Vadinasi į savivaldybės tarybos patvirtintą atliekų tvarkymo įmoką būtina įtraukti ir kiekvienos savivaldybės atliekų tvarkymo administravimo, ir atliekų tvarkymo paslaugų teikimo sąnaudas. Atliekų tvarkymo paslaugų teikimas – tai pagrindinės regiono atliekų tvarkymo centrų funkcijos. Savivaldybės turi apsispręsti, kokias funkcijas perduoti regioninėms organizacijoms, o kurias gali atlikti privatūs ar viešieji atliekų tvarkytojai.

„Teršėjas moka“ principą įmanoma pilnai įgyvendinti tik įvedus atliekų tvarkymo paslaugos gavėjo (atliekų turėtojo) įmoką. Tačiau, įtraukus visas mokėtojų teikiamų paslaugų sąnaudas, įmoka gali taip padidėti, kad mokėtojai nebeįstengia jos sumokėti, ir ji tampa nepriimtina politiniu požiūriu.

Jei mokėtojo įmokai sumažinti bei finansinei naštai sušvelninti būtų skiriamos savivaldybės ar valstybės biudžeto lėšos, tai reikštų, kad našta perkeliama mokesčių mokėtojams, o atsiskaitantieji už tam tikras paslaugas ir mokesčių mokėtojai daugeliu atvejų nėra tie patys asmenys.

Todėl svarbu gauti investicines lėšas ir padengti sąnaudas. Investicines lėšas galima gauti vienu ar keliais tarpusavyje derinamais būdais:

- imant paskolas (komercines ar lengvatines);
- gaunant dotacijas (paskolas, kurioms netaikomos palūkanos, o grąžinimas atidedamas neribotam laikui), valstybės ir savivaldybių bei užsienio šalių biudžetų lėšas;
- skiriant nuosavas lėšas (asignavimus).

Investicinių lėšų gavimo būdus nebūtina rinktis pagal tai, ar mokėtojai padengia visas sąnaudas. Bet kuriuos minėtus finansavimo variantus galima derinti su pilnomis arba dalinėmis paslaugos gavėjo įmokomis ir daliniu finansavimu iš mokesčių biudžeto⁷⁴.

Atliekų tvarkymo infrastruktūros finansavimo šaltinis – ISPA/Sanglaudos fondo parama Lietuvai teikiama Europos Sąjungos reikalavimų įgyvendinimui finansuoti pagal Partnerystės programą. Kuriant regioninių sistemų strategiją, buvo siekiama, kad regioninių atliekų tvarkymo sistemų diegimo ir plėtojimo projektai, atitinkantys ISPA reikalavimus, būtų finansuojami kuo didesne dalimi iš ISPA/Sanglaudos fondo lėšų. Siekiama pritraukti privačias investicijas į atliekų tvarkymo infrastruktūros plėtrą, kad valstybei būtų lengviau vykdyti įsipareigojimus⁷⁵.

3 lentelėje pateikiama ISPA/ Sanglaudos fondo skiriama parama atliekų tvarkymo projektams Lietuvoje.

3 lentelė. ISPA/ Sanglaudos fondo atliekų tvarkymo projektų finansavimas⁷⁶

⁷⁴ DANCEE Lietuvos savivaldybių bendradarbiavimas atliekų tvarkymo srityje. Galutinė ataskaita, Leidimo Nr. 002, Leidimo data 2002-02-26.

⁷⁵ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002-04-12 nutarimas Nr. 519 „Dėl valstybinio strateginio atliekų tvarkymo plano patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2002, Nr. 40-1499.

⁷⁶ Uselytė R. „Regioninių atliekų tvarkymo sistemų kūrimas: Esama situacija Lietuvoje“// Diskusijų forumas „Atliekų tvarkymas 2005“, 2005 m. rugsėjo 28 d., Druskininkai.

ISPA/Sanglaudos fondo finansuojami projektai

Projekto pavadinimas	Vertė (mln. eurų)	ES parama (%)	Projekto pradžia
Alytaus regiono atliekų tvarkymo sistemos sukūrimas	5,929	66	2002
Kauno regiono atliekų tvarkymo sistemos sukūrimas	18,432	75	2005
Klaipėdos regiono atliekų tvarkymo sistemos sukūrimas	11,75	50	2003
Marijampolės regiono atliekų tvarkymo sistemos sukūrimas	13,009	72	2002
Panevėžio regiono atliekų tvarkymo sistemos sukūrimas	19,487	85	2005
Šiaulių regiono atliekų tvarkymo sistemos sukūrimas	9,4	56	2002
Tauragės regiono atliekų tvarkymo sistemos sukūrimas	6,65	70	2002
Telšių regiono atliekų tvarkymo sistemos sukūrimas	8,902	71	2004
Utenos regiono atliekų tvarkymo sistemos sukūrimas	12,946	75	2005
Vilniaus regiono atliekų tvarkymo sistemos sukūrimas	20,93	50	2003

Kuriant regionines komunalinių atliekų tvarkymo sistemas, rengiami nauji investicijų projektai ir užtikrinamos Sanglaudos fondo ir Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto lėšos jiems įgyvendinti. Sanglaudos fondo finansavimo atveju taikomas dotacijų ir paskolų derinys. Finansavimo schemai taikoma prielaida, kad 50% sudarys Sanglaudos fondo lėšos, o 20% valstybės biudžeto dotacijos. Taigi 70% visų investicinių lėšų sudaro dotacijos, o 30% – nuosavos, kitaip tariant, skolintos ar privataus kapitalo lėšos. Nuosavų lėšų 30% suma gali būti keičiama turtu, kurį regioninei atliekų tvarkymo sistemai skirtų, tarkim, regione veikiantys privatūs atliekų tvarkytojai, su kuriais būtų sudaromos koncesinės sutartys. Šiuo atveju numatytos paskolos teikimo prielaidos nebegaliojotų. Naujai sukuriama koncesijos objekto – įnešamo turto – vertės nustatymas sudarytų tam tikrą praktinę problemą. Jeigu šis turtas nėra naujas, ir naudojama apskaityta jo vertė, gali susidaryti situacija, kad 30% nuosavo kapitalo įnašo nebus įmanoma padengti. Taip atsitiktų todėl, kad

apskaityta vertė paprastai neatitinka turto tikrosios rinkos kainos. Jeigu vietoje paskolos būtų priimamas nenaujas turtas, kurio apskaityta vertė mažesnė už naujos įrangos rinkos kainą, ilgalaikėje perspektyvoje būsimosios regioninės organizacijos veiklos stabilumas nukentėtų. Galima tikėtis, kad sudarant koncesinę sutartį, šį klausimą bus įmanoma išspręsti pagal turto amžiaus ir vertės nustatymo principus. Tačiau, kokia bebūtų finansavimo forma (banko paskola ar koncesinė sutartis), pagrindinis principas nesikeičia – investicines lėšas vis vien teks gražinti: pirmuoju atveju gražinant banko paskolą, antruoju – vykdant koncesinės sutarties sąlygas.

Pagal Valstybinį strateginį atliekų tvarkymo planą⁷⁷ iki 2006 metų atliekų srautų tvarkymo ir regioninių atliekų tvarkymo sistemų diegimo programoms, galimybių studijoms ir kitai dokumentacijai parengti reikėtų 8,6 mln. litų investicijų, iki 2012 metų – 800 mln. litų. Numatoma, kad programų, galimybių studijų ir kitos dokumentacijos rengimo ir investicijų finansavimo šaltiniai – Lietuvos Respublikos valstybės biudžetas, Gaminių ar pakuotės atliekų tvarkymo programa, Aplinkos apsaugos rėmimo programa, ISPA/Sanglaudos fondas, dvišaliai ir daugiašaliai donoriai, taip pat privačios investicijos. Konkrečios lėšos ir finansavimo šaltiniai šio plano priemonėms įgyvendinti nustatomi rengiant Lietuvos Respublikos valstybės biudžetą, derinant bendradarbiavimo programas su dvišaliais ir daugiašaliais donoriais, rengiant ir tvirtinant ISPA/Sanglaudos projektų sąrašus.

Atliekų tvarkymas – tai ekonominė ir atsiperkanti veikla. Todėl pagrindinis finansinis atliekų tvarkymo sistemos pagrindas yra paslaugų kaina, bet ne parama. Sėkmingas užduočių įgyvendinimas pirmiausiai priklauso nuo to, kaip efektyviai organizuojami, administruojami ir veikia visi atliekų sistemos dalyviai. Paramos tikslas – greičiau ir efektyviau išspręsti aplinkosaugos problemas bei sumažinti socialinius ir aplinkos skirtumus atskiruose regionuose. Todėl didesnė investicijų paramos dalis skiriama mažiau išplėtotiems rajonams.

Apibendrinant galima teigti, kad parama neišsprendžia pakankamo ilgalaikio bei nuolatinio atliekų tvarkymo sistemos finansavimo. Įsisavinus dabar suplanuotas investicijas ir nenustačius kokių nors specifinių tik tam regionui būdingų sąlygų, ateities investicijų poreikis atspindės atliekų tvarkymo sistemos valdymo efektyvumą – kuo didesnis investicijų poreikis, tuo labiau neefektyvus valdymas.

Kaip jau minėta anksčiau, savivaldybės yra visiškai atsakingos už atliekų tvarkymą, todėl jos turėtų rasti lėšų komunalinių atliekų tvarkymo finansavimui arba organizuoti komunalinių atliekų

⁷⁷ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002-04-12 nutarimas Nr. 519 „Dėl valstybinio strateginio atliekų tvarkymo plano patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2002, Nr. 40-1499.

tvarkymo sistemą taip, kad įmokos už minėtų atliekų tvarkymą padengtų visas sąnaudas, tačiau neviršytų „įperkamo ribų“⁷⁸.

2.7. ATLIEKŲ TURĖTOJŲ ĮMOKOS UŽ ATLIEKŲ TVARKYMĄ

Atliekų turėtojų įmokos (rinkliavos arba tarifas) už atliekų tvarkymą gali būti nustatomos gana įvairiai. Įmokų dydžiai gali būti nustatomi pagal aptarnaujamų konteinerių tūrį, už konteinerio ištuštinimą, pagal atliekų svorį ir pan. Lietuvoje šiuo metu taikomi tarifai laikytini kombinuotais, nes iki tam tikro laipsnio dengia įvairias atliekų tvarkymo išlaidas, pavyzdžiui, nerūšiuotų atliekų surinkimo, dalį antrinių žaliavų tvarkymo ir atliekų šalinimo neatitinkančiuose standartų sąvartynuose. Dalį išlaidų paprastai dengia savivaldybių biudžetai. Aktualiausias klausimas – visų išlaidų įtraukimas į atliekų tvarkymo apskaitą ir tokių rinkliavos ar tarifo dydžių nustatymas, kad įplaukomis būtų apmokamos visos išlaidos.

Galima taikyti įvairius įmokos būdus pagal tam tikrus faktorius bei rodiklius, kurie susiję su atliekų kaupimu:

- įmokos nustatymas pagal gyventojų skaičių;
- įmokos nustatymas pagal atliekų tūrį;
- įmokos nustatymas pagal konteinerių ištuštinimą;
- įmokos nustatymas pagal atliekų svorį;
- išankstinio apmokėjimo sistemos.

Įmokos nustatymas pagal gyventojų skaičių

Įmokos dydis gali būti nustatomas vienam gyventojui. Ši įmoka laikytina fiksuota, nes kartą nustačius jos dydį, ji jau nebesikeičia, taigi neįmanoma daryti poveikio atliekų turėtojų elgesiui. Šios įmokos dydis skiriasi atsižvelgiant į šeimos narių skaičių, tad tam tikras diferencijavimas vyksta. Įmokos nustatymo principas pagal gyventojų skaičių turi privalumų ir trūkumų.

Privalumai:

- Jeigu žinomos atliekų tvarkymo išlaidos, šis įmokos apskaičiavimo būdas yra gana tikslus, nes bendras gyventojų skaičius yra gana pastovus rodiklis.
- Gyventojams ši sistema gerai žinoma, todėl priimtina.

Trūkumai:

⁷⁸ Špokas R. „Komunalinių atliekų tvarkymas Lietuvoje“// Diskusijų forumas „Atliekų tvarkymas 2005“, 2005 m.. rugsėjo 28-29 d., Druskininkai.

- Pasižymi dideliu administravimo krūviu, nes gyventojų skaičių tenka nuolat taisyti dėl gimimo, mirčių, gyvenamosios vietos pasikeitimo ir kt. Būtina nuolat taisyti apskaitos duomenis, kurių tenka ieškoti kitose įstaigose bei organizacijose.
- Neskatinama atliekų turėtojų pageidaujamo elgesio, tarkim antrinių žaliavų atskiro surinkimo⁷⁹.

Įmokos nustatymas pagal atliekų tūrį

Įmokos pagal atliekų tūrį nustatomos daugelyje Europos šalių. Atliekų turėtojai atsiskaito pagal turimos talpos konteinerius ir jų ištuštinimo dažnumą. Įmokos nustatymo principas pagal konteinerių talpą turi privalumų ir trūkumų.

Privalumai:

- Kadangi atsiskaitoma pagal talpą (kuo mažesnė talpa, tuo mažesnė įmoka), skatina didelių atliekų, tarkim, kartono, atskirą surinkimą ir atidavimą į atliekų priėmimo punktus (APP).
- Administravimo krūvis nedidelis, nes po to, kai išdalinami konteineriai, gana ilgai niekas nesikeičia.
- Sąskaityba nesudėtinga, nes atskirais konteineriais besinaudojantiems kiekvieną kartą pateikiama to paties dydžio sąskaita (jeigu nekeičiamas konteineris ar nesikeičia dažnumas).
- Nesudėtinga apskaita, nes pakanka registruoti konteinerius pagal jų turėtojų pavardes, adresus, konteinerio talpą bei ištuštinimo dažnumą.
- Gana teisinga atliekų turėtojų atžvilgiu, jeigu jiems suteikiamos geros galimybės pasirinkti konteinerį.
- Galimybė užtikrinti pilną išlaidų apmokėjimą, kai sistema pilnai įvesta.
- Konteineriai ištuštinami pagal grafiką.

Trūkumai:

- Atliekų turėtojai pageidauja kuo mažesnių konteinerių, todėl galimas jų perpildymas.
- Atliekos stipriau supresuojamos konteineryje, todėl šiek tiek padidėja ištuštinimo kaina.
- Siekiama kuo daugiau atliekų atiduoti į APP.
- Neįmanoma lanksčiai atsižvelgti į sezoninį atliekų svyravimą.
- Esant kombinuotai įmokai, nerūšiuotų komunalinių atliekų konteineris nėra pats tinkamiausias vienetas, nes nėra tiesioginio ryšio su kitų atliekų tvarkymu bei tarp komunalinių nerūšiuotų atliekų ir didžiųjų atliekų⁸⁰.

Įmokos nustatymas pagal konteinerių ištuštinimą

79

COWI Baltic, Rekomendacijos komunalinių atliekų tvarkymo išlaidoms apskaičiuoti ir rinkliavų bei tarifų dydžiams nustatyti (projektas), 6 priedas 2005 m.

Įmokos nustatymas tik už konteinerio ištuštinimą nėra dažnas Europoje, tačiau Vokietijoje taikomas. Tuo požiūriu, kad atsiskaitoma už konteinerio ištuštinimą ne pagal grafiką, bet kai jis pripildomas, įmoka yra kintama. Skirtinga įmoka nustatoma už skirtingos talpos konteinerį. Valstybiniame strateginiame atliekų tvarkymo plane siūloma, nustatant įmokų (tarifų arba vietinės rinkliavos) už komunalinių atliekų tvarkymo paslaugas dydį, palaipsniui pereiti nuo įmokos vienam gyventojui prie įmokos už konteinerio ištuštinimą, priklausomai nuo jo dydžio ir tuštinimo dažnumo nustatymo. Šis principas gali būti taikomas tik atskiriems konteineriams. Jis taip pat turi tam tikrų privalumų ir trūkumų.

Privalumai:

- Gerai atitinka realią padėtį, paslauga atitinka apmokėjimą.
- Abonentai pasirūpina, kad konteineris būtų tinkamai ištuštintas – pastato jį į reikiamą vietą, todėl sumažėja darbo aptarnaujančiam personalui ir surinkimo išlaidos mažesnės.
- Atsiskaitymas už ištuštinimą (kuo mažiau ištuštinimų, tuo mažesnė įmoka) skatina antrinių žaliavų atskirą surinkimą bei naudojimąsi priemonėmis, skirtomis didžiosioms atliekoms atskirai surinkti.
- Konteineriai ištuštinami, kai tik prisipildo.
- Įmoka suprantama abonentui.

Trūkumai:

- Didelis administracinis krūvis, nes atliekų tvarkytojui ir organizacijai, vykdančiai apskaitą, reikia sekti ir konteinerių talpą, ir faktinį ištuštinimų skaičių kiekvienoje namų valdoje. Reikia registracijos sunkvežimyje.
- Kadangi abonentai patys nustato ištuštinimo laiką, kai kurie gali laikyti atliekas labai ilgai, todėl gali atsirasti higienos problemų.
- Atliekų sunkvežimį tenka siųsti kiekvieną kartą, kai tik reikia paimti atliekas netgi iš vieno abonento, taigi surinkimo išlaidos didesnės.
- Sistema gali skatinti nelegaliai atsikratyti atliekomis.
- Atliekos labiau suspaudžiamos konteineryje, todėl ištuštinimo kaina šiek tiek padidėja⁸¹.

Įmokos nustatymas pagal atliekų svorį

Europoje įmokos pagal atliekų svorį tampa vis populiareesnės. Ši įmoka yra pilnai kintama, kadangi jos dydis priklauso tik nuo faktinio atliekų svorio. Kad būtų įmanoma pateikti sąskaitą

⁸⁰ COWI Baltic, Rekomendacijos komunalinių atliekų tvarkymo išlaidoms apskaičiuoti ir rinkliavų bei tarifų dydžiams nustatyti (projektas), 6 priedas, 2005 m.

⁸¹ COWI Baltic, Rekomendacijos komunalinių atliekų tvarkymo išlaidoms apskaičiuoti ir rinkliavų bei tarifų dydžiams nustatyti (projektas), 6 priedas, 2005 m.

kiekvienam abonentui, atliekas būtina pasverti svarstyklėmis, kurios montuojamos sunkvežimyje. Tačiau ši įmoka taip pat turi privalumų ir trūkumų.

Privalumai:

- Atsiskaitymas pagal svorio vienetą (kuo mažesnis svoris, tuo mažesnė įmoka) skatina sunkių atliekų (stiklo, grunto ir pan.) perdirbimą bei naudojimąsi šias atliekas priimančiais įrenginiais.
- Šios įmokos laikytinos teisingiausiomis abonentų atžvilgiu, jiems suprantamomis ir lengvai kontroliuojamos.
- Nėra prasmės perkrauti konteinerių atliekomis.

Trūkumai:

- Didesnės pirminės išlaidos (svarstyklės, kompiuteriai) ir didelės sunkvežimių techninės priežiūros išlaidos.
- Apskaitą vykdančiai organizacijai tenka didelis administravimo krūvis, kadangi kiekvieną mėnesį turi būti pateikiamos skirtingos sąskaitos, todėl susidaro didesnės administravimo išlaidos.
- Nelengvas darbas paslaugos teikėjui, nes reikia pasverti ir užregistruoti kiekvieną konteinerį.
- Svėrimui reikia daugiau laiko, todėl išauga išlaidos.
- Gali būti ištuštinami nepakankamai pripildyti konteineriai, taigi kaina vis didėja.
- Skatina nelegaliai atsikratyti atliekomis⁸².

Išankstinio apmokėjimo sistemos

Išankstinio apmokėjimo sistemos pavyzdys – lipdukų sistema. Šiuo atveju įmoka taip pat kintama, nes nustatoma tiesiogiai pagal konteinerio ar kitą talpą. Atliekų tvarkytojas paima arba ištuština tik tuos atliekų maišus (plastikinius ar popierinius) bei konteinerius, prie kurių prilipdyti lipdukai. Lipdukams galima suteikti tam tikrus lyginamuosius svorius, pavyzdžiui, už vieną lipduką galima atiduoti vieną maišą atliekų.

Privalumai:

- Atsiskaitoma iš anksto.
- Nedidelės administravimo išlaidos.

Trūkumai:

- Gyventojams tenka pirkti lipdukus, kad išvežtų jų atliekas.

⁸² COWI Baltic, Rekomendacijos komunalinių atliekų tvarkymo išlaidoms apskaičiuoti ir rinkliavų bei tarifų dydžiams nustatyti (projektas), 6 priedas, 2005 m.

- Konteineriai bei maišai perpildomi.
- Atliekos grūdomos į konteinerius.
- Pagunda slapčia pasinaudoti svetimu konteineriu.
- Atliekų surinkėjas gali paskubomis paimti ar ištuštinti ir maišą ar konteinerį be lipduko, taigi nemokamai⁸³.

Apibendrinant apžvelgtus įmokų nustatymo būdus bei įvertinant tai, kad teikiamas atliekų tvarkymo paslaugas sudaro įvairūs komponentai (nerūšiuotų atliekų surinkimas atskirais ir bendrais konteineriais, antrinių žaliavų surinkimas), mišri rinkliavos struktūra laikoma tinkamiausia. Galima teigti, kad viena geriausių iš visų apžvelgtų variantų – fiksuota mėnesinė (mėnesio) rinkliava už tam tikros talpos konteinerį. Tai paprasčiausia, pakankamai teisinga, tiksli ir mažiausiai trūkumų turinti sistema. Ji iki tam tikro laipsnio skatina pageidaujama atliekų turėtojų elgesį (pavyzdžiui, antrinių žaliavų atskirą surinkimą) ir nėra sudėtinga rinkliavas administruojančiai organizacijai.

⁸³ COWI Baltic, Rekomendacijos komunalinių atliekų tvarkymo išlaidoms apskaičiuoti ir rinkliavų bei tarifų dydžiams nustatyti (projektas), 6 priedas, 2005 m.

3. ALYTAUS MIESTO SAVIVALDYBĖS ATLIEKŲ TVARKYMO SISTEMOS VYSTYMO ANALIZĖ

3.1. ALYTAUS MIESTO SAVIVALDYBĖS ATLIEKŲ TVARKYMO SISTEMOS VYSTYMO PRINCIPINĖS ALTERNATYVOS

Analizuojant Alytaus miesto savivaldybės atliekų tvarkymo sistemos vystymo perspektyvas, galima išskirti dvi principines alternatyvas:

1. Atliekų tvarkymas organizuojamas atskirai vienos Alytaus miesto savivaldybės teritorijoje;
2. Atliekų tvarkymas organizuojamas regioniniu principu, Alytaus miesto savivaldybei kooperuojantis su kitomis šešiomis regiono savivaldybėmis.

Atliekų tvarkymas Alytaus mieste kelia daug rūpesčių. Savivaldybės biudžete komunalinių atliekų tvarkymui skiriama tik nedidelė dalis lėšų. Užterštoms teritorijoms, pesticidams, bešeimininkėms, pavojingoms atliekoms tvarkyti, stambiagabaričių atliekų aikšlei eksploatuoti nedidelės lėšos Alytaus miesto savivaldybės tarybos sprendimais buvo skirtos anksčiau buvusio Gamtos apsaugos fondo, o dabar Alytaus miesto savivaldybės aplinkos apsaugos rėmimo specialiosios programos šarbatose. Alytaus miesto savivaldybė viena nėra finansiškai pajėgi įgyvendinti Europos Sąjungos direktyvų bei nacionalinės teisės aktų atliekų tvarkymo srityje keliamų reikalavimų. Todėl regioninė – ekonomiškai efektyvesnė – atliekų tvarkymo sistema, Alytaus miesto savivaldybei kooperuojantis su kitomis šešiomis regiono savivaldybėmis, buvo vienintelis ir geriausias pasirinkimas planuojant tolimesnį atliekų tvarkymą.

3.1.1. Alytaus regiono savivaldybių bendradarbiavimas kuriant regioninę atliekų tvarkymo sistemą bei jos valdymas

Alytaus regiono atliekų tvarkymo sistemos projekto galimybių studija buvo parengta 2001 m. gegužės mėn. Jos pagrindu parengta ir pateikta ES paraiška dėl ISPA finansavimo. Regioninį atliekų tvarkymo projektą nusprendė vykdyti 5 Alytaus apskrities (Alytaus miesto, Alytaus rajono, Varėnos rajono, Lazdijų rajono, Druskininkų savivaldybės) ir 2 kaimyninės Kauno apskrities (Prienuų rajono ir Birštono) savivaldos institucijos (kurių teritorija – 6 579 km², bendras gyventojų skaičius – 245

tūkst.). Taip buvo suformuotas specialus Alytaus regionas (apimantis 7 minėtas savivaldybes), kuriame diegiama regioninė atliekų tvarkymo sistema.

10 pav. Alytaus apskrities žemėlapis

Pagal užimamą plotą Alytaus apskritis yra šeštoji apskritis Lietuvoje. Tai vienintelė apskritis Lietuvoje, kurioje beveik pusę – 47 procentus – žemės ploto užima miškai. Žemės ūkio naudmenos užima 38 procentus viso apskrities žemės ploto, vandenys – 4, užstatyta teritorija ir keliai – po 2 procentus ir kita žemė – 7 procentus.

Savivaldos institucijos dalyvavimas regioniniame atliekų tvarkymo projekte – jos politinio apsisprendimo klausimas. Alytaus regiono atliekų tvarkymo sistema galėjo apimti ir daugiau ar mažiau savivaldybių negu planuota minėtoje studijoje ir paraiškoje, tačiau tai buvo savivaldybių iniciatyvos ir apsisprendimo reikalas.

Pagal ISPA paramos skyrimo sąlygas savivaldos institucijos privalėjo įsteigti vieną bendrą jas atstovaujančią organizaciją, todėl buvo nuspręsta pasirašyti Jungtinės veiklos sutartį tarp savivaldybių ir įkurti uždarąją akcinę bendrovę Alytaus regiono atliekų tvarkymo centrą, kurios akcininkai – Alytaus regiono savivaldybės.

UAB ARATC 100% priklauso Alytaus regiono savivaldybėms – akcininkams. Bendrovės įstatinis kapitalas – 1 600 000 Lt. UAB ARATC akcijos paskirstytos proporcingai partnerių įnašams, atsižvelgiant į gyventojų skaičių, tenkantį kiekvieno akcininko administraciniam vienetui:

➤ Alytaus miesto savivaldybei tenka 31 % įstatinio kapitalo;

➤ Alytaus rajono savivaldybei tenka 14 % įstatinio kapitalo;

➤ Birštono savivaldybei tenka 2 % įstatinio kapitalo;

➤ Druskininkų savivaldybei tenka 12 % įstatinio kapitalo;

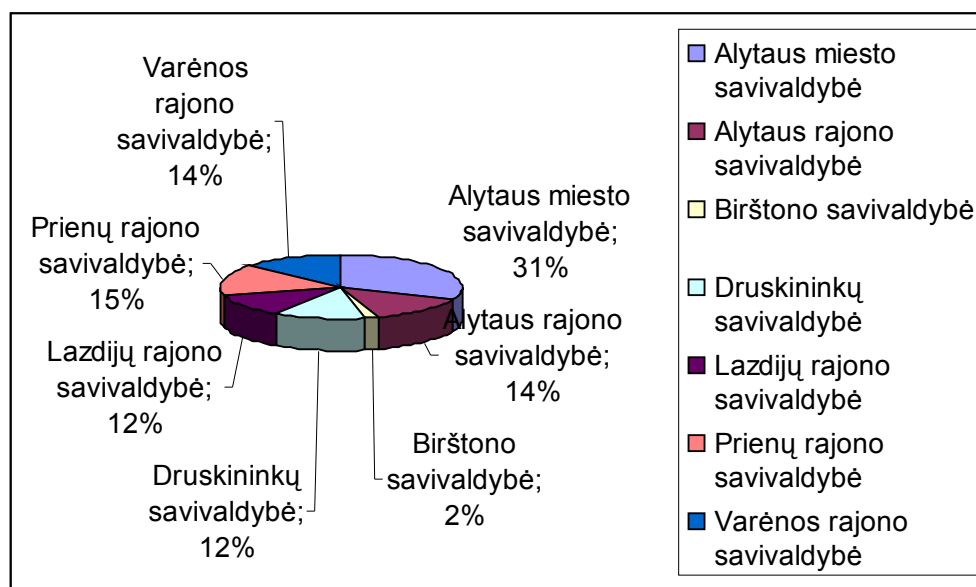
➤ Lazdijų rajono savivaldybei tenka 31 % įstatinio kapitalo;

➤ Prienų rajono savivaldybei tenka 15% įstatinio kapitalo;

➤ Varėnos rajono savivaldybei 14% įstatinio kapitalo.

11 pav. UAB ARATC akcijų pasiskirstymas

Bendrovės organai yra: visuotinis akcininkų susirinkimas, bendrovės valdyba, bendrovės vadovas. Bendrovėje stebėtojų taryba nesudaroma. Akcininkai ketveriems metams renka 9 narių valdybą, kurią sudaro 3 Alytaus miesto savivaldybės atstovai (viena iš Alytaus miesto valdybos narių yra šio darbo autorė) ir po 1 atstovą iš kiekvienos kitos Alytaus regiono savivaldybės.

UAB ARATC svarbiausi uždaviniai – koordinuoti projekto įgyvendinimo eigą bei prižiūrėti projekto lėšomis įdiegtų regiono atliekų tvarkymo sistemos objektų eksploataciją. UAB Alytaus regiono atliekų tvarkymo centro funkcijos suformuluotos Alytaus regiono savivaldybių (Alytaus m., Alytaus raj., Lazdijų raj., Varėnos raj., Druskininkų raj., Prienų raj., Birštono) 2002-02-18 pasirašytoje Jungtinės veiklos sutartyje Nr. 5/44, kuria savivaldybės susitarė kooperuoti savo turta, darba, žinias bendrai įdiegiant ir eksploatuojant regioninę atliekų tvarkymo sistemą, ir 2004-06-03 įregistruotuose juridinių asmenų registre bendrovės įstatuose.

UAB Alytaus regiono atliekų tvarkymo centras šiame projekte yra galutinis paramos gavėjas, vykdo užsakovo funkcijas, disponuoja visu projekto eigoje sukurtu turtu, bei atsako už projekto įgyvendinimo indikatorių įvykdymą. Regioninės atliekų tvarkymo organizacijos pagrindinės funkcijos yra tokios, kokias numato patys steigėjai Jungtinės veiklos sutartyje bei bendrovės įstatuose. Svarbiausi klausimai, susiję su regioninės atliekų tvarkymo sistemos įgyvendinimu, sprendžiami priimant demokratiškus politinius sprendimus kiekvienoje regiono savivaldybėje.

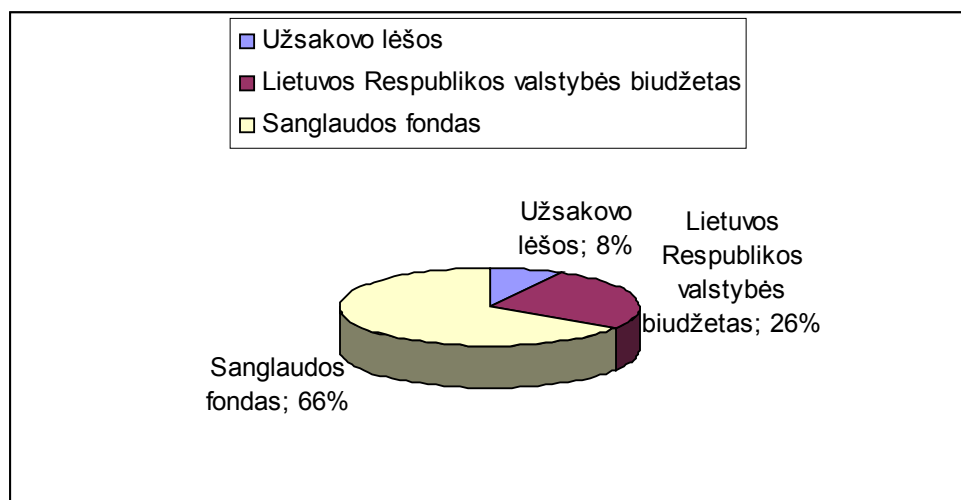
Šiuo projektu siekiama sukurti kompleksinę atliekų tvarkymo sistemą, atitinkančią Europos ir Lietuvos Respublikos teisės aktų nuostatas, Alytaus apskrityje ir dvejose Kauno apskrities savivaldybėse. Alytaus regiono atliekų tvarkymo sistema apima komunalinių atliekų rinkimą ir gabenimą bei atliekų tvarkymo ir šalinimo įrenginių statybą. Projekto įgyvendinamas apima bendradarbiavimą su privataus sektoriaus įmonėmis, kurios atliks komunalinių atliekų rinkimo, gabenimo, rūšiavimo bei perdirbimo funkcijas ir investuos į įrangą bei specialiąsias transporto priemones⁸⁴.

Europos Sąjunga projektą „Alytaus regiono atliekų tvarkymo sistemos sukūrimas“ pripažino finansuotinu iš Sanglaudos fondo lėšų. Alytaus regiono atliekų tvarkymo sistemos plėtros projekto finansavimo paraišką 2001-05-30 pasirašė LR Finansų ministras Jonas Lionginas ir visų Alytaus

⁸⁴ DANCEE Lietuvos savivaldybių bendradarbiavimas atliekų tvarkymo srityje. Galutinė ataskaita, Leidimo Nr. 002, Leidimo data 2002-02-26.

regiono savivaldybių merai. Finansinį memorandumą Europos komisijos atstovai pasirašė 2001-12-13. Projekto pradžia 2001 m., planuojama pabaiga – 2008-12-31.

Bendra finansinio memorandumo suma – 7.825.808 mln. EUR, iš kurių 1.897.166 mln. EUR yra paralelinis finansavimas iš privataus sektoriaus, t.y. vadinamosios tinkamos išlaidos sudaro 5.928.642 mln. EUR (Sanglaudos fondo ir nacionalinis finansavimas), likusi projekto dalis finansuojama 100 % iš privataus sektoriaus.

12 pav. Projekto „Alytaus regiono atliekų tvarkymo sistemos sukūrimas“ finansavimo šaltiniai

Pagal finansinio memorandumo nuostatas jo sąlygos projekto įgyvendinimo eigoje gali būti keičiamos du kartus. Projekto įgyvendinimo eigoje finansinis memorandumas buvo keičiamas vieną kartą, kai 2003 kovo 27 d. finansų ministrė Dalia Grybauskaitė pasirašė modifikuotą projekto 2001/LT/16/P/PE/003 „Alytaus regiono atliekų tvarkymo sistemos plėtra“ finansinį memorandumą, kuriame suformuotas naujas darbų ir paslaugų pirkimo planas.

Iš projekto lėšų pagal Europos Sąjungos reikalavimus Alytaus regione bus pastatyta⁸⁵:

- Alytaus regiono sąvartynas Takniškių kaime, Alytaus rajone;

⁸⁵ Tractabel Development Engineering. Galimybių studija: Alytaus regioninės atliekų tvarkymo sistemos plėtra, 2001 m.

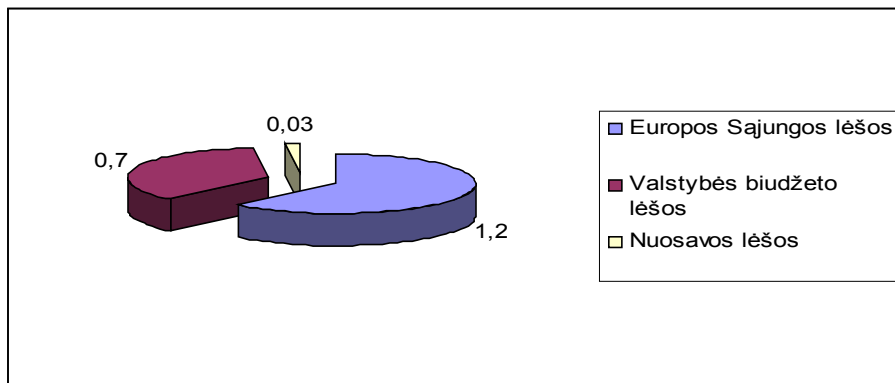
- Kompostavimo aikštelė Takniškių kaime, Alytaus rajone;
- Antrinių žaliavų rūšiavimo stotis Takniškių kaime, Alytaus rajone;
- Stambiųjų ir kitų atliekų surinkimo aikštelė Takniškių kaime, Alytaus rajone;
- Stambiųjų ir kitų atliekų surinkimo aikštelė Druskininkuose, Gardino g.102;
- Organinių atliekų kompostavimo aikštelė Druskininkuose, Gardino g. 100;
- Stambiųjų ir kitų atliekų surinkimo aikštelė Varėnoje, Geležinkelio g. 65;
- Stambiųjų ir kitų atliekų surinkimo aikštelė Lazdijuose, Gėlyno g. 12;
- Stambiųjų ir kitų atliekų surinkimo aikštelė Prienuose, Pramonės g. 3;
- Administracinis pastatas Alytuje, Vilniaus g. 31;
- Uždarytas senasis Alytaus miesto sąvartynas Takniškių kaime, Alytaus rajone.

Projekto įgyvendinimas apima du etapus:

– I etape numatoma sukurti atliekų surinkimo sistemą, uždaryti seną Alytaus rajone, Takniškių kaime esantį nepavojingų atliekų sąvartyną bei pastatyti naują regioninį sąvartyną, dvi žaliųjų atliekų kompostavimo aikšteles, penkias stambiųjų ir specifinių atliekų surinkimo aikšteles, nupirkti reikiamą techniką.

– II etape numatoma uždaryti apie 125 Alytaus regione esančius sąvartynus.

Įgyvendinant „Alytaus regiono atliekų tvarkymo sistemos sukūrimas“ projektą, daugiausia lėšų panaudota per 2005 m. laikotarpį – 1,9 mln. EUR.

13 pav. Lėšų panaudojimas 2004-2005 m., mln. EUR

Įgyvendinant „Alytaus regiono atliekų tvarkymo sistemos sukūrimas“ projektą, 2005 metais buvo užbaigti arba pradėti statyti Finansiniame memorandume 2001/LT/16/P/PE/003 numatyti šie objektai:

- 2005 m. rugpjūčio mėn. užbaigtas pirmasis projekto „Alytaus regiono atliekų tvarkymo sistemos sukūrimas“ objektas – organinių atliekų kompostavimo ir stambiųjų bei kitų atliekų surinkimo aikštelės Druskininkuose. Tai pirmasis įrengtas ir užbaigtas objektas, pastatytas kuriant regionines atliekų tvarkymo sistemas Lietuvoje. Aikštelėje iš gyventojų priimtose atliekos bus laikinai saugojamos iki jų išvežimo į buitinių atliekų regioninį sąvartyną ir į Alytaus pavojingų atliekų aikštelę. Eksploatavimo laikotarpiu nuo 2005 m. spalio 5 d. iki 2005 m. gruodžio 31 d. į Druskininkų kompostavimo aikštelę buvo priimta 95 tonos biodegrazuojančių atliekų (lapų, šakų), skirtų komposto gamybai. Parkų ir sodų tvarkymo atliekos iš gyventojų priimamos nemokamai, o iš juridinių asmenų imamas 70 litų už toną mokestis.
- 2005 m. rugsėjo mėn. su bendrovėmis UAB „Skirnuva“ ir UAB „Parama“ pasirašyta rangos darbų sutartis „Alytaus regiono atliekų tvarkymo sistemos sukūrimas: Alytaus regioninio sąvartyno statyba ir senojo sąvartyno uždarymas“ Nr. A/2005/A06, kurios bendra vertė 12.939.141,00 Lt. (be PVM).
- 2005 m. rugsėjo mėn. su UAB „Alkesta“ pasirašyta rangos darbų sutartis „Alytaus regiono atliekų tvarkymo sistemos sukūrimas: Didžiųjų atliekų priėmimo aikštelių Varėnoje, Lazdijuose ir Prienuose statyba“ Nr. A/2005/A07, kurios bendra vertė 2.056.105,00 Lt. (be PVM).
- 2005 m. gruodžio mėn. pasirašyti susitarimai dėl žemės naudotojui nuostolių atlyginimo, ryšium su laikinu vieneriems metams žemės panaudojimui kitai paskirčiai (nuotekų nuvedimo linijai į Alytaus regioninį sąvartyną tiesti) atlyginimo. Bendra kompensacijų suma ~ 62 tūkst. Lt.

3.1.2. Alytaus regiono atliekų tvarkymo sistemos strateginės nuostatos

Alytaus regiono atliekų tvarkymo strategijos pagrindiniai tikslai:

- Pagerinti atliekų tvarkymo efektyvumą;
- Teikti tinkamas ir aplinkos apsaugos reikalavimus atitinkančias paslaugas pagal valstybėje galiojančius teisės aktus, įstatymus, taisykles bei normas;
- Gyventojams suteikti atliekų tvarkymo paslaugas už priimtina kainą;
- Įgyvendinti Valstybinio strateginio atliekų tvarkymo plano tikslus ir uždavinius.

Alytaus regiono atliekų tvarkymo strategijos tikslas – pagerinti atliekų tvarkymo efektyvumą ir gyventojams suteikti atliekų tvarkymo paslaugas už priimtina kainą. Atliekų tvarkymo paslaugų

kaina gali skirtis tik tuo atveju, jeigu skiriasi teikiamų paslaugų kokybė ar kiekybė arba susidarantys atliekų kiekiai. Atstumai tarp atliekų susidarymo ir atliekų šalinimo vietų negali būti taikomi kaip pagrindas skirtingiems atliekų tvarkymo paslaugos įkainiams nustatyti.

Pagal Finansinį memorandumą pradėjus eksploatuoti regioninį sąvartyną, atitinkantį visus aplinkos apsaugos reikalavimus, būtina nutraukti eksploatavimą sąvartynų, kurie šių reikalavimų neatitinka, juos uždaryti ir rekultivuoti. Uždarytų sąvartynų rekultivacijos projektai turi būti užbaigti iki 2012 m.

Buitinės atliekos, sudarančios didelę komunalinių atliekų dalį, turi būti tvarkomos laikantis atliekų tvarkymą reglamentuojančių teisės aktų reikalavimų. Visos jų tvarkymo išlaidos neturėtų viršyti 1 procento vidutinių šeimos pajamų. Socialinė politika turi būti įgyvendinama per socialines programas, ne atliekas tvarkančių įmonių lėšomis.

Regiono savivaldybių – viso regiono – bendra politika yra siekti šių pagrindinių tikslų ir principų:

- „teršėjas moka“ principas – atliekų tvarkymo sąnaudas turi apmokėti atliekų turėtojas. Gaminių bei pakuočių, už kurių atliekų tvarkymą yra nustatyta gamintojų atsakomybė, atliekų tvarkymo sąnaudas padengs gamintojai ar importuotojai (ar jų organizacijos), ar kiti šių atliekų turėtojai (ne gyventojai), todėl į rinkliavos/ tarifo dydį šios sąnaudos neįtraukiamos;
- „pilno kaštų padengimo“ principas – rinkliavos/tarifo dydis turi būti pakankamas, kad padengtų visus komunalinių atliekų tvarkymo (surinkimas, transportavimas, šalinimas (įskaitant sąvartyno uždarymą), sistemos administravimo, visuomenės informavimo/švietimo sąnaudas;
- „atliekų transportavimo ir šalinimo regioniniame sąvartyne sąnaudų išlyginimo“ – 1 t komunalinių atliekų transportavimo ir šalinimo sąnaudos regioniniame sąvartyne turi būti lygios kiekvienai regioninėje atliekų tvarkymo sistemoje dalyvaujančiai savivaldybei;
- kad būtų įmanoma šiuos principus įgyvendinti, turi būti nustatyta atliekų tvarkymo kaina, kuri padengtų visas atliekų tvarkymo veiklos sąnaudas ir tuo pačiu užtikrintų paslaugų kokybės, aplinkos apsaugos, sanitarijos ir higienos reikalavimus, įmonių rentabilumą, visoms vartotojų grupėms nustatytą pagrįstas kainas.

Projekto rezultatas – sukuriama regioninė, tarpsavivaldybinė, moderni atliekų tvarkymo sistema. Tinkamai uždaromas potencialią grėsmę aplinkai ir gyventojams keliantis sąvartynas ir įrengiamas naujas tarptautinius ir nacionalinius aplinkosauginius reikalavimus atitinkantis sąvartynas, patenkisiantis regiono poreikius artimiausius 20-23 metus. Pilnai konteinerizuota naujoji atliekų surinkimo sistema aptarnaus 97 proc. iš 250-ies tūkst. Alytaus regiono gyventojų.

3.1.3. Atliekų tvarkymas Alytaus regione

Alytaus regiono savivaldybėse susidaranti atliekų kiekiai analizuojami remiantis Aplinkos Apsaugos Agentūros (AAA) ir Alytaus regiono aplinkos apsaugos departamento duomenimis. Pastaraisiais metais atliekų apskaita nuolat tikslėja, tačiau pagal atliekų ataskaitose pateikiamus duomenis, atliekų susidarymas savivaldybėse nėra pakankamai tikslus, pvz.: jei viena įmonė atliekas surenka ir perduoda kitai naudoti ar šalinti, tai ši įmonė dažnai, kaip atliekų susidarymo šaltinį, nurodo tą savivaldybę, kurioje yra registruota atliekas surenkanti atliekų tvarkymo įmonė, kai tuo tarpu atliekos iš tikrųjų galėjo susidaryti keliose Alytaus regiono savivaldybėse. Bendri 2001-2005 m. atliekų kiekiai regiono savivaldybėse pateikiami 4 lentelėje.

4 lentelė. Bendras atliekų susidarymas Alytaus regiono savivaldybėse

Eil. Nr.	Savivaldybė	2001	2002	2003	2004	2005
1.	Alytaus miesto	17 599	32 360	38 740	28 313	22 797
2.	Alytaus rajono	1 350	1 805	2 470	3 541	5 252
3.	Druskininkų	7 410	9 428	12 428	11 919	13 372
4.	Lazdijų rajono	186	1 657	2 049	4 467	4 156
5.	Varėnos rajono	3 777	3 694	4 056	4 604	7 094
6.	Birštono	350	400	810	9 40	1 368
7.	Prienuų	10 104	2 888	3 301	3 421	7 062
	IŠ VISO:	40 776	52 232	63 854	57 205	61 101

2005 m. Alytaus regiono teritorijoje susidarė 61 101 tonų visų rūšių atliekų. Alytaus regione didžioji dalis atliekų (22 797 t) susidarė Alytaus miesto savivaldybėje. Mišrios komunalinės atliekos iš Alytaus regiono gyventojų sudarė 40 116 t, iš organizacijų – 20 985 t atliekų.

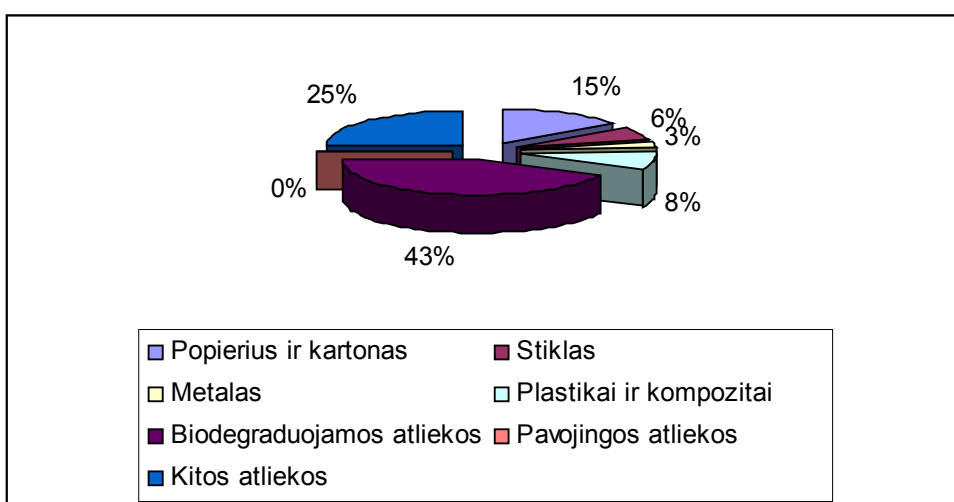
5 lentelė. Atliekų kiekiai Alytaus regiono savivaldybėse 2005 m.⁸⁶

Savivaldybė	Atliekų kiekis, tonomis
1. Alytaus miesto	22 797
Gyventojai	14 531
Organizacijos	8 266
2. Alytaus rajono	5 252
Gyventojai	4 809
Organizacijos	443
3. Druskininkų	13 372
Gyventojai	4 826
Organizacijos	8 546
4. Lazdijų rajono	4 156
Gyventojai	4 114
Organizacijos	42
5. Varėnos rajono	7 094

⁸⁶ UAB ARATC duomenys.

Gyventojai	5 232
Organizacijos	1 862
6. Birštono	1 368
Gyventojai	956
Organizacijos	412
7. Prienų rajono	7 062
Gyventojai	5 648
Organizacijos	1 414
Iš viso gyventojų atliekų Alytaus regione :	40 116
Iš viso organizacijų atliekų Alytaus regione:	20 985
Iš viso atliekų Alytaus regione:	61 101

14 paveiksle parodyta Alytaus regiono mišrių komunalinių atliekų frakcinė sudėtis, masės %.

14 pav. Komunalinių atliekų srantai Alytaus regione⁸⁷

Tačiau ne visos susidaranti atliekos yra šalinamos sąvartyne.

6 lentelė. Alytaus regiono atliekų kiekiai šalinami sąvartyne⁸⁸

Savivaldybė	Atliekų kiekis, tonomis
1. Alytaus miesto	20 737
Gyventojai	12 471
Organizacijos	8 266
2. Alytaus rajono	4 684
Gyventojai	4 241

⁸⁷ Denafas G. „Biodegraduojančių atliekų tvarkymas Lietuvoje – galimybių studijos išvados“// Diskusijų forumas „Atliekų tvarkymas 2006“, 2006 m. rugsėjo 27-28 d., Druskininkai.

⁸⁸ UAB ARATC duomenys

Organizacijos	443
3. Druskininkų	7 671
Gyventojai	4 125
Organizacijos	3 546
4. Lazdijų rajono	3 661
Gyventojai	3 619
Organizacijos	42
5. Varėnos rajono	6 420
Gyventojai	4 558
Organizacijos	1 862
6. Birštono	1 242
Gyventojai	830
Organizacijos	412
7. Prienų rajono	6 333
Gyventojai	4 919
Organizacijos	1 414
Iš viso gyventojų atliekų Alytaus regione :	34 763
Iš viso organizacijų atliekų Alytaus regione:	15 985
Iš viso atliekų Alytaus regione:	50 748

Šie duomenys rodo, kad 2005 m. Alytaus regione susidarė 50 748 t komunalinių atliekų, tai yra vidutiniškai 234 kg vienam gyventojui per metus. Į šį kiekį yra įtrauktas tas komunalinių atliekų kiekis, kuris yra surenkamas iš regiono pramonės įmonių ir organizacijų. Tačiau čia neįtrauktos pramoninės atliekos, statybos bei griovimo atliekos. Oficialių duomenų apie atliekų eksportą ir importą nėra. Priimant atliekas į sąvartyną, jos yra sveriamos, vykdoma atliekų priėmimo apskaita. Atliekų priėmimo kaina nustatoma atitinkamai pagal atliekų svorį. Sąvartyno paslaugų kainos diferencijuojamos juridiniams ir privatiems asmenims.

3.1.4. Atliekų tvarkymo paslaugų teikimas gyventojams

2005 metais Alytaus regione veikė apie 11 atliekų surinkėjų ir tvarkytojų. Šiuo metu viešoji atliekų surinkimo paslauga vidutiniškai teikiama 72 % regiono gyventojų. Paslaugos lygis svyruoja nuo 92% miestuose iki 39% rajonuose.

7 lentelė. Gyventojų aptarnavimo lygis procentais Alytaus regione⁸⁹

⁸⁹ Radavičienė R. „Komunalinių atliekų tvarkymo paslaugos plėtra“// Diskusijų forumas „Atliekų tvarkymas 2006“, 2006 m. rugsėjo 27-28 d., Druskininkai.

Savivaldybė	Paslaugos įdiegimas gyventojams, %				
	Miestuose daugiau kaip 1000	Miesteliuose daugiau kaip 500	Miesteliuose daugiau kaip 200	Miesteliuose mažiau nei 200	Savivaldybės teritorijoje
Alytaus miesto	92	-	-	-	92
Alytaus rajono	53,1	89	62,9	69,2	63
Birštono rajono	81	57	-	41	73,3
Druskininkų	80	-	26,5	-	78,3
Lazdijų rajono	85,2	28,6	21,2	6,5	39
Varėnos rajono	61,7	47,4	26,9	6,8	39
Prienų rajono	47,9	59,6	22,5	11,3	45

Regione nėra gamybinių atliekų perdirbimo įmonių, kurios pateiktinėtų ataskaitas apie ne savo veiklos perdirbamas atliekas, išskyrus UAB „Parama“, kuri kelių tiesimui gamina skaldą. Gamybines atliekas dažnai surenka tos pačios įmonės, kurios perveža komunalines atliekas.

Mišrių komunalinių atliekų surinkimo sutartys regione pagal savivaldybes pateikiamos 8 lentelėje. Atliekų tvarkymo sistemos sukūrimui yra svarbu tik komunalinių atliekų, be teritorijų tvarkymo, surinkimo sutartys iš gyventojų ir įmonių, nes jų surinkimui bus skelbiami konkursai.

8 lentelė. Komunalinių atliekų surinkimo sutartys su atliekų tvarkytojais⁹⁰

Savivaldybė	Mišrių komunalinių atliekų surinkėjas	Sutarties laikotarpis	Savininkai
Alytaus miesto	UAB „Dzūtra“	Galioja iki atliekų tvarkytojo parinkimo konkurso, bet ne ilgiau kaip iki 2008-12-31	Privati
Alytaus rajono	UAB „Dzūtra“	Galioja iki rinkliavos/ naujo tarifo įvedimo	Privati
Birštono	UAB „Dzūtra“	2002.12.12- 2007.12.12	Privati
Druskininkų	UAB „Druskininkų komunalininkas“	2002.07.01- 2006.12.31	Privati
Prienų rajono	UAB „Dzūtra“	2004.04.27- iki rinkliavos/ naujo tarifo įvedimo	Privati
Prienų rajono	AB „Kauno švara“	Iki rinkliavos/ naujo tarifo įvedimo	Savivaldybės
Lazdijų rajono	UAB „Lazdijų komunalinis ūkis“	2001.03.28- 2004.12.31	Privati

⁹⁰ UAB ARATC duomenys

Varėnos rajono	UAB „Varkoma“	Nėra sutarties	Privati
----------------	---------------	----------------	---------

Mišrios atliekos sudaro didžiausią komunalinių atliekų dalį, kurių kiekį reikia mažinti išskiriant kaip galima daugiau antrinių žaliavų. Alytaus regione yra taikomos šios strateginės nuostatos dėl atliekų surinkimo paslaugos pasiūlos išplėtimo:

- Miestuose (daugiau kaip 1000 gyventojų) 100%
- Gyvenvietėse (nuo 100 iki 1000 gyventojų) 80%
- Kaimuose (mažiau kaip 100 gyventojų) 50%

Komunalinės mišrios atliekos yra surenkamos kartą per 2 savaites iš individualių namų (miestuose ir gyvenvietėse), iš daugiabučių namų nedidelių kvartalų – kartą per savaitę. Iš daugiabučių namų didesnių kvartalų miestuose atliekos yra surenkamos kasdien.

Mišrios komunalinės atliekos surenkamos konteineriais. Dažnai į tuos pačius kolektyvinius konteinerius šalinamos tiek fizinių, tiek juridinių asmenų komunalinės atliekos. Gamybinių atliekų šalinti komunalinei sistemai priklausančiuose konteineriuose neleidžiama.

Regiono mišrios atliekos surenkamos individualiais 120 l, kolektyviniais vidutiniais 240 l konteineriais ir kolektyviniais didžiaisiais 1100 l konteineriais. Kolektyvinių ir individualių konteinerių santykis:

- Miestuose ir miesteliuose su daugiau kaip 1000 gyventojų individualūs namai aptarnaujami atskirais konteineriais, daugiabučiai – kolektyviniais;
- Gyvenvietėse su 100 – 1000 gyventojų – 80 % individualių namų aptarnaujami kolektyviniais konteineriais, 20 % – atskirais (santykis nustatytas pagal gyventojų skaičių), daugiabučiai namai – kolektyviniais konteineriais;
- Visi kaimų namai aptarnaujami kolektyviniais konteineriais.

Įgyvendinant ES direktyvų užduotis antrinių žaliavų ir pakuočių atliekų perdirbimui, regione organizuojamas atskiras antrinių žaliavų surinkimas.

9 lentelėje pateikiami duomenys kaip 2005 metais buvo vykdomos Valstybiniame atliekų tvarkymo plane numatytos antrinių žaliavų surinkimo ir pakuočių atliekų naudojimo užduotys Alytaus regione⁹¹.

9 lentelė. Antrinių žaliavų surinkimas Alytaus regione

⁹¹ <http://ard.am.lt/vi/index.php#a/76>; prisijungimo laikas: 2006-09-13

Antrinių žaliavų rūšis	Užduotis	Vykdymas	Įvykdyta %
	Surenkama ir parengiama perdirbti (pagal atliekų svorį) ne mažiau, kaip (visų komunalinių atliekų) %	Surenkama ir parengiama perdirbti (pagal atliekų svorį) ne mažiau, kaip (visų komunalinių atliekų) %	
Popieriaus ir kartono	4.0	0.4	10
Stiklo	2	2.0	100
Plastikų	1.0	0.5	50

Alytaus regione 2005 metais 100 % buvo įvykdyta tik stiklo surinkimo užduotis. Popieriaus ir kartono užduotis įvykdyta 10 %, plastikų – 50 %.

3.2. ALYTAUS MIESTO SAVIVALDYBĖS ATLIEKŲ TVARKYMO SISTEMOS VALDYMAS

3.2.1. Esamos atliekų tvarkymo padėties apžvalga

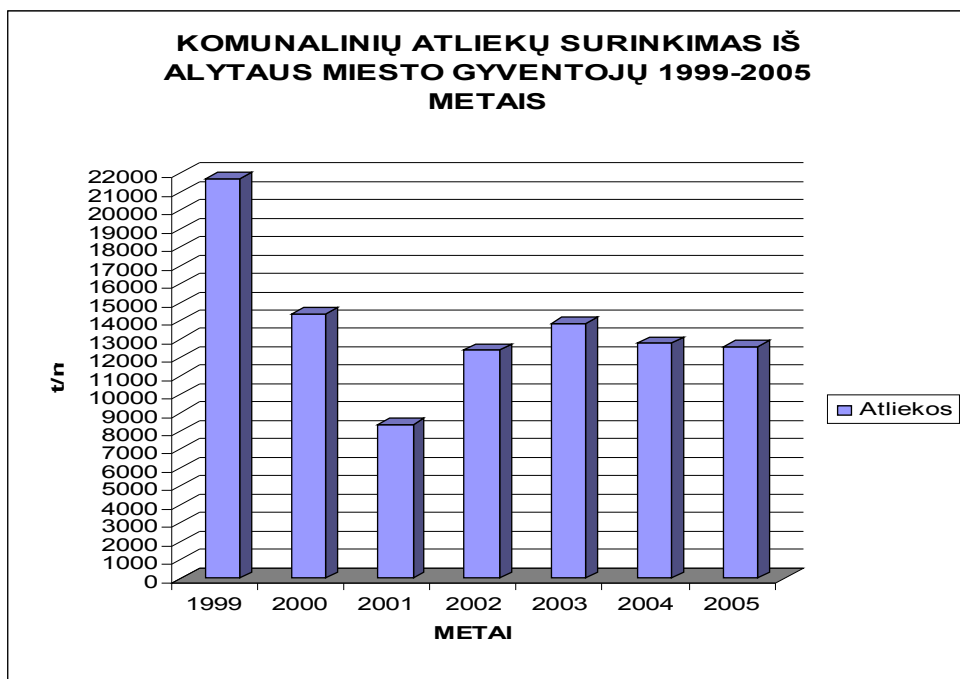
Alytaus mieste atliekas tvarkančių įmonių registre 2005 metais buvo užsiregistravę 14 įmonių. Iš jų 5 metalo supirktuvės, 1 pavojingų atliekų vežėja, 1 eksploatuoti netinkamų transporto priemonių apdorojimo įmonė, 1 nutekamojo vandens atliekų tvarkymo įmonė, 1 patanatomines atliekas tvarkanti įmonė ir 2 pagrindinės Alytaus mieste tvarkančios atliekas įmonės – tai UAB Alytaus regiono atliekų tvarkymo centras ir UAB „Dzūtra“. Daugiausia atliekų susidaro ir jas savo teritorijoje laiko UAB „Dzūkijos vandenys“. Didžiausias atliekų kiekis susidaro nutekamojo vandens valymo įrenginiuose, tai – smėliagaudžių, nuotekų valymo dumblo, nuotakyno valymo atliekos. Teritorijoje saugoma 282 811,6 t atliekų. Iš stambesnių 2005 m. atliekų susidarymo šaltinių galima paminėti šias įmones: UAB „Traidenis“ (susidarė 38,3 t plastiko drožlių), AB Mašinų gamykla „Astra“ (susidarė 265,0 t metalo atliekų), AB „Snaigė“ (susidarė 889,0 t metalo), AB „Alita“ (susidarė 77,0 t stiklo dūžio, 361,1 t obuolių išspaudų), AB „Alytaus tekstilė“ (susidarė 240,0 t tekstilės pluošto atliekų).

UAB „Dzūtra“ – vienintelė įmonė, kuri Alytaus mieste pastačiusi buitinių atliekų bei antrinių žaliavų konteinerius, surenka atliekas iš miesto gyventojų ir išveža į nepavojingų atliekų sąvartyną, esantį Takniškių kaime, Alovės seniūnijoje, Alytaus rajone. Mieste vykdomas dalinis atliekų rūšiavimas. Miesto gyventojams sudarytos sąlygos saugiai ir tvarkingai atsikratyti buityje susidarančiomis atliekomis. Šalia daugiabučių gyvenamųjų namų įrengtos komunalinių atliekų surinkimo aikštelės, jose pastatyti mišrių komunalinių atliekų ir antrinių žaliavų (stiklo, popieriaus, plastmasės) konteineriai. Šie kol kas nepastatyti individualių gyvenamųjų namų kvartaluose, tačiau kiekvienas, sudaręs sutartį su UAB „Dzūtra“, gali turėti mišrių komunalinių atliekų konteinerius.

UAB „Dzūtra“ yra laimėjusi Aplinkos ministerijos skelbtą antrinių žaliavų (pakuočių) surinkimo iš Gaminių ir pakuočių atliekų programos lėšų konkursą bei vykdo antrinių žaliavų surinkimą ne tik iš daugiabučių, bet ir iš privačių namų valdų. Renkami plastikiniai (PET) buteliai. Tam tikslui gyventojams, kurie turi sutartis su UAB „Dzūtra“, dalinami maišai. Gyventojas gavęs tokį maišą (jis yra geltonos spalvos) turi galimybę buityje susidariusius plastikinius butelius išmesti ne į konteinerį, o į tam tikslui skirtą maišą. Maišai su PET buteliais surenkami tą pačią dieną, kaip ir vykdomas buitinių atliekų konteinerių išvežimas. Nei maišai, nei jų surinkimas gyventojams nieko nekainuoja – viskas vykdoma nemokamai. Taip tvarkant atliekas gaunama dviguba nauda, mažiau atliekų patenka į sąvartyną ir už atskirtą atliekų dalį nereikia mokėti.

Kaskart vykdomos akcijos, kurių metu UAB „Dzūtra“ apvažiavimo būdu surenka buityje susidarančias stambiagabaritines atliekas. Kad miestas būtų tvarkingesnis, miesto gyventojai raginami, nereikalingomis didžiosiomis atliekomis atsikratyti ne bet kada, o kiekvieno mėnesio pabaigoje, tai yra apie 25 dieną bei jas išnešti ir padėti aikštelėse šalia buitinių atliekų konteinerių. Mėnesio paskutinėmis dienomis šios atliekos surenkamos apvažiavimo būdu.

15 paveiksle grafiškai pavaizduota, kaip keitėsi komunalinių atliekų surinkimas iš Alytaus miesto gyventojų 1999 – 2005 metais.

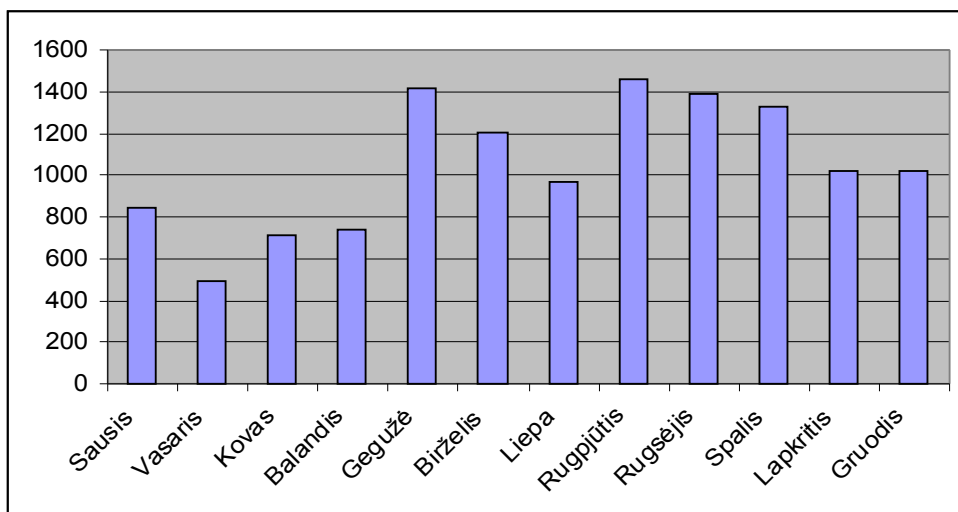

15 pav. Komunalinių atliekų tvarkymas Alytaus mieste 1999-2005 metais⁹²

UAB „Dzūtra“ 2005 m. į sąvartyną iš miesto teritorijos išvežė 20 863,8 t komunalinių atliekų, iš jų 12 597,8 t iš gyventojų, 8 266,00 t iš įmonių.

16 paveiksle parodyti, kaip keitėsi UAB „Dzūtra“ iš miesto gyventojų išvežtų komunalinių atliekų kiekiai tonomis atskirais 2005 metų mėnesiais.

⁹² Alytaus regiono aplinkos apsaugos departamento duomenys

16 pav. UAB „Dzūtra“ išvežti komunalinių atliekų kiekiai tonomis pagal mėnesius, 2005 m.

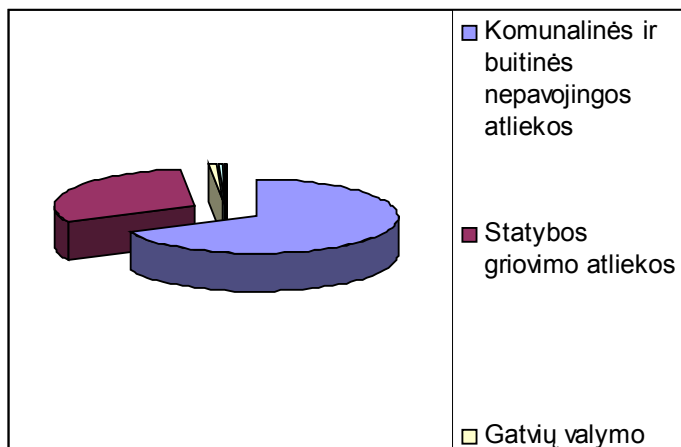
Analizuojant pateiktus duomenis, matosi, kad komunalinių atliekų kiekiai ypatingai padidėja pavasarį – gegužės mėnesį (padidėjus apsivalymo darbams), sumažėja žiemą – sausio, vasario mėnesiais. Sveriant atliekas, pastebėta, kad iškrentant krituliams (ypatingai lyjant lietu), sudrėkusių atliekų svoris padidėja apie 10 – 12%.

Stambiausia atliekų tvarkytoja Alytaus mieste tai – Alytaus regiono atliekų tvarkymo centras, kuris nuo 2005-04-11 eksploatuoja Alytaus miesto nepavojingų atliekų sąvartyną ir statomą Alytaus regioninį atliekų sąvartyną, esančius Takniškių kaime, Alovės seniūnijoje, Alytaus rajone (šalia kelio Kaunas – Gardinas). Miesto gyventojai ir įmonės gali savarankiškai vežti komunalines atliekas į sąvartyną. Be komunalinių atliekų, į sąvartyną dar priimamos statybinio laužo atliekos, yra įrengta aikštelė atliekoms su asbestu. 2005 m. atliekų šalinimas Takniškių sąvartyne pavaizduotas 10 lentelėje ir 17 paveiksle.

10 lentelė. Alytaus mieste susidariusių atliekų šalinimas Takniškių sąvartyne

Atliekos Takniškių sąvartyne, 2005 m.		
Atliekų rūšis	Kiekis, tonomis	Kiekis, %
Komunalinės ir buitinės nepavojingos atliekos	25.497,51	67,9
Statybos griovimo atliekos	11.483,52	30,57

Gatvių valymo liekanos	239,98	0,64
Tekstilės liekanos	178,11	0,48
Nepavojingos cheminės medžiagos (fenolio-formaldechidas)	8,45	0,34
Medžių genėjimo atliekos	126,12	0,05
Atliekos turinčios asbesto	19,39	0,02
Viso	37.553,08	100

17 pav. Alytaus mieste susidariusių atliekų šalinimas

Takniškių sąvartyne, 2005 m.

Nuo 2004 metų atvežtų į Takniškių sąvartyną atliekų apskaita tikslesnė, nes jos sveriamos pavojingų atliekų aikštelėje pastatytomis elektroninėmis svarstyklėmis.

Atliekas tvarkančios įmonės Alytuje turi įsirengę kompostavimui skirtas teritorijas (kadangi pagal sąvartynų eksploatavimo taisykles žaliųjų atliekų negali vežti į sąvartyną). Žaliosioms atliekoms tvarkyti UAB „Ordo“ teritorijoje įrengta aikštelė. Į kompostavimo atliekų aikštelę kompostavimui priimami lapai, žolė, šakos.

3.2.2. Savivaldybės funkcijos ir užduotys atliekų tvarkymo srityje

Lietuvoje pagal Vietos savivaldos įstatymą ir Atliekų tvarkymo įstatymą už komunalinių atliekų tvarkymo sistemų, būtinų jų teritorijose susidarantiems komunalinėms atliekoms tvarkyti, organizavimą, atsakingos savivaldybės. Siekiant iš esmės sumažinti aplinkos teršimą atliekomis ir

sudaryti prielaidas visuotinos viešosios komunalinių atliekų tvarkymo paslaugos užtikrinimui, Valstybiniame strateginiame atliekų tvarkymo plane savivaldybėms nustatytos komunalinių atliekų tvarkymo paslaugos plėtros užduotys bei įtvirtinta pareiga vykdyti antrinių žaliavų surinkimo užduotis. Svarbiausia savivaldybės institucijų užduotis – pasiūlyti viešąją komunalinių atliekų tvarkymo (surinkimo, naudojimo ir šalinimo) paslaugą visiems gyventojams bei ūkio subjektams ir užtikrinti, kad ši paslauga atitiktų aplinkosauginius, techninius – ekonominius ir higienos reikalavimus bei būtų patogi ir prieinama vartotojams. Apibendrinant galima teigti, kad yra nustatytos šios atliekų tvarkymo užduotys:

- Paslaugos pasiūlos užtikrinimas – iki 2007 metų visiems fiziniams ir juridiniams asmenims (laikant, kad paslauga įdiegta, jeigu ja naudojasi 85 proc. ar daugiau tos teritorijos ūkio subjektų ir gyventojų);
- Antrinių žaliavų surinkimo užduotys;
- Didelio gabarito atliekų surinkimo aikštelės – iki 2007-01-01 ne mažiau viena aikštelė 100 000 gyventojų, tačiau ne mažiau viena aikštelė savivaldybės teritorijoje (šiuo metu iš 60 savivaldybių apie 16 iš jų yra įrengtos stambiagabaričių atliekų aikštelės. Alytuje, Alovės gatvėje veikia viena stambiagabaričių atliekų aikštelė);
- Užduotys antrinių žaliavų konteinerių tankumui (iki 2008 metų Alytuje 600 gyventojų turi tekti ne mažiau, kaip viena antrinių žaliavų rūšiavimo aikštelė).

Analizuojant savivaldos institucijų atliekų tvarkymo funkcijas, būtina išskirti atliekų tvarkymo administravimą ir atliekų tvarkymo paslaugų teikimą.

Alytaus miesto savivaldybės komunalinių atliekų tvarkymo sistemos esama būklė, organizavimo bei plėtros tikslai ir priemonės aprašyti Alytaus miesto tarybos 2000-07-05 sprendimu Nr. 44 patvirtintame Alytaus miesto atliekų tvarkymo plane (3 priedas). Šiuo metu atsižvelgiant į Valstybinį strateginį atliekų tvarkymo planą, UAB ARATC rengia Alytaus regiono atliekų tvarkymo planą.

Alytaus miesto tarybos 1999-12-02 sprendimu patvirtintos Alytaus miesto atliekų tvarkymo taisyklės (1 priedas) reglamentuoja komunalinių atliekų savivaldybės teritorijoje tvarkymo viešųjų paslaugų teikimą, nustato komunalinių atliekų surinkimo, rūšiavimo, šalinimo, saugojimo, apskaitos tvarką, organinių, didžiųjų, pavojingų atliekų, antrinių žaliavų tvarkymą, atliekų pervežimą ir priėmimą sąvartyne, atliekų turėtojų bei atliekų tvarkytojų teises, pareigas ir atsakomybę. Šiuo metu yra parengtas naujas savivaldybės atliekų tvarkymo taisyklių projektas, skirtas užtikrinti savivaldybės bei regiono atliekų tvarkymo planų įgyvendinimą.

1998-10-01 Alytaus miesto taryba savo sprendimu „Dėl Alytaus miesto komunalinių atliekų tvarkymo programos patvirtinimo“ patvirtino Alytaus miesto komunalinių atliekų tvarkymo 1999 – 2005 metų programą. Programos įgyvendinimui Alytaus miesto savivaldybė 1999-06-01 su UAB „Dzūtra“ sudarė bendradarbiavimo sutartį Nr. 159. Vadovaujantis Alytaus miesto savivaldybės tarybos 2005-09-29 sprendimu Nr. T-177 (2 priedas), šios sutarties galiojimas buvo pratęstas iki atliekų tvarkytojų parinkimo konkurso, bet ne ilgiau kaip iki 2008-12-31. Minėtu sprendimu taip pat buvo patvirtinta ir nauja Alytaus miesto komunalinių atliekų ir antrinių žaliavų tvarkymo 2006–2008 metų programa.

Vadovaujantis pasirašyta sutartimi, UAB „Dzūtra“ įsipareigojo sukurti atliekų tvarkymo sistemą Alytaus mieste. Ši sistema apima komunalinių atliekų, antrinių žaliavų, pavojingų atliekų surinkimą, didžiųjų atliekų aikštelių eksploatavimą, antrinių žaliavų rūšiavimą bei paruošimą perdirbimui. 1998 – 2006 m. laikotarpiu UAB „Dzūtra“ į Alytaus regiono atliekų sistemos plėtrą yra investavusi 6 283 062 Lt, iš kurių 3 145 660 Lt investicijos – į Alytaus miesto atliekų tvarkymo sistemos plėtrą. Šios lėšos buvo panaudotos šiukšliavežėms bei atliekų konteineriams įsigyti, atliekų konteinerių plovimo mašinai, presams antrinėms žaliavoms, pavojingų atliekų talpoms įsigyti, atliekų rūšiavimo linijai diegti bei kitai atliekų tvarkymo įrangai įsigyti. Alytaus mieste gyventojų aptarnavimui pastatyta 400 bendrojo naudojimo konteinerių, 2 300 konteinerių pateikta individualių namų savininkams, 800 įvairios talpos konteinerių pateikta Alytaus miesto įmonėms⁹³.

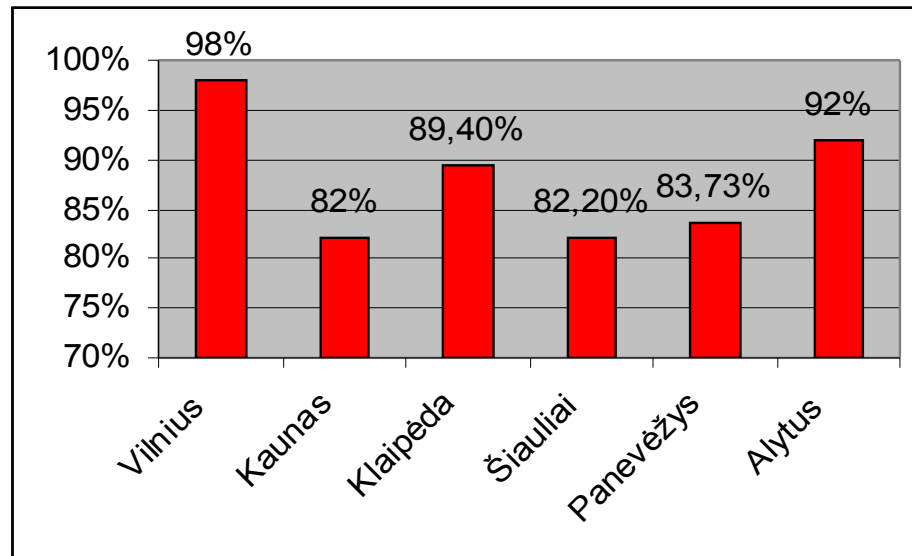
Alytaus regioninio atliekų tvarkymo projekto Finansiniame memorandume numatoma, įgyvendinant Alytaus regiono atliekų tvarkymo sistemos sukūrimo projektą, numatytas paralelinis finansavimas 1 897 166 EUR arba 6 545 222,7 Lt, kuris turi būti gaunamas iš privačių investicijų, tai yra projektas turi būti įgyvendinamas bendradarbiaujant su privataus sektoriaus įmonėmis, kurios atliks komunalinių atliekų rinkimo, gabenimo, rūšiavimo bei perdirbimo funkcijas ir investuos į įrangą bei specialias transporto priemones. Pagal projekto galimybių studijoje „Alytaus regioninės atliekų tvarkymo sistemos plėtra“ atliktus skaičiavimus, privačių investicijų finansavimo pritraukimas Alytaus miesto savivaldybei yra 1 821 100 Lt (be PVM). Jeigu UAB „Dzūtra“ padarytos investicijos bus pripažintos tinkamomis, Alytaus miesto savivaldybė bus išsprendusi privačių investicijų pritraukimo klausimą.

UAB „Dzūtra“ metalinius, savivaldybei priklausiusius antrinių žaliavų konteinerius, pakeitė naujais stiklo plastiko konteineriais, kurių neveikia korozija, jų talpos yra žymiai didesnės, nėra galimybės sumesti bendrąsias atliekas, kas žymiai pagerina atskirai surinktų atliekų kokybę.

⁹³ UAB „Dzūtra“ duomenys.

Vykdamas viešosios komunalinių atliekų tvarkymo paslaugos plėtros užduotis, Alytaus miesto savivaldybės teritorijoje 2005 metais paslauga įdiegta 92 % gyventojų.

18 paveiksle pateikta informacija apie Lietuvos 6 didžiųjų miestų savivaldybių teritorijose teikiamą paslaugos pasiūlą gyventojams.

18 pav. Viešosios komunalinių atliekų tvarkymo paslaugos plėtros užduočių vykdymas⁹⁴

Iš pateiktų duomenų matosi, kad Alytaus miesto savivaldybės teritorijoje komunalinių atliekų tvarkymo paslaugos pasiūlymo gyventojams procentas yra didžiausias po Vilniaus miesto savivaldybės.

Vykdamas antrinių žaliavų surinkimo ir parengimo perdirbti užduotis, įrengiamos antrinių žaliavų konteinerių aikštelės (kurias planuojama aptverti medinėmis tvorelėmis), statomi specialūs konteineriai, skirti antrinėms žaliavoms surinkti. Valstybiniame strateginiame atliekų tvarkymo plane nustatyta, kad Alytuje iki 2008 metų, 600 gyventojų turi tekti ne mažiau, kaip viena antrinių žaliavų rūšiavimo aikštelė. Šiuo metu daugiabučių gyvenamųjų namų rajonuose pastatyti 246 nauji plastikiniai konteineriai antrinėms žaliavoms surinkti, tai

⁹⁴ Alytaus regiono aplinkos apsaugos departamento duomenys.

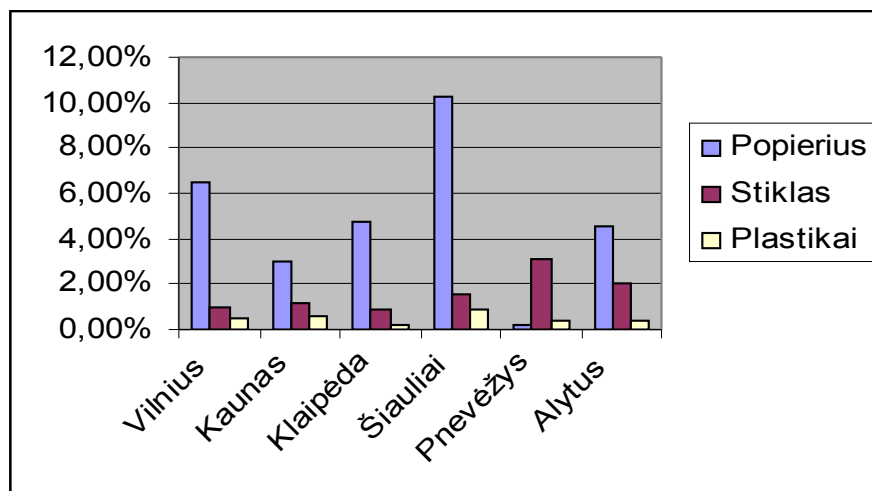
yra: 111 konteinerių stiklui surinkti, 32 konteineriai – popieriui ir 103 konteineriai – PET. Tai rodo, kad 1 pastatytas konteineris stiklui tenka 629 gyventojams, 1 konteineris PET – 678 gyventojams ir 1 konteineris popieriui – 2 138 gyventojams, ir užduotis stiklui ir PET galima laikyti įvykdyta, o popieriui reikėtų didinti konteinerių skaičių. Problematiška tai, kad gyventojai popieriaus atliekų nerūšiuoja, todėl jos patenka į mišrių komunalinių atliekų konteinerius⁹⁵. Per metus surinkta stiklo atliekų – 258,58 t (2,05 % nuo surinktų komunalinių atliekų), plastiko atliekų – 50,368 t (0,4 % nuo surinktų komunalinių atliekų) ir popieriaus (kartono) atliekų – 569,732 t (4,52 % nuo surinktų komunalinių atliekų). Pagal Valstybiniame strateginiame atliekų tvarkymo plane numatytas antrinių žaliavų surinkimo užduotis privaloma pasiekti, kad iki 2006 m. per metus būtų surinkta ir paruošta perdirbti ne mažiau kaip 4 % – popieriaus (kartono), 2 % – stiklo, 1 % – plastikų (visų komunalinių atliekų). Nepasiekta tik plastikų surinkimo užduotis, plastikų surinkta – 0,4 procento. Šiai problemai spręsti Alytaus miesto savivaldybės administracija pateikė paraišką ir gavo finansavimą antrinių žaliavų konteineriams įsigyti už 152 tūkst. Lt. Antrinėms žaliavoms surinkti dar bus pastatyta 120 konteinerių, juos savivaldybei nupirks Aplinkos ministerija.

11 lentelė. Komunalinių atliekų ir antrinių žaliavų kiekių suvestinė, 2005 m.

Atliekos t	Iš gyventojų	Iš įmonių	Iš viso
Komunalinės	12 597,8	8 266,0	20 863,8
Popieriaus ir kartono	282,742	91,744	374,486
Popieriaus ir kartono pakuotės	286,990	249,272	536,262
Iš viso:	569,732	341,016	910,748
% nuo komunal. atliekų	4,52	4,12	4,36
Plastikinės pakuotės	50,368	93,036	143,404
Iš viso:	50,368	93,036	143,404
% nuo komunal. atliekų	0,4	1,13	0,68
Stiklo pakuotės	254,587	177,69	432,277
Kitos stiklo atliekos	4,0	21,36	25,36
Iš viso:	258,587	199,05	457,637
% nuo komunal. atliekų	2,05	2,41	2,19

19 paveiksle pateikta informacija apie 2005 metais antrinių žaliavų (popieriaus, stiklo, plastikų) surinkimo užduočių vykdymą didžiuosiuose Lietuvos miestuose.

⁹⁵ <http://ard.am.lt/vi/index.php#a/76>; prisijungimo laikas: 2006-09-13.

19 pav. Antrinių žaliavų surinkimo užduočių vykdymas 6 didžiuosiuose Lietuvos miestuose

Analizuojant 19 paveiksle pateiktus duomenis, galima teigti, kad 2005 metais:

- popieriaus surinkimo užduoties (4 %) neįvykdė Kauno ir Panevėžio miestų savivaldybės;
- stiklo surinkimo užduoties (2 %) neįvykdė Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Šiaulių miestų savivaldybės;
- plastikų surinkimo užduoties (1 %) neįvykdė visų didžiųjų, tai yra Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Šiaulių, Panevėžio, Alytaus miestų savivaldybės.

Apibendrinant galima teigti, kad Alytaus miesto savivaldybėje įvykdytos dvi iš trijų nustatytų savivaldybėms antrinių žaliavų surinkimo užduotys (tai yra, popieriaus ir stiklo), o likusiose savivaldybėse įvykdyta tik po vieną nustatytą užduotį (popieriaus – Vilniuje, Klaipėdoje, Šiauliuose, stiklo – Panevėžyje) arba nė viena užduotis neįvykdyta (Kaune). Taigi nors Alytaus miesto savivaldybėje antrinių žaliavų surinkimo užduotys nėra pasiektos, tačiau Lietuvos šešių didžiųjų miestų kontekste jos įgyvendinamos palyginus neblogai. Tačiau minėtų užduočių vykdymas išlieka aktualus ir ateityje, nes jų reikalavimai pagal Strateginį atliekų tvarkymo planą nuo 2006 metų didėja.

Alytaus miesto teritorijoje komunalinių atliekų tvarkymą reglamentuoja, administruoja ir organizuoja Savivaldybė, vadovaudamasi galiojančiais teisės aktais. Daliai komunalinių atliekų

tvarkymo organizavimo funkcijų vykdyti Savivaldybės administracija kartu su kitomis regiono savivaldybėmis 2002-02-18 yra įsteigusi Regioninį atliekų tvarkymo centrą, kuris vykdo veiklą pagal Jungtinės veiklos sutartį, bendrovės įstatus ir kitus dokumentus. Priimant UAB ARATC įstatus, buvo patvirtintas apsisprendimas perduoti bendrovei savivaldybei priskirtų užduočių bei funkcijų vykdymą ir atsakomybę už jų vykdymą komunalinių atliekų tvarkymo srityje, kuri numatyta Atliekų tvarkymo ir Vietos savivaldos įstatymuose. Alytaus miesto savivaldybė aktyviai dalyvavo sprendžiant Alytaus miesto senojo sąvartyno nuosavybės klausimus, tam kad šis turtas nepatektų į privatizuojamos UAB „Naujoji Eisrega“ balansą ir būtų išvengta galimų interesų konfliktų. Šis sąvartynas ir kiti eksploatuojami regiono sąvartynai perduoti Alytaus regiono atliekų tvarkymo centro nuosavybėn, tam, kad jis galėtų užtikrinti tinkamą projekto finansinio memorandumo įsipareigojimų vykdymą. Taip sprendžiamos kelios problemos – atliekų tvarkymo centras gali gauti pajamas iš šių objektų veiklos ir ekonomiškai savarankiškai funkcionuoti, o iš kitos pusės gali užtikrinti šių sąvartynų uždarymą pagal Europos Sąjungos sąvartynų direktyvos reikalavimus.

Alytaus miesto savivaldybės taryba 2006-10-26 sprendimu Nr. T-126 nusprendė pavesti (kaip privalomą užduotį) uždarajai akcinei bendrovei Alytaus regiono atliekų tvarkymo centrui administruoti Alytaus miesto komunalinių atliekų tvarkymo sistemą ir vykdyti šias funkcijas:

1. tvarkyti Alytaus mieste atliekas taip, kad būtų įvykdytos valstybiniame atliekų tvarkymo plane numatytos užduotys;
2. eksploatuoti naują pastatytą regioninį sąvartyną Takniškių kaime bei vykdyti sąvartyno priežiūrą po jo uždarymo, eksploatuoti ir uždaryti seną nepavojingų atliekų sąvartyną Takniškių kaime;
3. atlikti atliekų tvarkymo paslaugų rinkliavų skaičiavimus ir teikti juos miesto savivaldybės tarybai;
4. administruoti Alytaus miesto savivaldybės teritorijoje vietinę rinkliavą iš atliekų turėtojų už komunalinių atliekų surinkimą ir tvarkymą;
5. organizuoti ir vykdyti atliekų tvarkymo operatorių parinkimą;
6. prižiūrėti ir kontroliuoti atliekų surinkimo operatorių darbą;
7. rengti Alytaus mieste susidarančių atliekų srautų apskaitos ataskaitas;
8. kartu su savivaldybės administracija rengti ir teikti Alytaus miesto savivaldybės tarybai dokumentų projektus atliekų tvarkymo klausimais:
 - 8.1. Alytaus miesto savivaldybės atliekų tvarkymo planų projektus;
 - 8.2. Alytaus miesto atliekų tvarkymo taisyklių projektus;

8.3. kitus atliekų tvarkymą reglamentuojančių sprendimų projektus;

9. vykdyti visuomenės informavimo (švietimo) apie atliekų tvarkymą programą.

Minėto tarybos sprendimo įgyvendinimui tarp Alytaus miesto savivaldybės ir UAB ARATC bus sudarytos komunalinių atliekų tvarkymo administravimo ir vietinės rinkliavos iš atliekų turėtojų už komunalinių atliekų surinkimą ir tvarkymą administravimo sutartys.

Apibendrinant galima teigti, kad be aiškaus minėtų funkcijų paskirstymo ar jų tinkamo perdavimo, negali būti laiku išspręsti kuriamos atliekų tvarkymo sistemos paruošimo ir ARATC pasiruošimo veiklai klausimai. Vadovaujantis Vietos savivaldos įstatymu, miesto savivaldybė privalės organizuoti savivaldybės teritorijoje susidarančių komunalinių atliekų tvarkymo sistemą, o Alytaus RATC perduota funkcija administruoti atliekų tvarkymą taip, kad būtų įgyvendintos Valstybiniame atliekų tvarkymo plane savivaldybėms nustatytos užduotys. UAB ARATC, pagal sudarytą su savivaldybe komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administravimo sutartį, galėtų vykdyti antrinių žaliavų surinkimą, komunalinių atliekų priėmimo punktų ir kitų komunalinių atliekų tvarkymo infrastruktūros įrenginių įrengimą bei eksploatavimą, įskaitant komunalinių atliekų priėmimo punktuose surenkamų antrinių žaliavų, pavojingų buities atliekų, butyje susidarančių elektros ir elektroninės įrangos atliekų, netinkamų naudoti padangų, žaliųjų bei didžiųjų ir kitų naudoti tinkančių atliekų išvežimą perdirbti bei saugoti pavojingų buities atliekų laikino saugojimo aikštelėje arba kompostuoti kompostavimo aikštelėje.

3.2.3. Pavojingų atliekų tvarkymas

Pavojingos atliekos (toliau PA), keliančios didžiausią pavojų aplinkai ir žmonių sveikatai, sudaro atskirą atliekų grupę, jų tvarkymui keliami ypatingi reikalavimai. Absoliuti dauguma šių atliekų susidaro gamybos bei verslo įmonėse ir tik maža dalis (iki 2 proc.) – butyje. Didžioji dalis (apie 95 proc.) Lietuvoje susidarančių PA yra naftos produktų atliekos ir naftos produktais užteršti vandenys arba gruntas. Po Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo, sumažėjus gamybai ir keičiantis jos pobūdžiui, PA susidaro maždaug du kartus mažiau. Tačiau papildoma problema vis dar lieka anksčiau susidariusios PA sankaupos nebeveikiančiose įmonėse (pvz., seni pesticidai, naudoti žemės ūkyje), kurias reikia identifikuoti ir sutvarkyti, užterštos teritorijos.

Lietuvoje veikia virš šimto Pavojingų atliekų tvarkymo licencijavimo taisyklėse nustatyta tvarka licencijuotų PA tvarkančių įmonių. Norint vykdyti šią veiklą, įmonės privalo registruotis atliekas tvarkančių įmonių registre, turėti aplinkosauginį (TIPK) leidimą, atliekų naudojimo ar šalinimo techninį reglamentą, atliekų naudojimo ar šalinimo veiklos nutraukimo planą, taip pat būti

sudariusios laidavimo draudimo sutartį ar turėti banko garantiją, užtikrinančią į atliekų naudojimo ar šalinimo veiklos nutraukimo planą įtrauktų priemonių finansavimą įmonės bankroto ar kitu atveju. Pavojingas atliekas tvarkančios įmonės ir įmonės, kuriose susidaro tam tikras kiekis PA, privalo pildyti pirminės atliekų apskaitos žurnalus ir kasmet teikti atliekų apskaitos ataskaitas regionų aplinkos apsaugos departamentams. Pavojingas atliekas tvarkančių įmonių darbuotojai atestuojami pagal Pavojingas atliekas tvarkančių įmonių darbuotojams taikomus kvalifikacinius reikalavimus ir atestavimo tvarką.

PA tvarkymo sistema, pagrįsta gamintojo atsakomybės ir „teršėjas moka“ principais bei apimanti pavojingų gamybos atliekų ir pavojingų buitines atliekų, susidarančių namų ūkiuose ir mažose įmonėse, surinkimą ir tvarkymą, Lietuvos Respublikoje kuriama nuo 1993 m. (pavojingų atliekų tvarkymo programos 1993-1998, 1999-2003, 2006-2008 metams, patvirtintos Vyriausybės nutarimais). Sukurtos keturios regioninės pavojingų atliekų tvarkymo aikštelės (Šiauliuose, Alytuje, Klaipėdoje ir Vilniuje), kurios šiuo metu sujungtos į vieną valstybės kontroliuojamą įmonę – UAB „Toksika“.

UAB „Toksika“ Alytaus filialo pavojingų atliekų tvarkymo aikštelė pastatyta šalia miesto nepavojingų atliekų sąvartyno Alytaus rajone, Takniškių kaime. UAB „Toksika“ Alytaus filialas surenka, saugo PA, teikia pavojingų atliekų vežimo paslaugą. Pavojingos ir nepavojingos atliekos priimamos iš įmonių ir gyventojų sutarties pagrindu. Į pavojingų atliekų aikštelę priimamos PA: atliekos, turinčios gyvsidabrio, akumulatoriai, dažų ir klijų atliekos ir jų tara, nenaudojama elektroninė įranga, laboratorinių cheminių medžiagų atliekos, elektros kondensatoriai su PCB, elektrolitas, izoliacinės medžiagos, turinčios asbesto, izoliacinės ir šilumos perdavimo alyvos ir skysčiai su PCB ir PCT, kabelių laužas, liuminescencinės ir gyvsidabrio lempos, naftos produktais užteršti skudurai, pjuvenos, sorbentas, naudoti tepalai, naudoti tepalo ir kuro filtrai, stabdžių ir aušinimo skystis, tetraetilšvinas, sausi galvaniniai elementai, organinės atliekos halogenintos ir nehalogenintos, deginimo procesų atliekos, naftos produktais užteršta tara iki 200 l talpos, glaisto atliekos ir nepavojingos atliekos – naudotos padangos.

Savivaldybės privalo organizuoti komunalinių atliekų tvarkymo sistemas taip, kad iš bendrojo atliekų srauto būtų išskirtos susidarančios buityje PA. Pagal savivaldybės patvirtintų atliekų tvarkymo taisyklių reikalavimus, įmonės, kurios neturi gamtos išteklių leidimų ir kurių gamybos procesuose nesudaro PA, jas privalo atiduoti tvarkyti registruotiems pavojingų atliekų tvarkytojams. Jeigu įmonė per tris mėnesius nuo jų susidarymo to neatlieka ji pati turi registruotis atliekų tvarkytoja.

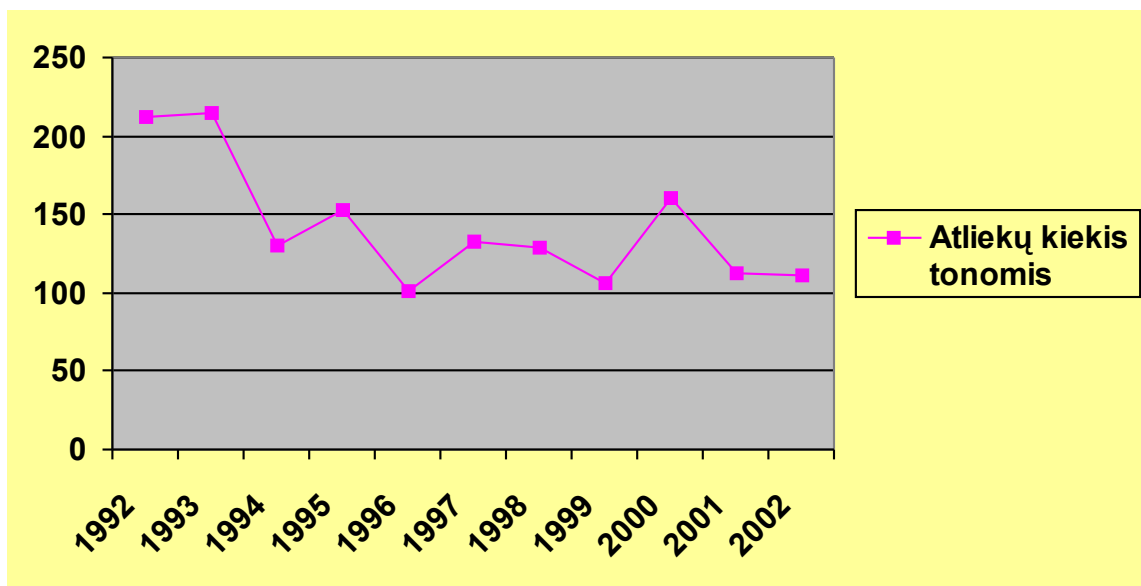
Patirtis ES valstybėse bei Lietuvoje parodė, kad į bendrąjį komunalinių atliekų srautą patenka didžioji dalis PA susidarančių smulkiose įmonėse (kurios neturi gamtos išteklių ar TIPK leidimų), jos naudojasi ir įrenginiais, kurie yra skirti tik gyventojų atliekoms tvarkyti, todėl šių sistemų praktiškai atskirti yra neįmanoma. Smulkiosios įmonės savo atliekų tvarkymą šiuo metu finansuoja sudarydamos tiesiogines sutartis su atliekų tvarkytojais, tačiau tai neužtikrina tinkamo PA sutvarkymo. Apie 20% PA, susidarančių įmonėse, gyventojų vardu yra priduodama į stambiųjų ir kitų atliekų surinkimo aikštelę, tokiu būdu nieko nemokant už jų sutvarkymą. Likusi atliekų dalis yra tiesiog išmetama į bendruosius atliekų kontenerius ir papuola į sąvartynus.

Pagrindinė PA dalis susidaranti smulkiose įmonėse yra susijusi su administravimo, buitinių, automobilių aptarnavimo, prekybos, patalpų valymo, skalbimo, rūbų valymo, viešojo maitinimo paslaugų teikimu gyventojams. Jų kiekis yra susijęs su paslaugų apimtimis, o šios tiesiogiai priklauso nuo gyventojų skaičiaus gyvenančio toje teritorijoje. Gyventojų perkamoji galia ir tradicijos apsprendžia, kokią dalį paslaugų gyventojai perka, o kokią atlieka patys. Pastaruoju metu gana ryški tendencija, kad vis daugiau paslaugų yra perkama, o tai užtikrina, kad PA kiekiai didėja.

Alytaus miesto savivaldybė planuoja nuo sutartinės atliekų tvarkymo sistemos pereiti prie prievolinės. Bus įvedamos rinkliavos gyventojams ir smulkioms įmonėms už atliekų tvarkymą, kurių surinkimą administruos Alytaus regiono atliekų tvarkymo centras. Rinkliavose bus įskaityti kaštai susiję ir su PA, susidarančių buityje, tvarkymu. PA surinkti bus skelbiamas konkursas pagal viešųjų pirkimų įstatymo reikalavimus ir pasirašoma šių paslaugų teikimo sutartis. Labai svarbu, jog visi rinkos dalyviai, naudotų tinkamas PA tvarkymo ir utilizavimo technologijas bei nebūtų galimybių nelegaliai atsikratyti atliekomis.

Nuo 1994 metų susidarančių PA kiekis svyruoja nuo 100 iki 160 tūkstančių tonų per metus. Remiantis ekspertų vertinimu, 95–98 % PA susidarė pramonėje ir 2–5% buityje.

Atliekų susidarymo dinamika per dešimtmetį pateikiama 20 paveiksle.

20 pav. Atliekų susidarymo dinamika per dešimtmetį

Šuo metu Alytaus mieste PA iš gyventojų yra surenkamos taikant pasyvųjį surinkimo modelį. Alytaus mieste gyventojai gali nemokamai pristatyti buityje susidarancias pavojingas ir kitas atliekas į stambiųjų ir kitų atliekų surinkimo aikštelę, esančią Alovės gatvėje. Aikštelė jau veikia septyneri metai. Aikštelėje per metus surenkama apie 2 tonas PA. 2005 metais aikštelės eksploatacijai Savivaldybė sunaudojo 71 tūkst. Lt (t. sk., PA, nenaudojamai elektros ir elektronikos įrangai, padangoms išvežti ir sutvarkyti sunaudota 32,8 tūkst. Lt). PA, nenaudojamą elektros ir elektronikos įrangą, netinkamas naudoti padangas iš stambiagabaričių atliekų aikštelės išvežė ir sutvarkė UAB „Toksika“ Alytaus filialas. 12 lentelėje pateikiami duomenys apie 2005 metais stambiagabaričių atliekų aikštelėje iš miesto gyventojų priimtus ir sutvarkytus atliekų kiekius (t) bei tam skirtas savivaldybės lėšas (Lt).

12 lentelė. Stambiagabaričių atliekų aikštelėje 2005 m. surinktų ir sutvarkytų atliekų kiekiai, t

Atliekos	Kiekis t
Nebenaudojama elektros ir elektroninė įranga	6,71
Naudotos padangos	28,38
Tepalo filtrai	0,07
Oro filtrai	0,055
Dažai ir lakai, kuriuose yra organinių tirpiklių	0,04
Liuminescencinės lempos vnt.	1342
Lėšos	Lt
Sunaudotos lėšos atliekomis sutvarkyti	32 848,77
Sunaudotos lėšos aikštelei eksploatuoti	37 600,00
Iš viso sunaudota lėšų:	70 448,77

Vadovaujantis Alytaus miesto atliekų tvarkymo taisyklių 3.5 punktu, kad „tarifai už atliekų tvarkymą turi visiškai padengti atliekų surinkimo, transportavimo, sąvartyno bei stambiagabaričių atliekų aikštelių eksploatavimo išlaidas“ stambiagabaričių atliekų aikštelės eksploatavimas nuo 2006 m. balandžio mėn. 1 d. perduotas UAB ARATC, kuris aikštelę eksploatuoja iš Takniškių nepavojingų atliekų sąvartyno gaunamų kaštų.

Alytaus miesto savivaldybėje veikia komunalinių atliekų tvarkymo sistemą papildanti atliekų surinkimo sistema, tai yra Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos nustatytoms gaminių ir (ar) pakuočių atliekų tvarkymo užduotims įvykdyti, gamintojų, importuotojų, jų įsteigtų organizacijų ar atliekas tvarkančių įmonių, kurioms gamintojai ir importuotojai sutartiniais pagrindais paveda tvarkyti gaminių ir (ar) pakuočių atliekas, diegiama ar įdiegta gaminių ir (ar) pakuotės atliekų surinkimo iš komunalinių atliekų srauto sistema⁹⁶. Savivaldybė 2006 metais sudariusi sutartį su bendrove EMP dėl naudotų baterijų iš miesto bendrojo lavinimo mokyklų ir elektros bei elektroninės įrangos iš miesto gyventojų surinkimo. Miesto mokyklose pastatyti konteineriai naudotoms baterijoms rinkti, moksleiviams, siekiant juos paskatinti rinkti baterijas, organizuojamos įvairios akcijos. Elektros ir elektroninės įrangos atliekos nemokamai surenkamos iš gyventojų namų. Rašant šį darbą Alytaus miesto savivaldybės administracijai dar nebuvo pateikta ataskaita apie surinktus naudotų baterijų bei elektros ir elektroninės įrangos atliekų kiekius, todėl duomenys neanalizuojami.

Gyventojai dažnai PA atsikrato netinkamais būdais: išmeta į bendruosius konteinerius, sudegina, išpila į kanalizacines sistemas, naudoja žemės ūkyje, užkasa gyvenamojoje aplinkoje, šalina nelegaliuose sąvartynuose ir t.t. Tokia gyventojų elgsena yra susijusi su gyventojų menku ekologiniu išprusimu, pavojingų atliekų nepažinimu, jų pavojingumo nesuvokimu, piktybiniu nustatytos tvarkos ir taisyklių nevykdymu, o be to, yra labai silpnai išvystyta pavojingų atliekų surinkimo sistema. Būtina pačiu artimiausiu metu kardinaliai keisti situaciją, diegiant aktyvius PA surinkimo metodus, plečiant stambiųjų ir kitų atliekų surinkimo aikštelių tinklą, šviečiant ir mokant gyventojus.

Tam, kad užtikrinti efektyvų buities PA atskyrimą iš bendro komunalinių atliekų srauto, reikia derinti keletą buities PA surinkimo būdų: pasyvųjį ir aktyvųjį. Abu metodai turi savo plusų ir minusų, kurie pateikiami 13 lentelėje.

⁹⁶ Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2006-05-16 įsakymas Nr. D1-233 „Dėl sutarties tarp įmonių, kurios vykdo komunalinių atliekų surinkimą, įskaitant antrinių žaliavų surinkimą, ir savivaldybės (arba savivaldybės (kelių savivaldybių) įsteigto juridinio asmens, kuriam pavesta administruoti komunalinių atliekų tvarkymo sistemą) sudarymo tvarkos aprašo patvirtinimo“// Valstybės žinios. 2006, Nr.57-2042

13 lentelė. Buities PA surinkimo metodų privalumai ir trūkumai

	Surinkimo būdas	Pliusai	Minusai
1	Pasyvusis	<ul style="list-style-type: none"> • mažesni eksploataciniai kaštai surinktam atliekų vienetui; • patogų gyventojams turintiems transportą ir dirbantiems; • mažiau reikia informacijos ir informacinių leidinių; • gyventojai patys gali planuoti savo laiką ir būdus atliekomis atsikratyti; • lengviau užtikrinti saugų atliekų tvarkymą; • saugesnis personalo darbas. • Galima atsikratyti visomis atliekomis, kurios tik susidaro namų ūkyje. 	<ul style="list-style-type: none"> • Gana dideli investiciniai kaštai; • Esant retam tokių aikštelių tinklui sunku jas pasiekti; • Nepatogu transporto neturintiems gyventojams; • Nepatogu senyvo amžiaus gyventojams; • Gyventojai gauna nepakankamai informacijos apie jų turimas atliekas.
2	Aktyvusis	<ul style="list-style-type: none"> • Palyginus nedideli investiciniai kaštai; • Galima pasiekti labiausiai nutolusius nuo rajonų centrų gyventojus; • Mobilioji laboratorija yra tarsi ekologinis švietimas ant ratų; • Gyventojai gauna daug informacijos apie jų turimas atliekas. 	<ul style="list-style-type: none"> • Gana dideli eksploataciniai kaštai; • Nepatogu dirbantiems žmonėms; • Sunku užtikrinti darbo saugumą; • Galima atsikratyti tik nedidele atliekų dalimi.

Įvertinus visus už ir prieš, galima teigti, kad stambiujų ir kitų atliekų surinkimo aikštelių tinklą reikėtų plėsti. Kol stambiujų ir kitų atliekų surinkimo tinklas labai retas reikėtų buitės PA surinkimą organizuoti ir mobiliuoju būdu.

Šviečiant gyventojus, kurios gi atliekos yra pavojingos, susiduriama su gamintojų interesais, nes jie visada akcentuoja savo gaminio saugumą, tai rašoma ant visų pakuočių. Visada gali atsirasti interesų konfliktų, išskiriant kurią nors prekę ar prekių grupę. Remiantis ES valstybių patirtimi, paprastai žmonėms aiškinama, kad prekė saugi ir nepavojinga, kol ji naudojama ir nepasibaigęs galiojimo terminas, o vėliau ji nėra nei saugi nei nepavojinga, negalima jos mesti kartu su kitomis atliekomis, todėl reikia pristatyti į pavojingų atliekų surinkimo punktus. Įvertinus visas aplinkybes, galima konstatuoti, kad buitės PA nėra jau taip mažai ir kad jų išskyrimui iš bendro atliekų srauto reikia skirti žymiai didesnę dėmesį.

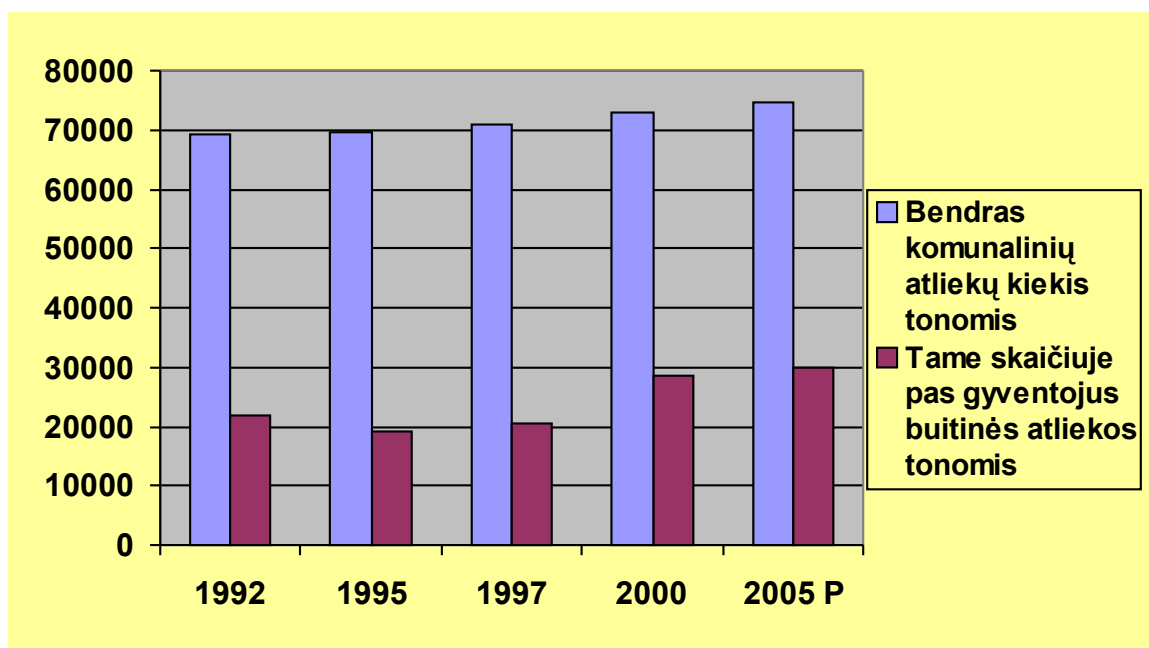
Alytaus miesto atliekų tvarkymo plane buvo numatyta, kad PA iš gyventojų prognozuojama surinkti 0,5 kg/gyv./metus. Tačiau manoma, kad šiuo metu vienam gyventojui tenka apie 1 kg/PA/metus. Augant ekonomikai ir artėjant vartojimo standartams prie ES lygio, apie 2010 metus reikia laukti ženklaus buitės PA augimo (iki 3–4 kg/gyv./metus). Realiai pavyksta surinkti apie pusę buitės PA nuo bendro jų susidarymo lygio, nes gyventojams atrodo priimtinau išmesti tokio tipo atliekas į rūšiavimui skirtus konteinerius. *Apibendrinant galima teigti, kad kol Alytaus mieste neįdiegta efektyvi buitės PA atskyrimo sistema, planuojant antrinių žaliavų antrinio rūšiavimo įrenginius, reikia projektuoti ir pavojingų atliekų atskyrimo galimybes bei darbo vietas.*

3.2.4. Švedijos Stokholmo regiono Butširkos savivaldybės atliekų tvarkymo patirties analizė

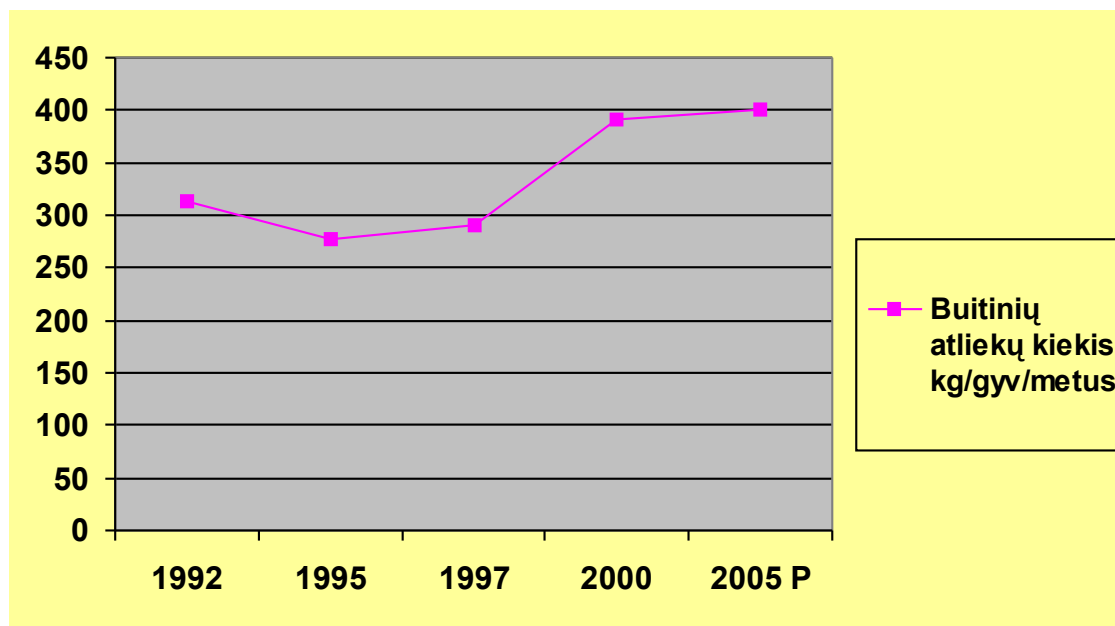
Švedijos Butširkos savivaldybė yra Stokholmo priemiestis. Savivaldybėje (panašiai, kaip ir Alytaus miesto savivaldybėje) gyvena 70 000 gyventojų. Butširka ir Alytus yra susigiminiavusių savivaldybių miestai, pasirašę bendradarbiavimo sutartį.

Gyventojų sudėtis Butširkoje yra labai marga – savivaldybėje gyvena apie 50% 99 tautybių emigrantų; apie 70% gyventojų gyvena daugiabučiuose namuose.

Butširkos savivaldybė kartu su kitomis keturiomis savivaldybėmis yra įsteigusi regioninį atliekų tvarkymo centrą. Bendras gyventojų skaičius šiame regione yra 240 000, tai taip pat atitinka Alytaus regiono dydį. Bendrieji komunalinių atliekų susidarymo kiekiai Butširkos savivaldybėje pateikiami 21 paveiksle.

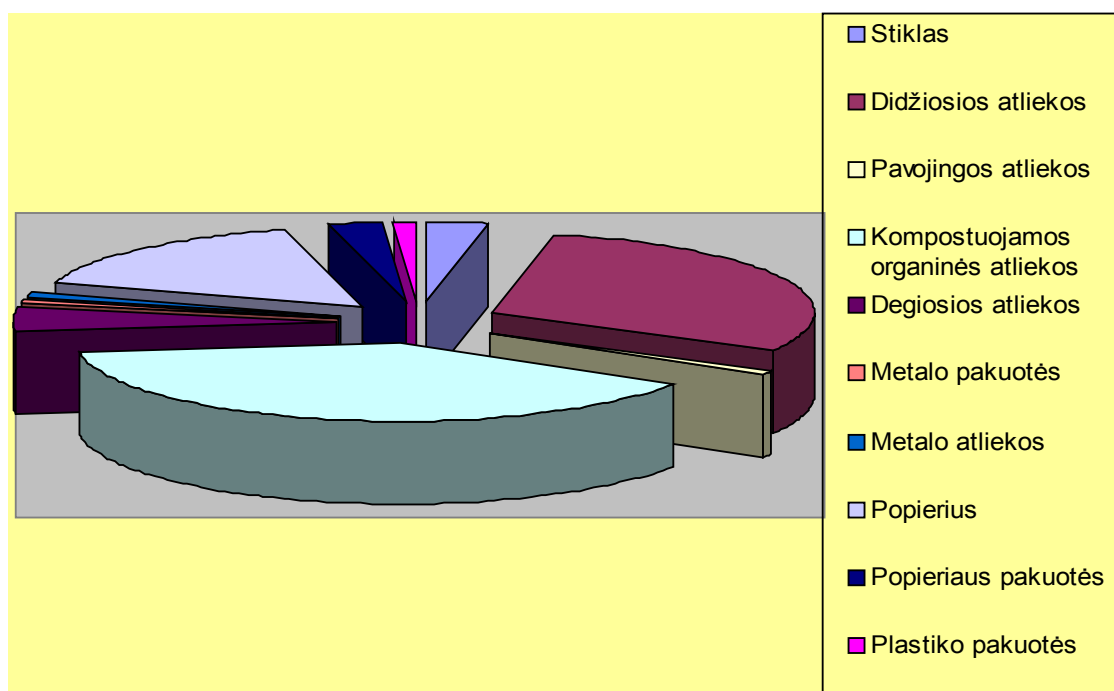
21 pav. Bendrieji komunalinių atliekų kiekiai Butširkos savivaldybėje

22 pav. Buitinių atliekų kiekis, susidarantis vienam gyventojui, Butširkos savivaldybėje per metus⁹⁷

Iš pateiktų duomenų matyti, kad tiek pagal bendrą buitinių atliekų kiekį, tiek pagal atliekų kiekį, susidarantį vienam gyventojui, Butširkos ir Alytaus savivaldybės gana panašios. Labai skiriasi komunalinių atliekų kiekiai susidarantys pramonės įmonėse, kur rodikliai Butširkos savivaldybėje yra 4–5 kartus didesni nei Alytaus.

⁹⁷ UAB ARATC duomenys

23 pav. Buityje susidarančių komunalinių atliekų sudėtis

Iš duomenų matyti, kad Butširkos savivaldybėje buities pavojingų atliekų (toliau PA) susidaro 1% nuo bendro buities komunalinių atliekų kiekio. Esamos informacijos pakanka paskaičiuoti bendrusius susidarančių buities PA kiekius, kurie pateikiami 14 lentelėje.

14 lentelė. Bendrieji susidarančių buities PA kiekiai Butširkos savivaldybėje 2001 metais

1	Bendras susidariusių buities komunalinių atliekų kiekis tonomis	28 590
2	Buities PA kiekis buities komunalinėse atliekose %	1
3	Bendras susidarančių buities PA kiekis tonomis	286
4	Gyventojų skaičius Butširkos savivaldybėje	70 000
5	Buities PA kiekis tenkantis vienam gyventojui kg/gyv/metus	4

2001 metais Butširkos savivaldybėje buvo iš viso surinkta 133,5 tonos buities PA, neskaičiuojant dienos šviesos lempų, tepalo filtrų, elektronikos prekių, kurie yra skaičiuojami vienetais. Surinktų atliekų rūšinė sudėtis pateikiama 15 lentelėje.

15 lentelė. Surinktų atliekų rūšinė sudėtis

	Atliekų rūšis	Kiekis
1	Cheminių medžiagų atliekos	63,2 ton
2	Akumulatoriai	61,2 ton
3	Maitinimo elementai (mažieji)	9,1 ton
4	Liuminescencinės lempos	12 396 vnt.
5	Tepalo filtrai	342 vnt.
6	Šaldytuvai su freonu	2 643 vnt.

Apibendrinus Švedijos karalystės Butširkos savivaldybės bei regioninės atliekų įmonės, kuri aptarnauja penkias pietines Stokholmo priemiestyje esančias savivaldybes, pavojingų atliekų susidarymo duomenis, galima pasakyti, kad buitės PA kiekis susidarantis vienam gyventojui per metus yra 4-3,5 kg/gyv./metus.

Realiai surenkama iš gyventojų tik apie 50-60 % buitės PA, nors savivaldybėje yra labai platus tokių atliekų surinkimo tinklas – veikia 8 stambiujų ir kitų atliekų surinkimo aikštelės, kuriose gyventojai gali nemokamai priduoti savo atliekas, daugiabučiuose namuose, galima namų pavojingas atliekas atiduoti namų ūkio darbuotojams. Nustatyta, kad iki 1kg/gyv./metus buitės PA yra išmetama rūšiuojant į metalo, plastiko ir kitus kontenerius.

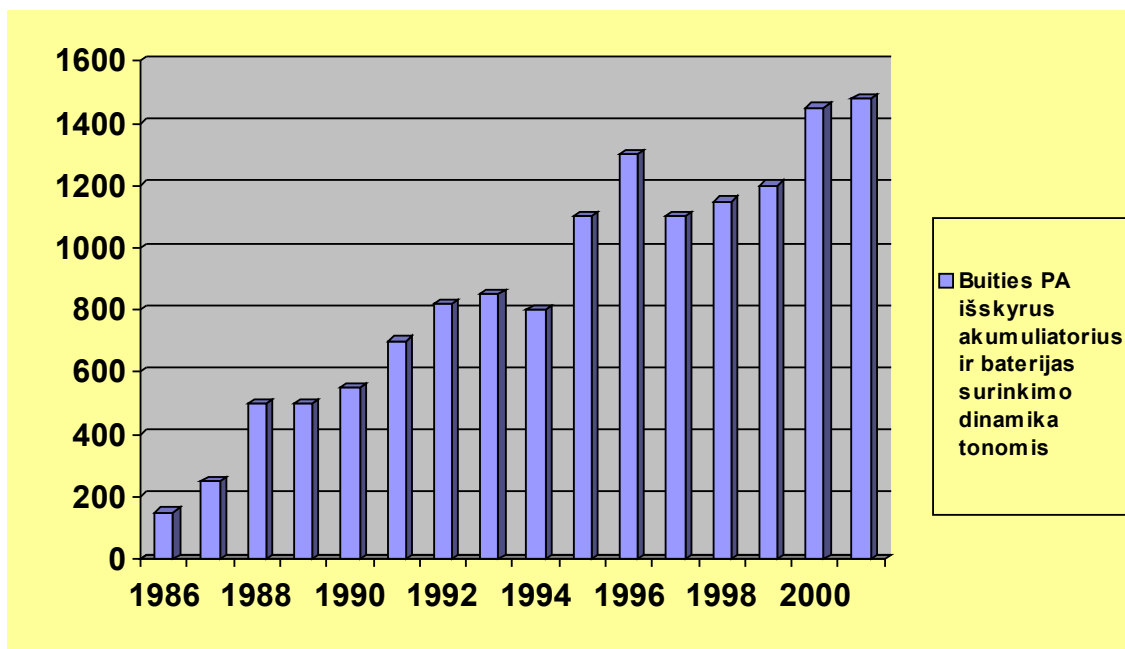
Galima palyginti, kiek buitės PA surenkama Butširkos savivaldybėje ir visame Stokholmo regione, kuriame gyvena virš dviejų milijonų gyventojų.

16 lentelė. Buitės PA surinkimas vienam gyventojui per metus pagal atskiras atliekų kategorijas

	Atliekų pavadinimas	Butširkos sav.	Stokholmo regionas
1	Cheminių medžiagų atliekos	0,9	0,8
2	Akumulatoriai	0,8	0,4
3	Maitinimo elementai (mažieji)	0,13	0,14
4	Viso	1,83	1,34

Analizei naudoti Stokholmo savivaldybių asociacijos 2000–2001 metų atliekų komiteto statistiniai duomenys.

Buities PA surinkimo dinamika Stokholmo regione pateikiama 24 paveiksle.

24 pav. Buities PA, išskyrus akumuliatorius ir baterijas, surinkimo dinamika Stokholmo regione⁹⁸

Iš grafiko matyti, kad pradėjus diegti buities PA surinkimo sistemas, per penkiolika metų Stokholmo regione atliekų surinkimas išaugo 5–8 kartus.

Analizuojant Švedijos karalystės Butširkos savivaldybės bei regioninės atliekų tvarkymo įmonės, kuri aptarnauja penkias pietines Stokholmo priemiestyje esančias savivaldybes, patirtį atliekų tvarkymo srityje, galima teigti, jog gerėjant pragyvenimo lygiui, stebima buities pavojingų atliekų augimo tendencija, todėl šiems procesams reikia tinkamai pasiruošti. Atsižvelgiant į Butširkos savivaldybės patirtį, Alytaus mieste būtina plėsti stambiujų ir kitų atliekų aikštelių (kurios skirtos ir buityje susidarančioms atliekoms surinkti) tinklą.

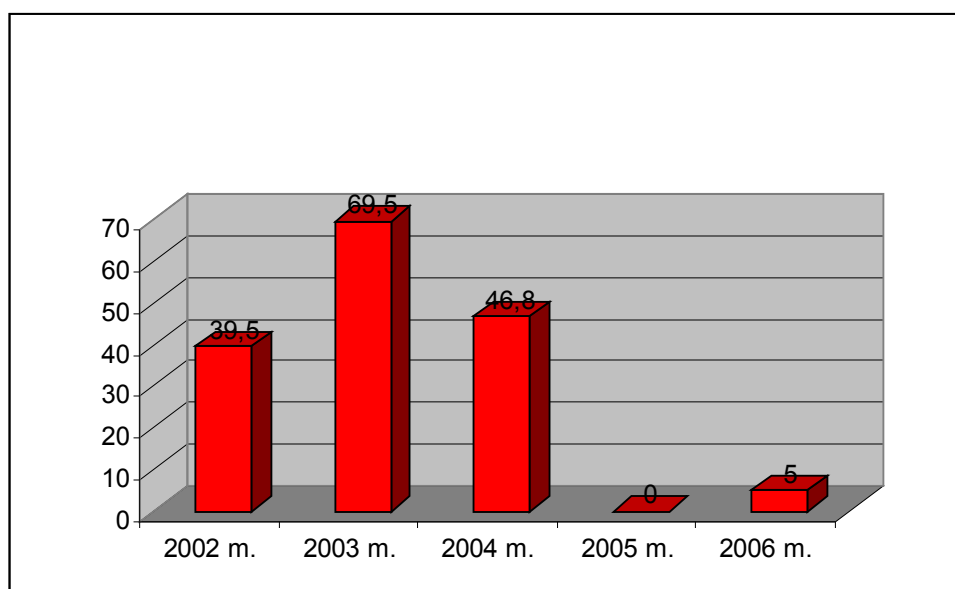
3.2.5. Bešeimininkų atliekų tvarkymas

⁹⁸ UAB ARATC duomenys

Kadangi savivaldybė atsako už atliekų (kai nežinomas atliekų turėtojas arba kai atliekas, siekiant išvengti (sumažinti) neigiamo poveikio aplinkai, būtina sutvarkyti nedelsiant) surinkimą ir pašalinimą iš savivaldybei priskirtų tvarkyti teritorijų, užterštų teritorijų (kai nežinomas teršėjas) valymą, užterštoms teritorijoms, taršos šaltiniams ir pavojingoms atliekoms tvarkyti Alytaus miesto savivaldybės aplinkos apsaugos rėmimo specialiojoje programoje tam tikslui nuolat skiriamos lėšos Alytaus miesto savivaldybė su UAB „Toksika“ Alytaus filialu 2006-06-30 sudariusi sutartį Nr. SR-850 dėl pavojingų ir nepavojingų atliekų (kai nežinomas teršėjas arba kai atliekas būtina sutvarkyti nedelsiant, siekiant išvengti (sumažinti) neigiamo poveikio aplinkai sutvarkymo.

Bankrutuojant Alytaus mieste įmonėms, atsirado didelis kiekis bešeimininkių pavojingų atliekų, kurioms utilizuoti, atiduoti atliekų tvarkytojams, galutiniam sutvarkymui, Alytaus miesto savivaldybės taryba kelerius metus iš eilės skyrė lėšas Alytaus miesto savivaldybės Gamtos apsaugos fondo arba Aplinkos apsaugos rėmimo specialiosios programos sąmatose. Tačiau Savivaldybės lėšos nėra pakankamos visoms bešeimininkėms atliekoms sutvarkyti. Todėl dėl papildomo finansavimo buvo kreiptasi į Ūkio ministeriją ir, gavus tikslinį finansavimą, buvo sutvarkytos šios pavojingos atliekos: buvusioje AB „Alma“ – 12,7 t įvairių cheminių medžiagų atliekų, AB „Šilunga“ sandėliuose – 32,7 t sukietėjusių dažų, lakų, aksolio ir pigmento atliekų, Mineralinės vatos gamykloje – 90 t sukietėjusio formaldehido dervos.

25 paveiksle parodytos Alytaus miesto savivaldybės 2002 – 2006 metais skirtos lėšos (tūkst. Lt) bešeimininkėms atliekoms tvarkyti.

25 pav. Alytaus miesto savivaldybės skirtos lėšos (tūkst. Lt) užterštoms teritorijoms, taršos šaltiniams ir pavojingoms atliekoms tvarkyti

Šiuo metu UAB „Randers Reb International“ tvarkant patalpas, surasta 7,248 t karbamidinės dervos (sukietėję dažai). Atliktas atliekų identifikavimas, ieškoma lėšų jų utilizavimui, teikiant paraiškas fondams.

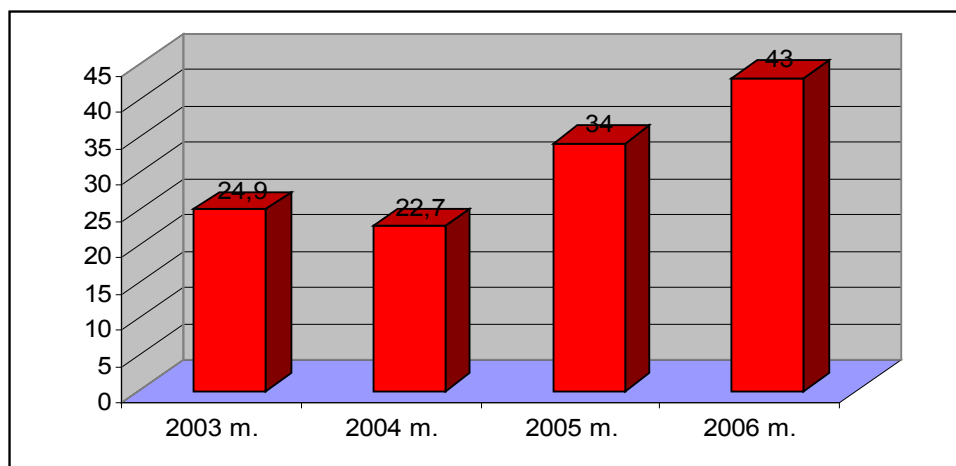
Taigi bešeimininkų atliekų tvarkymas yra didelė našta Alytaus miesto savivaldybei, kuri viena nėra finansiškai pajėgi šios problemos išspręsti.

3.2.6. Aplinkosauginio švietimo organizavimas

Atliekų mažinimas ir prevencija yra viena iš svarbiausių atliekų tvarkymo sistemos tikslų. Kaip pagrindinė priemonė siekti atliekų kiekio mažinimo yra visuomenės informavimas ir švietimas. Tokios informacijos pateikimą ir sklaidimą reikėtų išsivaizduoti ir suvokti, ne kaip vienkartinę politinę priemonę, o veikiau, kaip kruopščiai parengtą veiklos programą.

Išsamiai ir laiku informuoti apie aplinką – esminė sąlyga įtraukiant visuomenę dalyvauti formuojant aplinkosaugos politiką ir priimant sprendimus. Valstybiniame strateginiame atliekų tvarkymo plane numatyta, kad valstybės ir savivaldybių institucijos, atliekų tvarkymo sistemų operatoriai (atliekų tvarkytojai) privalo supažindinti visuomenę su organizaciniais ir technoliniais atliekų tvarkymo projektais, jų įtaka aplinkai ir žmonių sveikatai.

Vadovaujantis Alytaus miesto savivaldybės aplinkosaugos švietimo projektų rengimo, finansavimo ir kontrolės taisyklėmis, kiekvienais metais skelbiami konkursai aplinkosauginio švietimo projektų finansinei paramai gauti. Alytaus miesto savivaldybės administracijos direktoriaus įsakymu patvirtinta projektų atrankos komisija priima sprendimą dėl finansinės paramos skyrimo. Patvirtinama aplinkosauginio švietimo programa. Su projektų (kuriems įgyvendinti skirta parama) rengėjais sudaromos sutartys. Projektai įgyvendinami einamaisiais biudžetinėmis metais ir finansuojami iš Alytaus miesto savivaldybės aplinkos apsaugos rėmimo specialiosios programos lėšų. 26 paveiksle parodytos Alytaus miesto savivaldybės tarybos 2003 – 2006 m. skirtos lėšos aplinkosauginio švietimo projektams finansuoti.

26 pav. Alytaus miesto savivaldybės tarybos skirtos lėšos (tūkst. Lt) aplinkosauginio švietimo programai įgyvendinti 2003 – 2006 metais

Vienas iš aplinkosauginio švietimo programos tikslų – skatinti visuomenės aplinkosauginės elgsenos pokyčius, formuoti atsakingą požiūrį į aplinkos vertybes. Įgyvendinant programą, savivaldybė žiniasklaidos, interneto svetainės (<http://www.ams.lt/aplinkosauga/>) pagalba informuoja Alytaus miesto namų ūkius apie atliekų tvarkymo sistemą, objektus, atliekų srautus ir jų tvarkymo būdus, atliekų tvarkymo kaštus, išvežimo grafikus, pateikiant atliekų tvarkytojų kontaktinę informaciją, supažindina visuomenę su atliekų keliamu poveikiu aplinkai ir sveikatai, rengia akcijas, skatinančias atsakingą požiūrį į aplinką, formuojančias naujus įpročius ir skatinančias visuomenę dalyvauti atliekų tvarkymo sistemos įgyvendinime.

Apibendrinant galima sakyti, kad reikia daugiau dėmesio skirti Alytaus miesto savivaldybės aplinkosauginio švietimo organizavimui. Pastaruoju metu tam skiriama per mažai finansinių resursų bei žmogiškųjų išteklių. Tai turėtų būti atskiro savivaldybės darbuotojo kasdieninis, nuolatinis darbas. Aplinkosauginio švietimo projektų įgyvendinimui finansinę paramą galima būtų gauti teikiant paraišką ES struktūriniais fondams.

3.2.7. Mokestis už atliekų tvarkymą Alytaus mieste

Mokestį už atliekų tvarkymą pagal sutartis su atliekų turėtojais Alytaus mieste šiuo metu susirenka vienintelė miesto gyventojų atliekas surenkanti ir išvežanti į sąvartyną atliekų tvarkytoja – UAB „Dzūtra“.

„Vykdant Vyriausybės patvirtintą strateginį atliekų tvarkymo planą, 2007–ųjų sausio 1 dieną atliekų tvarkymo paslaugomis turi naudotis 100 procentų šalies gyventojų. Šiandien, pavyzdžiui, Alytaus mieste 20 procentų individualių namų neturi atliekų konteinerių ir nesinaudoja atliekų tvarkymo paslaugomis. Dauguma gyventojų naudojami per mažos talpos konteineriais arba atliekas išveža rečiau, negu priklausytų laikantis atliekų susidarymo normos. Europos Sąjungoje 4 asmenų šeima per metus „pagamina“ vieną tūkstantį šešis šimtus - du tūkstančius kilogramų atliekų ir už jų tvarkymą moka apie 600-650 litų. Visos atliekos rūšiuojamos, perdirbamos, kompostuojamos ir tik apie 12-16 procentų nuvežama į sąvartynus. Lietuvoje 4 asmenų šeima per metus „pagamina“ vieną tūkstantį - vieną tūkstantį du šimtus kilogramų atliekų, už jų tvarkymą sumoka apie 100-120 litų. 90 procentų atliekų nuvežama į sąvartynus. Lietuvoje už atliekų tvarkymą mokama 3-3,5 karto mažiau nei kitose Europos Sąjungos šalyse. Dabar surenkamos lėšos tik iš dalies padengia nerūšiuotų atliekų surinkimo ir nuvežimo į sąvartyną išlaidas“⁹⁹.

Kadangi ES skiria lėšas tik regioninės atliekų tvarkymo sistemos sukūrimui, visas kitas atliekų tvarkymo sąnaudas turi apmokėti atliekų turėtojai. Yra du apmokėjimo už atliekų tvarkymą būdai: savivaldybė įveda vietinę rinkliavą už komunalinių atliekų surinkimą ir tvarkymą arba nustato atliekų surinkimo bei tvarkymo paslaugų tarifus. Tiek nustatyti tarifai, tiek įvesta rinkliava turi padengti atliekų tvarkymo sistemos administravimo, surinkimo, rūšiavimo ir transportavimo, sąvartyno eksploatavimo, uždarymo ir priežiūros po uždarymo išlaidas. Atliekų tvarkymo sistema tampa daugiakomponentė arba veikia kelios paralelios sistemos, tai yra, pavojingų atliekų tvarkymo sistema ir komunalinių atliekų tvarkymo sistema, senųjų sąvartynų uždarymo ir priežiūros bei užterštų atliekomis teritorijų tvarkymo sistema, ekologinio ir atliekų tvarkymo švietimo sistema, atliekų tvarkymo sistemos administravimo sistema, kurias turi finansuoti tas pats atliekų turėtojas (gyventojas arba įmonė) pagal principą „teršėjas moka“. Iki šiol atliekos buvo tvarkomos tik viena technologija, jos visos surenkamos ir nuvežamos saugoti sąvartyne, dabar atsiranda daug atliekų srautų – organinės atliekos, stambiosios atliekos, elektroninės atliekos, pakuočių atliekos, antrinės žaliavos, nerūšiuotos atliekos, pavojingos atliekos, kurias tiek surinkti, tiek tvarkyti gali skirtingi operatoriai, tačiau tvarkymo kaštus turi padengti tas pats gyventojas ir įmonės.

⁹⁹ Mosteikaitė A. „Ką daryti, kad miškuose ir parkuose sumažėtų šiukšlių?“, Dienraštis „Alytaus naujienos“ Nr. 162 (10776) 2006 m. rugsėjo 6 d., Alytus.

Įgyvendinant Alytaus regiono atliekų tvarkymo sistemos projektą bei vadovaujantis 7 regiono savivaldybių Jungtinės veiklos sutartimi, partneriai yra įsipareigoję savo administruojamose teritorijose nustatyti vienodus regione, ekonomiškai pagrįstus užmokesčio už sutvarkytų atliekų kiekio vieneta tarifus (rinkliavas), kad surenkamos lėšos padengtų visas atliekų tvarkymo sistemos sąnaudas.

Alytaus regiono savivaldybės teikdamos paraišką, dėl Alytaus regiono atliekų tvarkymo sistemos plėtros projekto finansavimo Europos Komisijai, 10.1 (b) straipsnyje įsipareigojo „teršėjas moka“ principą įgyvendinti taikydamos Lietuvos Respublikos Rinkliavų įstatymą (2000 m. birželio 13 d. Nr. VIII – 1725). Šio įstatymo III skyriaus 11 straipsnyje nurodyta, kad savivaldybės taryba turi teisę savivaldybės teritorijoje nustatyti vietines rinkliavas už komunalinių atliekų surinkimą ir atliekų tvarkymą iš atliekų turėtojų. Parengtame rinkliavų nuostatų projekte numatyta, kad vietinė rinkliava už komunalinių atliekų tvarkymą nustatoma visiems komunalinių atliekų turėtojams – savivaldybės teritorijoje esantiems fiziniams ar juridiniams asmenims, kuriems teikiama atliekų tvarkymo paslauga (atskirų namų, butų ir namų valdų savininkams, sodų ir garažų valdų savininkams, įmonėms, įstaigoms, organizacijoms ir kt.)¹⁰⁰

Alytaus miesto savivaldybės taryba 2005-08-28 sprendimu Nr. T-188 yra pritarusi, kad savivaldybės teritorijoje už komunalinių atliekų surinkimą iš atliekų turėtojų ir atliekų tvarkymą būtų taikoma privaloma įmoka – vietinė rinkliava.

Iš vietinių rinkliavų surenkamos lėšos būtų naudojamos apmokėti išimtinai komunalinių atliekų tvarkymo sistemos išlaidoms padengti. Remiantis pagrindinėmis prielaidomis, kuriomis vadovaujantis skaičiuojamas mokestis už atliekas, rinkliava turi padengti šiuos kaštus:

- Nerūšiuotų atliekų surinkimas;
- Antrinių žaliavų surinkimas ir realizavimas;
- Sąvartyno kaštai;
- Kompostavimo kaštai;
- Stambiųjų atliekų tvarkymo kaštai;
- Buities pavojingų atliekų tvarkymo kaštai;
- Lėšų surinkimo kaštai;
- Sistemos administravimo kaštai¹⁰¹.

¹⁰⁰ Vietinės rinkliavos už komunalinių atliekų tvarkymą nuostatai. Šablono projektas ir projektas Alytaus regiono savivaldybėms. Konsultacinė kompanija COWI Baltic, 2005 m.

¹⁰¹ Reipas A. „Solidarus kaštų padengimas regioninėje atliekų tvarkymo sistemoje“ / Diskusijų forumas „Atliekų tvarkymas 2005“ / 2005 m. rugsėjo 28 d., Druskininkai.

Įgyvendinant ES Atliekų ir Sąvartynų direktyvas, vykdant LR Strateginį atliekų tvarkymo planą bei Alytaus regiono atliekų tvarkymo planą, 2007 metais bus pradėtas eksploatuoti naujasis Alytaus regioninis sąvartynas, penkios stambiųjų atliekų surinkimo ir kompostavimo aikštelės bei išplėsta atliekų surinkimo iš gyventojų sistema. Įdiegus šias paslaugas, 1 tonos komunalinių atliekų sutvarkymas Alytaus regione pabrangs ir kainuos 187,34 Lt/t, o skaičiuojant vidutiniškai vienam statistiniam gyventojui – 30,10 Lt/metus. Kadangi nuo 2007 metų sausio 1 d. viešojo komunalinių atliekų tvarkymo paslauga turi būti pasiūlyta visiems fiziniams ir juridiniams asmenims, būtina išplėsti mokėtojų bazę.

Pagal patvirtintas atliekų tvarkymo taisykles Alytaus miesto daugiabučiuose gyvenamuosiuose namuose mokestis už atliekas dabar skaičiuojamas remiantis gyventojų skaičiumi. Privačių valdų savininkai, nuomininkai ir naudotojai buitines atliekas, netinkamas tolimesniam naudojimui, renka 0,12–0,24 m³ nustatytos konstrukcijos plastikiniuose individualiuose konteineriuose ir moka pagal sutartiniuose įsipareigojimuose numatytą jų išvežimo dažnį. Tačiau šiuo metu apie 10 000 gyventojų vengia mokėti už atliekų tvarkymą, atsisako sudaryti sutartis ir už juos sumoka kiti miesto gyventojai. Kol nebuvo panaikintas privalomas gyventojų registracijos įstatymas, namus eksploatuojančios organizacijos – butų ūkiai bei bendrijos – visiškai kontroliavo savo administruojamuose namuose gyventojų skaičių, nes gyventojų bet kokia migracija vyko su minėtų organizacijų žinia. Šiuo metu ši kontrolė yra prarasta. Kai kurie gyventojai turi po kelis butus. Kiekvieną mėnesį mažėja mokėtojų bazė. Gyvenamąją vietą deklaravę vienur, kitur yra išnuomavę. Nuomuojamuose butuose gyventojai stengiasi visaip išvengti mokėjimų už komunalines paslaugas. 17 lentelėje pateikiami duomenys, kaip kito mokėtojų už atliekų tvarkymą skaičius:

17 lentelė. Atliekų susidarymo ir mokėtojų už atliekų tvarkymą dinamika¹⁰²

Eil. Nr.	Metai	Sutvarkyta atliekų (t)	Mokėtojų skaičius	Atliekų kiekis vienam mokėtojui kg/metus	Kaštų augimas vienam gyventojui Lt/metus
1.	2001	9 000	68 000	130	14,89
2.	2002	9 320	67 400	140	16,04
3.	2003	10 200	62 530	160	18,33
4.	2004	10 800	59 466	180	20,62
5.	2005	12 471	57 080	220	25,21

¹⁰² UAB ARATC duomenys.

Iš lentelėje pateiktų duomenų matosi paskutinių penkių metų laikotarpiu sutvarkytų atliekų kiekio didėjimo bei mokėtojų skaičiaus mažėjimo tendencijos, išaugęs atliekų kiekis kg/metus bei kaštų augimas Lt vienam gyventojui.

Taigi dabartinė apmokėjimo už atliekų tvarkymą sistema leidžia išvengti mokėjimo už atliekų tvarkymą, neužtikrina efektyvaus pinigų surinkimo, neįgyvendinamas principas „teršėjas moka“, brangus mokėjimo už atliekų tvarkymą administravimas, gaunantys didesnes pajamas ir turintys daugiau nekilnojamojo turto, moka tiek pat kaip ir socialiai remtini gyventojai.

Alytaus miesto savivaldybės tarybos nariai svarsto galimybę ateityje pakeisti daugiabučiuose gyvenamuosiuose namuose gyvenantiems gyventojams atsiskaitymo už teikiamas atliekų tvarkymo paslaugas skaičiavimo metodiką, apmokestinant nekilnojamąjį turtą – bendrą turimo buto plotą ir kad už atliekų tvarkymo paslaugą mokėtų buto savininkas.

Mokant už atliekų tvarkymą nuo buto ploto taptų pigesnė administravimo paslauga, būtų išplėsta mokėtojų bazė ir 100% būtų apmokestinti daugiabučiuose gyvenamuose namuose gyvenantys asmenys. Atliekų tvarkymas atpigtu, palyginus su senąja apmokėjimo tvarka, daugiavaikėms šeimoms. Vienišiemis asmenims reikėtų teikti socialinę pagalbą ir mažinti mokesčio dydį, tuos kaštus perkeliant kitiems mokesčių mokėtojams.

Šiuo metu surenkami mokesčiai už atliekų tvarkymą paprastai padengia tik nerūšiuotų atliekų surinkimo ir sąvartyno paslaugų išlaidas. Mėnesinė įmoka už atliekų surinkimą ir jų šalinimą Alytaus mieste yra 2,60 Lt (0,75 euro) žmogui, tai yra mažiau nei gyventojų 0,5% vidutinių išlaidų. Laikantis principo „teršėjas moka“, tarifas turėtų būti nustatytas tokio lygio, kad galėtų padengti ne tik visas išlaidas, bet ir taip pat generuotų pajamas, reikalingas atliekų tvarkymo sistemos vystymui ir plėtimuisi, įtraukiant ateities investicijas, tokias kaip sąvartyno uždarymui ir priežiūrai.

3.3. REGIONINĖS ATLIEKŲ TVARKYMO SISTEMOS TRŪKUMAI IR PRIVALUMAI ALYTAUS MIESTO SAVIVALDYBĖS ATŽVILGIU

Šiuo metu Lietuvoje už komunalinių atliekų tvarkymą yra atsakingos savivaldybės. Anksčiau savivaldybės pačios rūpinosi atliekų tvarkymu savo teritorijose, remdamosi tik savo jėgomis ir finansinėmis galimybėmis. Todėl susiklostė tokia padėtis, kad kiekvienoje savivaldybėje egzistuoja po 1–2 didesnius sąvartynus prie rajonų centrų ir keliolika ar net keliasdešimt smulkių sąvartynėlių, kurių įrengimas neatitinka aplinkosauginių reikalavimų. Šių visų sąvartynų modernizacija yra

bepasmiskas lėšų švaistymas, nes dėl mažų atliekų kiekių kontroliuojamų sąvartynų eksploatacija tampa ypatingai brangi. Vienintelis kelias – stambių regioninių atliekų tvarkymo sistemų kūrimas. Regioninės sistemos, naudojančios vieną stambų sąvartyną, atitinkantį visus reikalavimus, užtikrina ekonomiškai gyvybingą atliekų tvarkymą ir gali teikti regiono gyventojams bei kitiems ūkiniais subjektams pakankamai aukšto lygio atliekų tvarkymo paslaugas.¹⁰³

Bendrojo intereso paslaugos (vanduo, dujos, elektra, atliekos) turi būti visais atvejais prieinamos vartotojui – paslaugos turi būti visur, vienodos kokybės bei įperkamos. Atsižvelgiant į Europos Sąjungos požiūrį į regioninių sistemų kūrimo reikalingumą bei į tai, kad Alytaus regiono savivaldybėse atliekų tvarkymo kaštai yra skirtingi, tam yra kuriama regioninė sistema, kuri tuos kaštus išlygina. Regioninių sistemų pagrindas yra solidarumas.

Remiantis atliktais Alytaus regioninės atliekų tvarkymo sistemos sukūrimo galimybių studijos skaičiavimais, regioninė atliekų tvarkymo sistema yra ekonomiškai efektyvesnė nei nedidelėms savivaldybėms tvarkant savo atliekas pavieniui. Pagrindinį pranašumą užtikrina stambaus kontroliuojamo sąvartyno statybos ir eksploatacijos efektyvumas. 2005-09-02 tarp Aplinkos ministerijos Aplinkos projektų valdymo agentūros (Perkančioji organizacija), UAB Alytaus regiono atliekų tvarkymo centro (Užsakovas), UAB „Skirnuva“ ir UAB „Parama“, veikiančių jungtinės veiklos pagrindu, (Rangovas) sudaryta rangos sutartis „Alytaus regiono atliekų tvarkymo sistemos sukūrimas: Alytaus regioninio sąvartyno statyba ir senojo sąvartyno uždarymas“. Bendra kontrakto vertė: 12 939 141,00 Lt., kuri susideda iš:

Sanglaudos fondo dalis: 8 539 833,06 Lt.

Paskolos dalis: 1 312 544,83 Lt.

LR biudžeto dalis: 3 086 763,11 Lt.

Pridėtinės vertės mokestis (PVM): 2 329 045,38 Lt.

Bendra sutarties kaina, įskaitant PVM yra: 15 268 186,38 Lt.

Alytaus miesto nepavojingų atliekų sąvartynas, esantis Alytaus rajone, Takniškių kaime, atidarytas 1986 metais ir eksploatuojamas iki šiol. Technogeninių nuogulų užimamas plotas yra apie 26 ha. Jame buvo ir yra kaupiamos įvairios buitinės ir pramoninės atliekos: popierius, kartonas, polietilenas, maisto atliekos, metalas, gelžbetonio ir medžio nuolaužos bei žemės ūkio atliekos. Vidutinis buitinių atliekų sluoksnio storis yra nuo 1,5 iki 6 m. Bendras iki šiol sukauptų atliekų tūris yra apie 220 000 m³.

¹⁰³ Motiejūnas J., „Alytaus regiono atliekų tvarkymo sistemos išvystymas. Alytaus regioninio sąvartyno statyba. Poveikio aplinkai vertinimo ataskaita“, 2001

Takniškių sąvartyno uždarymas bus vykdomas 2 etapais. Šio finansinio memorandumo apimtyse numatoma vykdyti 1– etapą. Galutinį sąvartyno uždengimą bus galima atlikti tik po 2–3 metų, užpildžius sąvartyno rytinius ir šiaurinius šlaitus atliekomis. Tuo tarpu I – amė etape bus atliekami būtini sąvartyno uždarymo komponentai: atskirtas filtratas nuo lietaus vandens, tokiu būdu sumažės kenksmingų nuotekų kiekis, bus sutvarkytas atliekų kaupo vakarinė ir viršutinė dalys, bus įrengtas pirminis atliekų kaupo uždengimas (galutinio uždengimo vykdyti negalima, nes sąvartynas ilgą laiką buvo eksploatuojamas be kompaktoriaus, todėl galimas kaupo nusėdimas). Pilnai uždarytas sąvartynas bus uždengtas pagal Europos Sąjungos direktyvų bei Lietuvos Respublikos teisinių aktų reikalavimus.

Alytaus regiono atliekų tvarkymo sistema galės pilnai funkcionuoti tik pastačius naują regioninį sąvartyną Takniškėse. Jo statyba bus baigta ne anksčiau kaip 2007 metų pradžioje. Pradėjus eksploatuoti regioninį Takniškių sąvartyną, Alytaus regione bus uždaryti visi šiuo metu veikiantys, Europos Sąjungos reikalavimų neatitinkantys sąvartynai, kurių šiuo metu yra apie 125.

Naujas regioninis sąvartynas statomas pagal galiojančius ES ir Lietuvos Respublikos normatyvus, jame bus priimamos nepavojingos buitinės atliekos. Takniškių regioniniame sąvartyne bus įrengtas sandarus sąvartyno dugnas su filtrato drenažo sistema, nepraleidžiantis teršalų į žemės gelmes, bus atliktas paviršiaus sandarinimas su dujų drenažo sistema, bus įrengta filtrato ir lietaus vandens surinkimo sistema, dujų surinkimo ir utilizavimo sistema. Sąvartyno atliekų krūvos aukštis preliminariai bus maždaug 40 m aukščiausiam taške. Sąvartyno kaupą numatoma įrengti atskiromis sekcijomis. Šio finansinio memorandumo apimtyse bus įrengta I sekcija, kuri užims 3,4 ha teritoriją, II sekcija 1,8 ha, III sekcija 1,5 ha.

Visas planuojamas 20 metų periodui sąvartyno atliekų kaupo plotas yra 6,7 ha. Jame turės būti sutalpinta apie 1 mln. tonų atliekų. Jau pirmais metais, uždarius pagrindinius kitų rajonų sąvartynus, į Takniškių regioninį sąvartyną bus pristatomos visos apskrities komunalinės deponuotinos atliekos.

Pagal UAB ARATC akcininkų sutartį, savivaldybės įsipareigoja naudotis UAB ARATC atliekų tvarkymo srityje teikiamomis paslaugomis bei priemonėmis ir susilaikyti nuo bet kokios kitos atliekų tvarkymo sistemos įkūrimo ir organizavimo ar paslaugų teikimo jų administruojamoje teritorijoje, jeigu tokias paslaugas teikia regioninė atliekų tvarkymo sistema. Faktas, kad visi sąvartynai apskrityje bus uždaryti ir, kad atliekų šalinimo užduotis bus pilnai perduota vieninteliam regiono sąvartynui Takniškėse, leis UAB ARATC siūlyti atliekų šalinimo paslaugas nekonkuruojant su kitais sąvartynais apskrityje. Tai užtikrins efektyvų ir ekonomišką atliekų šalinimą, kurio reikalauja ES teisės aktai. Kuriant regioninę atliekų tvarkymo sistemą, didesnis sistemos dalyvių

skaičius, tiek teritorijos, tiek gyventojų skaičiaus atžvilgiu, užtikrina didesnius šalinamų atliekų kiekius. Ši sąlyga leidžia pasinaudoti masto ekonomijos teikiamais privalumais ir pasiūlyti pigesnę atliekų šalinimo paslaugą¹⁰⁴.

Diegiant regioninę sistemą šio projekto rėmuose skiriamos investicijos įrengimui 5 stambiųjų atliekų aikštelių, kurių viena bus Alytaus rajone, Takniškių kaime. Ateityje Alytaus mieste bus parinktos vietos ir įrengtos dar bent dvi stambiųjų atliekų aikštelės. Šiuo metu Alytaus mieste veikianti Alovės gatvėje esanti stambiagabaričių atliekų aikštelė (kurioje miesto gyventojai gali nemokamai atsikratyti didžiosiomis atliekomis, buityje susidarantiomis pavojingomis atliekomis, elektros ir elektroninės įrangos atliekomis, dėvėtomis padangomis ir t. t.) neatitinka teisės aktais nustatytų reikalavimų sanitarinei apsaugos zonai (kuri turi būti ne mažesnė kaip 50 m). Atidarius naują stambiagabaričių atliekų aikštelę regioniniame Takniškių sąvartyne, ši aikštelė bus demontuota. Naujajame regioniniame sąvartyne bus įrengta kompostavimo aikštelė, kuri turės tenkinti Alytaus mieste (taip pat ir kitose regiono savivaldybėse) susidarantių žaliųjų atliekų kompostavimo poreikius. Steigiamų kompostavimo aikštelių (kurių viena jau įrengta Druskininkuose) tikslas – mažinti į sąvartyną patenkančių žaliųjų atliekų kiekį bei pratinti regiono gyventojus bei organizacijas prie organinių atliekų atskyrimo.

Takniškių kaime taip pat bus įrengta antrinių žaliavų rūšiavimo stotis.

Pagrindiniai regioninės atliekų tvarkymo sistemos privalumai Alytaus miesto savivaldybės atžvilgiu:

Nauda aplinkai ir sveikatai:

- Modernaus regioninio sąvartyno įrengimas sudarys puikias prielaidas nebeeksploatuoti ES direktyvų neatitinkančio Alytaus miesto Takniškių nepavojingų atliekų sąvartyno;
- Aplinkos (oro) tarša atliekas surenkančiais automobiliais bus žymiai sumažinta;
- Sanitarinis naujojo sąvartyno eksploatavimas sumažins galimybes ateityje Alytaus mieste kilti epidemijoms, prisidės prie bendro sergamumo sumažėjimo;
- Dabar eksploatuojamos sąvartos Takniškių sąvartyne rekultivacija užkirs teritorijos gruntinių vandenų teršimą;
- Išvystytas antrinių žaliavų perdirbimas padės sumažinti gamtinių išteklių naudojimą.

Nauda Alytaus miesto gyventojams:

- žymiai pagerės gyventojams suteikiamos atliekų tvarkymo paslaugos kokybė;
- gyventojas sumokėjęs už atliekų tvarkymą, galės naudotis antrinių žaliavų surinkimo sistema, buities pavojingų atliekų surinkimo sistema, žaliųjų atliekų kompostavimo sistema,

¹⁰⁴ UAB Alytaus regiono atliekų tvarkymo centras, Veiklos ataskaita už 2005 metus.

elektronikos atliekų surinkimo sistema, stambiųjų atliekų surinkimo sistema, statybinių atliekų surinkimo sistema bei gauti informaciją apie atliekų tvarkymą;

- daugiau Alytaus miesto gyventojų įgys galimybę naudotis centralizuota atliekų surinkimo sistema.

Kitos naudos:

- Atliekų tvarkymą organizuojanti tarpsavivaldybinė įmonė paskatins glaudesnę bendradarbiavimą ir dialogą tarp regiono savivaldos institucijų, suteiks patyrimo įgyvendinant kitus regioninio masto projektus;
- Efektyvi atliekų tvarkymo sistema padidins Alytaus miesto rekreacinį patrauklumą;¹⁰⁵;

Apibendrinant galima išskirti svarbiausius ir reikšmingiausius regioninės atliekų tvarkymo sistemos privalumus:

- Visose regiono savivaldybėse įdiegiama vienoda arba lygiavertė komunalinių atliekų tvarkymo sistema;
- Sutvarkomi nuolatiniai taršos šaltiniai (neatitinkantys aplinkosauginių reikalavimų sąvartynai ir šiukšlynai);
- Skatinami gyventojai teisingai tvarkyti susidarantį buityje atliekas;
- Lengviau įgyvendinamas „teršėjas moka“ principas;
- Atsiliekančios atliekų tvarkyme savivaldybės skatinamos lygiuotis į labiau pažengusias;
- Regioninės sistemos suteikia galimybę mažesnėms savivaldybėms nežiūrint į jų finansines galimybes įgyvendinti aplinkosauginius reikalavimus atliekų tvarkymo srityje.

Regioninės atliekų tvarkymo sistemos trūkumai Alytaus miesto savivaldybės atžvilgiu:

- Naujos „žaidimo“ taisyklės (naujovės sukelia pasipriešinimą);
- Savivaldybės patirties trūkumas (planavime bei įgyvendinime);
- Riboti žmogiškieji resursai Savivaldybėje;
- Bendradarbiavimo ir susitarimo tarp savivaldybių tradicijų nebuvimas. Įgyvendinant regioninį atliekų tvarkymo projektą, Druskininkų savivaldybė pasiūlė savo atliekų tvarkymo sistemos modelį, kad visos regiono savivaldybės kartu spręsdžia tik bendro regioninio sąvartyno statybos bei eksploatacijos klausimus, tačiau kitais klausimais (operatoriaus parinkimas, rinkliavos administravimo būdo parinkimas) sprendimus savivaldybės priima savarankiškai ir kiekviena atsako už jų įgyvendinimą¹⁰⁶. Kitos savivaldybės nesutinka su pasiūlytu minėtu regioninio projekto decentralizavimo modeliu (pvz., galvojant apie pigesnę

¹⁰⁵ Tractabel Development Engineering. Galimybių studija: Alytaus regioninės atliekų tvarkymo sistemos plėtra, 2001.

¹⁰⁶ Pasitarimo „Dėl Alytaus regiono atliekų tvarkymo sistemos įgyvendinimo“ protokolas, 2005 m. spalio 17 d. 14.00 val., Druskininkai.

atliekų tvarkymo paslaugos pirkimą, Prienų rajono savivaldybei būtų patogiau jungtis prie Kauno regiono);

- Nepritaikyta įstatyminė bazė. Kuriant regioninę atliekų tvarkymo sistemą, buvo numatyta suregulmentuoti teisės aktus, kad savivaldybės galėtų bendradarbiauti, tačiau to nėra padaryta dar iki šiol;
- Alytaus miesto savivaldybės lėšų stygius regioninio atliekų tvarkymo centro pajėgumų vystymui;
- Tarp regiono savivaldybių susidaro skirtingi atliekų tvarkymo kaštai, nes taikoma skirtinga atliekų susidarymo norma mieste, gyvenvietėje ir vienkiemyje, nevienodas gyventojų tankumas, skirtingi atstumai iki atliekų tvarkymo įrenginių, naudojamos nevienodos atliekų surinkimo priemonės, taip pat turi įtakos paslaugų teikimo ypatumai (dažnis, kokybiniai reikalavimai ir t.t.);
- Atliekų tvarkymo kaštų išlyginimo sistema, diferencijuojant sąvartyno vartų mokestį, kai Alytaus miesto savivaldybės (esančios mažiausiu atstumu iki regioninio sąvartyno) teritorijoje susidarančių mišrių komunalinių atliekų šalinimo kaina yra didžiausia, palyginus su kitų, labiau nutolusių nuo sąvartyno, savivaldybių kainomis.

Apibendrinant galima teigti, kad atliekų tvarkymas pagal ES reikalavimus yra sudėtingas ir brangus. Ateityje tvarkymo kaštai tik didės, kadangi didėja atliekų kiekiai bei reikalingi nauji technologiniai įrengimai atliekų tvarkymo srityje. Taigi Alytaus miesto savivaldybės dalyvavimas regioninės atliekų tvarkymo sistemos diegime yra ekonomiškai pagrįstas, turi svarius privalumus, kurių pagrindinis – naujo modernaus sąvartyno statybos investicijų poreikis, kuris viršija savivaldybės finansines galimybes.

IŠVADOS

1. Savivaldos institucija – pagrindinė grandis organizuojanti komunalinių atliekų, susidarančių jos teritorijoje, tvarkymą. Būtina stiprinti savivaldybių tarpusavio bendradarbiavimą, keičiantis informacija bei patyrimu, koordinuojant veiksmus bei identifikuojant bendrąsias ir specifines savivaldybių problemas.
2. Teisinės bazės ir statistinių duomenų analizė rodo, kad iki šiol veikusios atskiros savivaldybių atliekų tvarkymo sistemos nepajėgios įgyvendinti Lietuvos Respublikos, o tuo pačiu ir Europos Sąjungos reikalavimų, užtikrinant atliekų tvarkymo kokybę, todėl naujų regioninių atliekų tvarkymo sistemų kūrimas tapo neišvengiamas. Tačiau, siekiant užtikrinti efektyvią regioninių atliekų tvarkymo sistemų plėtrą, būtina tinkamai sureguliuoti teisinę atliekų tvarkymo bazę, nes šiuo metu galiojantys teisės aktai nėra pritaikyti šių sistemų specifikai.
3. Mokesčio už aplinkos teršimą gaminių ir pakuočių atliekomis įvedimas sukūrė papildomą finansavimo šaltinį atliekų perdirbimui ir naudojimui. Gaminių ir pakuotės mokesčiais

galima keisti vartotojų ir gamintojų elgseną. Teisingai nustatytas gaminio mokesčio lygis pagerintų aplinkos kokybę, nes aplinkai kenkiančio produkto vartojimas būtų sumažintas ar pakeistas alternatyviais produktais. Šio mokesčio efektyvumas priklauso nuo kainų lankstumo ir nuo galimybės įsigyti mažiau kenkiančius produktus.

4. Projekto „Alytaus regiono atliekų tvarkymo sistemos sukūrimas“ rezultatas – sukuriama regioninė, tarpsavivaldybinė, moderni atliekų tvarkymo sistema. Tinkamai uždaromas potencialią grėsmę aplinkai ir gyventojams keliantis sąvartynas ir įrengiamas naujas ES ir nacionalinius aplinkosauginius reikalavimus atitinkantis sąvartynas, patenkinsiantis regiono poreikius artimiausius 20-23 metus. Pilnai konteinerizuota naujoji atliekų surinkimo sistema aptarnaus 97 proc. iš 250-ies tūkst. Alytaus regiono gyventojų.
5. Nors Lietuvos didžiųjų miestų kontekste Alytaus miesto savivaldybėje palyginus gerai įgyvendinamos savivaldybėms nustatytos užduotys, vis tik jos nėra pasiektos, jų vykdymas išlieka aktualus ir ateityje. Kad būtų įvykdytos valstybiniame strateginiame atliekų tvarkymo plane numatytos užduotys, Alytaus regiono atliekų tvarkymo centrui turi būti tinkamai perduotos ir aiškiai paskirstytos komunalinių atliekų tvarkymo funkcijos.
6. Analizuojant duomenis, stebimas sutvarkytų atliekų kiekio didėjimas bei mokėtojų bazės mažėjimas, kuris atsirado panaikinus privalomą gyvenamosios vietos deklaravimą. Alytaus miesto savivaldybės tarybos nariai svarsto galimybę ateityje pakeisti daugiabučiuose gyvenamuosiuose namuose gyvenantiems gyventojams atsiskaitymo už teikiamas atliekų tvarkymo paslaugas skaičiavimo metodiką, apmokestinant nekilnojamąjį turtą – bendrą turimo buto plotą. Tokiu atveju taptų pigesnė administravimo paslauga, būtų išplėsta mokėtojų bazė ir 100 % būtų apmokestinti daugiabučiuose gyvenamuose namuose gyvenantys asmenys.
7. Sparčiai augant šalies ekonomikai, atliekų kiekiai ateityje tik didės, taigi didės ir atliekų tvarkymo paslaugų kaštai. Šiuo metu surenkami mokesčiai už atliekų tvarkymą paprastai padengia tik nerūšiuotų atliekų surinkimo ir sąvartyno paslaugų išlaidas. Mėnesinė įmoka už atliekų surinkimą ir jų šalinimą Alytaus mieste yra 2,60 Lt (0,75 euro) žmogui, tai yra mažiau nei gyventojų 0,5% vidutinių išlaidų. Laikantis principo „teršėjas moka“, tarifas turėtų būti nustatytas tokio lygio, kad galėtų padengti ne tik visas išlaidas, bet taip pat ir generuotų pajamas, reikalingas atliekų tvarkymo sistemai vystyti ir plėsti, įtraukiant ateities investicijas, tokias kaip sąvartynui uždaryti ir prižiūrėti.
8. Analizuojant Švedijos Butširkos savivaldybės bei regioninės atliekų tvarkymo įmonės, kuri aptarnauja penkias pietines Stokholmo priemiestyje esančias savivaldybes, patirtį atliekų

tvarkymo srityje, galima teigti, jog gerėjant pragyvenimo lygiui, stebima buitės pavojingų atliekų augimo tendencija, todėl šiems procesams būtina tinkamai pasiruošti. Kadangi, tiek pagal bendrą buitinių atliekų kiekį, tiek pagal atliekų kiekį, susidarantį vienam gyventojui, Butširkos ir Alytaus miesto savivaldybės gana panašios, todėl, atsižvelgiant į Butširkos patirtį, Alytaus mieste būtina plėsti stambiujų ir kitų atliekų aikštelių (kurios skirtos ir buityje susidarančioms atliekoms surinkti) tinklą.

9. Alytaus miesto savivaldybės apsisprendimą dalyvauti regioniniame atliekų tvarkymo projekte paskatino finansinių išteklių stoka, užduočių sudėtingumas, naujų funkcijų atsiradimas. Apžvelgus investicijų poreikį atliekų tvarkymo sistemos sukūrimui, ypatingai naujam moderniam sąvartynui įrengti, akivaizdu, kad reikalingos didelės investicijos, kurios viršija valstybės ir savivaldybių finansines galimybes. Darbo pradžioje iškelta hipotezė pasitvirtino, kad kuriama Alytaus regioninė atliekų tvarkymo sistema yra ekonomiškai efektyvesnė nei nedidelėms savivaldybėms tvarkant savo atliekas pavieniui.

REKOMENDACIJOS

1. Norint užtikrinti efektyvią atliekų tvarkymo sistemų plėtrą būtina stiprinti žmogiškuosius gebėjimus valstybinės valdžios ir vietos savivaldos institucijose organizuojant įvairius mokymus, seminarus, diskusijas, keitimąsi gerąja patirtimi tiek šalies viduje, tiek įvertinant užsienio šalių praktiką.
2. Alytaus miesto savivaldybės administracijoje būtina paskirti asmenį, atsakingą už regioninės atliekų tvarkymo sistemos sukūrimo organizavimą ir priežiūrą.
3. Būtina stiprinti atliekų tvarkymo planavimą, rengiant strateginius dokumentus, Alytaus miesto savivaldybės bei regiono lygmenyje. Užtikrinti užsibrėžtų tikslų ir priimtų strateginių tikslų vykdymą bei tęstinumą, nepriklausomai nuo besikeičiančių politinių sąlygų. Reikia sukurti patikimą UAB ARATC veiklos kontrolės bei vertinimo rodiklių sistemą. Siekiant

sklandaus sistemos vystymo, būtina glaudžiau bendradarbiauti institucijoms visuose regioninės sistemos valdymo lygiuose (ministerijos, apskrities viršininko administracija, savivaldybės ir ARATC).

4. Reikia stiprinti Lietuvos Respublikos teisinę bazę, reglamentuojančią regioninių atliekų tvarkymo sistemų vystymą bei funkcionavimą, apibrėžti konkrečias funkcijas, nustatyti kompetencijos ribas bei valdymą. Aiškiai reglamentuoti santykį tarp komunalinių, gamybos ir gamintojų atsakomybės sistemų, suformuluoti reikalavimus gamintojams ir importuotojams dėl atsakomybės, kad mokesčio už aplinkos teršimą lėšomis, surinktomis už vienų atliekų srautų aplinkos teršimą, nebūtų finansuojamas kitų atliekų srautų tvarkymas, kad vartotojas nemokėtų kelis kartus už apmokestinamųjų gaminių ir pakuočių atliekų tvarkymą, tai yra – įsigydamas gaminių ir pridudamas atliekas tvarkyti. Mokestis už aplinkos teršimą gaminių ir pakuočių atliekomis galėtų būti papildomas finansavimo šaltinis (kuriuo disponuotų savivaldybės) reikiamoms nesurinktoms atliekomis tvarkyti (pvz., surinkimo sistemai organizuoti, sąvartynams modernizuoti ir pan.).
5. Kuriant ir įgyvendinant regionines atliekų tvarkymo sistemas Lietuvoje bei užtikrinant jų ekonominę gyvybingumą, būtina atsižvelgti į savivaldybių ir gyventojų mokumo galimybes.
6. Teikti daugiau informacijos visuomenei ir stengtis ją įtraukti į aplinkos apsaugos veiklą, kuriant efektyvias informacines sistemas ir rengiant ataskaitas apie regioninių sistemų kūrimo programas bei planus. Pabrėžti aplinkos apsaugos reikalavimų įgyvendinimo naudą, daugiau dėmesio skirti Alytaus miesto savivaldybės aplinkosauginio švietimo organizavimui. Pastaruoju metu tam skiriama per mažai finansinių resursų bei žmogiškųjų išteklių. Tai turėtų būti atskiro savivaldybės darbuotojo kasdieninis, nuolatinis darbas. Aplinkosauginio švietimo projektų įgyvendinimui finansinę paramą galima būtų gauti teikiant paraiškas ES struktūriniams fondams.
7. Kol Alytaus mieste neįdiegta efektyvi buitės pavojingų atliekų atskyrimo sistema, planuojant antrinių žaliavų antrinio rūšiavimo įrenginius, reikia projektuoti ir pavojingų atliekų atskyrimo galimybes bei darbo vietas. Tam, kad užtikrinti efektyvų buitės pavojingų atliekų atskyrimą iš bendro komunalinių atliekų srauto, kol stambiųjų ir kitų atliekų surinkimo tinklas labai retas, reikėtų derinti keletą buitės pavojingų atliekų surinkimo būdų – pasyvųjį ir aktyvųjį: buitės pavojingas atliekas surinkti ne tik stambiagabaričių atliekų aikštelėje, bet jų surinkimą organizuoti ir mobiliuoju būdu.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

1. Konstitucija

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija// Valstybės žinios. 1992, Nr. 33-1014.

2. Įstatymai

2. Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodeksas// Valstybės žinios.
3. Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatymas// Valstybės žinios. 1992, Nr. 5-75.

4. Lietuvos Respublikos atliekų tvarkymo įstatymas// Valstybės žinios. 1998, Nr. 61-1726.
5. Lietuvos Respublikos apskrities valdymo įstatymas// Valstybės žinios. 1994, Nr. 16-2938.
6. Lietuvos Respublikos Civilinis kodeksas// Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262.
7. Lietuvos Respublikos gyvūninės kilmės atliekų tvarkymo įstatymas// Valstybės žinios. 2002, Nr. 95-4083.
8. Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymas// Valstybės žinios. 1999, Nr. 30-856.
9. Lietuvos Respublikos koncesijų įstatymas// Valstybės žinios. 1996, Nr. 92-2141.
10. Lietuvos Respublikos mokesčio už aplinkos teršimą įstatymas// Valstybės žinios. 1999, Nr. 47-1469.
11. Lietuvos Respublikos pakuočių ir pakuočių atliekų tvarkymo įstatymas // Valstybės žinios. 2001, Nr. 85-2968.
12. Lietuvos Respublikos planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo įstatymas//Valstybės žinios, 2000, Nr. 39-10920.
13. Lietuvos Respublikos radioaktyviųjų atliekų įstatymas// Valstybės žinios. 1999, Nr. 50-1600.
14. Lietuvos Respublikos regioninės plėtros įstatymas// Valstybės žinios. 2000, 66-1987.
15. Lietuvos Respublikos rinkliavų įstatymas// Valstybės žinios. 2000, 52-1484.
16. Lietuvos Respubliko teritorijų planavimo įstatymas// Valstybės žinios.1995, Nr. 107-2391.
17. Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymas// Valstybės žinios. 1994, Nr. 55-1049.
18. Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymas// Valstybės žinios. 1996, Nr. 84-2000.

3. Kiti teisės aktai

19. Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos strategija. Vilnius: aplinkos apsaugos ministerija, 1996.
20. Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2002 m. gruodžio 31 d. Įsakymas Nr. 699 „Dėl atliekų deginimo aplinkosauginių reikalavimų patvirtinimo“// Valstybės žinios. 2003, Nr. 31-1290.
21. Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 1999 m. liepos 14 d. įsakymas Nr. 217 „Dėl atliekų tvarkymo taisyklių patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 1999, Nr. 63-2065.

22. Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2002 m. birželio 27 d. įsakymas Nr. 348 „Dėl pakuočių ir pakuočių atliekų tvarkymo taisyklių patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2002, Nr. 81-3503.
23. Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2000 m. spalio 18 d. įsakymas Nr. 444 „Dėl atliekų sąvartynų įrengimo, eksploatavimo, uždarymo ir priežiūros po uždarymo taisyklių patvirtinimo“// Valstybės žinios. 2000, Nr. 96-3051.
24. Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2002 m. gruodžio 21 d. įsakymas Nr. 625 „Dėl Išeikvotų baterijų ir akumuliatorių tvarkymo taisyklių patvirtinimo“// Valstybės žinios. 2002, Nr. 1-12.
25. Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2005 m. rugpjūčio 16 d. įsakymas Nr. D1-395 „Dėl aplinkos ministro 2004 m. rugsėjo 16 d. įsakymo Nr. D1-481 „Dėl elektros ir elektroninės įrangos bei jos atliekų tvarkymo taisyklių patvirtinimo“ pakeitimo“// Valstybės žinios. 2005, Nr. 102-3793.
26. Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2005 m. lapkričio 17 d. įsakymas Nr. D1-555 „Dėl gamintojų ir importuotojų registravimo taisyklių patvirtinimo“// Valstybės žinios. 2005, Nr. 138-4989.
27. Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2006-05-16 įsakymas Nr. D1-233 „Dėl sutarties tarp įmonių, kurios vykdo komunalinių atliekų surinkimą, įskaitant antrinių žaliavų surinkimą, ir savivaldybės (arba savivaldybės (kelių savivaldybių) įsteigto juridinio asmens, kuriam pavesta administruoti komunalinių atliekų tvarkymo sistemą) sudarymo tvarkos aprašo patvirtinimo“// Valstybės žinios. 2006, Nr.57-2042.
28. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 metų spalio 17 d. nutarimas „Dėl apmokestinamųjų gaminių ir apmokestinamosios pakuotės atliekų tvarkymo 2003-2006 metų užduočių“// Valstybės žinios. 2002, Nr. 101-4509.
29. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2006 m. sausio 11 d. nutarimas Nr. 19 „Dėl Valstybinės pavojingų atliekų tvarkymo 2006-2008 metų programos patvirtinimo“// Valstybės žinios. 2006, Nr. 5-145.
30. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. rugsėjo 11 d. nutarimas Nr. 1160 „Dėl nacionalinės darnaus vystymosi strategijos patvirtinimo ir įgyvendinimo“// Valstybės žinios. 2003, Nr. 89-4029.
31. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. balandžio 12 d. nutarimas Nr. 519 „Dėl valstybinio strateginio atliekų tvarkymo plano patvirtinimo“//Valstybės žinios. 2002, Nr. 40-1499.

4. Kita literatūra

32. Alytaus miesto savivaldybės tarybos 1999-12-02 sprendimas „Dėl Alytaus miesto atliekų tvarkymo taisyklių tvirtinimo“.
33. Alytaus miesto savivaldybės tarybos 200-07-05 sprendimas „Dėl Alytaus miesto atliekų tvarkymo plano tvirtinimo“.
34. Alytaus miesto savivaldybės tarybos 1998-10-01 sprendimas „Dėl Alytaus miesto komunalinių atliekų tvarkymo programos patvirtinimo“.
35. Alytaus miesto savivaldybės tarybos 2005-09-29 sprendimas Nr. T-177 „Dėl Alytaus miesto komunalinių atliekų ir antrinių žaliavų 2006-2008 metų tvarkymo programos patvirtinimo“.
36. Aplinkos apsauga. Vilnius: Lietuvos savivaldybių asociacija, 2003.
37. Baltrėnas P., Lygis D., Mierauskas P. ir kt. Aplinkos apsauga. Vilnius: Enciklopedija, 1996.
- 38.** COWI Baltic, Rekomendacijos komunalinių atliekų tvarkymo išlaidoms apskaičiuoti ir rinkliavų bei tarifų dydžiams nustatyti (projektas), 6 priedas 2005 m.
39. Čiegis R. Darnus vystymasis: ekonominiai aspektai. Kaunas: Aplinkosaugos valdymo ir technologijų centras. 2003.
40. Dambrauskienė G. ir kt. Lietuvos teisės pagrindai. Vilnius: Justitia, 2004.
41. DANCEE Lietuvos savivaldybių bendradarbiavimas atliekų tvarkymo srityje Galutinė ataskaita, Leidimo Nr. 002, Leidimo data 2002-02-26.
42. Denafas G. „Biodegraduojančių atliekų tvarkymas Lietuvoje – galimybių studijos išvados“// Diskusijų forumas „Atliekų tvarkymas 2006“, 2006 m. rugsėjo 27-28 d., Druskininkai.
43. Diskusijų forumas „Atliekų tvarkymas 2005“, 2005 m. rugsėjo 28 d., Druskininkai.
44. Diskusijų forumas „Atliekų tvarkymas 2006“, 2006 m. rugsėjo 27-28 d., Druskininkai.
45. ES atliekų tvarkymo politika ir regioninės ir vietinės valdžios institucijų uždaviniai. Kaunas: ECAT.
46. Finansinis memorandumas Nr. 2001/LT/16/P/PE/003 tarp Europos Komisijos ir Lietuvos Respublikos dėl ISPA paramos Alytaus regiono atliekų tvarkymo sistemos plėtrai, 2001 m. gruodžio 23 d.
47. Finansinio memorandumo Nr. 2001/LT/16/P/PE/003 tarp Europos Komisijos ir Lietuvos Respublikos dėl ISPA paramos Alytaus regiono atliekų tvarkymo sistemos plėtrai

- pakeitimai, 2003 m. sausio 21 d.
48. Hansen W., Leipprand A. ES politika dėl specifinių atliekų srautų. Regiono ir vietos valdžios institucijų uždaviniai. Tarptautinės ir Europos aplinkosaugos politikos institutas. 2003.
 49. Juknys R., „Atliekų tvarkymo Lietuvoje perspektyvos darnaus vystymosi požiūriu“, Tarptautinė konferencija „Atliekų tvarkymas 2004“, rugsėjo 23-24 d., Vilnius.
 50. Jungtinės veiklos sutartis, kurią pasirašė Alytaus miesto, Alytaus rajono, Birštono, Druskininkų, Lazdijų rajono, Prienų rajono ir Varėnos rajono savivaldybės, 2002 m. vasario 18 d.
 51. Ką turėtų žinoti verslininkas apie aplinkos apsaugos reikalavimus Lietuvai tapus Europos Sąjungos nare. Vilnius: Lietuvos Respublikos ūkio ministerija ir Lietuvos pramoninkų konfederacija, 2004.
 52. Lietuvos Respublikos valstybės kontrolės valstybinio audito ataskaita „Komunalinių atliekų tvarkymas“, 2006-05-09 Nr. 2020-20-2, Vilnius.
 53. Lietuvos savivaldybių bendradarbiavimas atliekų tvarkymo srityje. Vilnius: UAB „COWI Baltic“, 2002.
 54. Lietuvos savivaldybių pasirengimas stoti į Europos Sąjungą aplinkos apsaugos srityje strategija ir veiksmų planas. Vilnius: Aplinkos apsaugos politikos centras, 2000.
 55. Motiejūnas J., „Alytaus regiono atliekų tvarkymo sistemos išvystymas. Alytaus regioninio sąvartyno statyba. Poveikio aplinkai vertinimo ataskaita“, 2001.
 56. Mosteikaitė A. „Ką daryti, kad miškuose ir parkuose sumažėtų šiukšlių?“, Dienraštis „Alytaus naujienos“ Nr. 162 (10776) 2006 m. rugsėjo 6 d., Alytus.
 57. Pasitarimo „Dėl Alytaus regiono atliekų tvarkymo sistemos įgyvendinimo“ protokolas, 2005 m. spalio 17 d. 14.00 val., Druskininkai.
 58. Radavičienė R. „Komunalinių atliekų tvarkymo paslaugos plėtra“// Diskusijų forumas „Atliekų tvarkymas 2006“, 2006 m. rugsėjo 27-28 d., Druskininkai.
 59. Ragulskytė-Markovienė R. Aplinkos teisė/ Lietuvos teisės derinimas su Europos Sąjungos reikalavimais. Vilnius: „Eugrimas“, 2005 m.
 60. Reipas A. „Solidarus kaštų padengimas regioninėje atliekų tvarkymo sistemoje“// Diskusijų forumas „Atliekų tvarkymas 2005“, 2005 m. rugsėjo 28 d., Druskininkai.
 61. Rekomendacijos savivaldybėms ir apskritims. Vilnius: UAB „COWI Baltic“, 2000.
 62. Silvestravičiūtė I., Uselytė R., Šleiniotienė – Budrienė L. „Atliekų tvarkymo būklės analizės rezultatai bei pasiūlymai atliekų tvarkymo sistemų tobulinimui bei valstybinio strateginio

- atliekų tvarkymo plano projektui“ // Diskusijų forumas „Atliekų tvarkymas 2006“, 2006 m. rugsėjo 27-28 d., Druskininkai.
63. Subalansuotosios plėtros įgyvendinimo nacionalinė ataskaita. Vilnius: Lututė, 2002.
64. Suaugusiųjų švietimas aplinkos temomis – II. Venkime, rūšiuokime ir perdirbkime. Kaunas: Socialinių inovacijų fondas, 2005.
65. Staniškis J. K. Integruota atliekų vadyba. Kaunas: Technologija. 2004.
66. Špokas R. „Komunalinių atliekų tvarkymas Lietuvoje“// Diskusijų forumas „Atliekų tvarkymas 2005“, 2005 m. rugsėjo 28-29 d., Druskininkai.
67. Tractabel Development Engineering. Galimybių studija: Alytaus regioninės atliekų tvarkymo sistemos plėtra, 2001 m.
68. Vietinės rinkliavos už komunalinių atliekų tvarkymą nuostatai. Šablono projektas ir projektas Alytaus regiono savivaldybėms. Konsultacinė kompanija COWI Baltic, 2005 m.
69. UAB Alytaus regiono atliekų tvarkymo centras Veiklos ataskaita už 2005 metus.
70. Uselytė R. „Regioninių atliekų tvarkymo sistemų kūrimas: Esama situacija Lietuvoje“// Diskusijų forumas „Atliekų tvarkymas 2005“, 2005 m. rugsėjo 28 d., Druskininkai.

5. Interneto šaltiniai

71. Komunalinių atliekų tvarkymas//<http://www.am.lt/VI/index.php#r/1113>; prisijungimo laikas: 2006-05-19.
72. Aplinkos apsaugos valdymo agentūra//<http://www.apva.lt/lt/index.php>; prisijungimo laikas: 2006-05-04.
73. Atliekos//www.am.lt/VI/files/0.431529001139839463.doc; prisijungimo laikas: 2006-08-21.
74. Aplinkos politikos sektorius//<http://www.am.lt/VI/index.php#r/1050>; prisijungimo laikas: 2006-05-17.
75. Elektros ir elektroninės įrangos atliekų tvarkymą reglamentuojantys teisės aktai//<http://www.am.lt/VI/index.php#a/5069>; prisijungimo laikas: 2006-08-22.
76. Aplinkos ministerija. Bendra informacija//<http://www.am.lt/VI/index.php#a/5176>; prisijungimo laikas: 2006-08-25.
77. Aplinkos projektų valdymo agentūros 2004 metų ataskaita//<http://www.apva.lt/repository/ataskaita/report2004.pdf>; prisijungimo laikas: 2006-08-15.
78. Alytaus regiono aplinkos apsaugos departamento 2005 m. ataskaita. Šeštas skyrius. Atliekų

tvarkymo kontrolės miestuose ir rajonuose valdymas//<http://ard.am.lt/vi/index.php#a/76>;
prisijungimo laikas: 2006-09-13.

SAVIVALDYBIŲ ATLIEKŲ TVARKYMO SISTEMŲ VALDYMAS (ALYTAUS MIESTO SAVIVALDYBĖS PAVYZDŽIU)

Santrauka

Reikšminiai žodžiai: komunalinės atliekos, komunalinių atliekų tvarkymo sistema, teisės aktai, principas „teršėjas moka“, savivaldybių funkcijos, regioninė atliekų tvarkymo sistema.

Atliekų tvarkymas Lietuvoje yra tarp prioritetinių aplinkos apsaugos krypčių. Šiuo metu ypač didelis dėmesys skiriamas komunalinių atliekų surinkimui, antriam žaliavų perdirbimui, sąvartynų tvarkymui bei pavojingų atliekų tvarkymo sistemos kūrimui. Komunalinės atliekos – tai buityje susidarančios atliekos.

Savivaldybės institucijos – pagrindinė grandis, kuri organizuoja atitinkamoje teritorijoje susidarančių komunalinių atliekų tvarkymą. Jos atsakingos už šių atliekų tvarkymo sistemos reglamentavimą, sukūrimą (plėtojimą) ir administravimą savo teritorijose, o savivaldybių teritorijų gyventojai ir jose esantys ūkio subjektai privalo naudotis šia sistema. Savivaldybėms priskiriama atsakomybė už galiojančių atliekų tvarkymo taisyklių, atliekų tvarkymo planų rengimą, jų vykdymą bei kontrolę ir kitas užduotis, kurias būtina atlikti, siekiant įgyvendinti LR ir ES teisės aktų reikalavimus.

Atliekų tvarkymą reglamentuojančių teisės aktų analizė parodė, kad teisės aktuose nėra tiksliai reglamentuota regioninės atliekų tvarkymo sistemos sąvoka, steigimo bei valdymo forma, funkcijos bei kompetencija.

Atsižvelgiant į svarbiausią atliekų tvarkymo principą „teršėjas moka“, vis daugėja diskusijų apie gamintojų atsakomybę už pakuočių tvarkymą ir šių atliekų kaštų padengimą, taip pat atliekų tvarkymą savivaldybių lygmenyje.

Nors Lietuvos didžiųjų miestų kontekste Alytaus miesto savivaldybėje palyginus gerai įgyvendinamos savivaldybėms numatytos užduotys, vis tik jos nėra pasiektos, jų vykdymas išlieka aktualus ir ateityje. Alytaus regiono atliekų tvarkymo centrui turi būti tinkamai perduotos ir aiškiai paskirstytos komunalinių atliekų tvarkymo funkcijos ir atsakomybė.

Alytaus miesto savivaldybės dalyvavimą regioniniame atliekų tvarkymo projekte paskatino finansinių išteklių stoka, užduočių sudėtingumas, naujų funkcijų atsiradimas. Apžvelgus investicijų poreikį atliekų tvarkymo sistemai sukurti, ypatingai naujam moderniam sąvartynui įrengti, akivaizdu, kad reikalingos didelės investicijos, kurios viršija valstybės ir savivaldybių finansines galimybes. Kuriama Alytaus regioninė atliekų tvarkymo sistema yra ekonomiškai efektyvesnė nei nedidelėms savivaldybėms tvarkant savo atliekas pavieniui.

ADMINISTRATION OF MUNICIPAL WASTE MANAGEMENT SYSTEMS (ON THE BASIS OF ALYTUS CITY EXAMPLE)

Summary

Key words: domestic waste, domestic waste management system, legislation, the principle „polluter pays“, municipality functions, regional waste management system.

Waste management is one of the priority trends in the field of the environment protection in Lithuania. Special attention is currently paid to collection of domestic waste, reprocessing of raw material, handling of dumping sites and establishment of hazardous waste management system. Domestic waste constitutes the waste accumulated in our household.

Municipality institutions are the key chain organising the management of domestic waste generated within the corresponding territory. They carry responsibility for regulation, establishment (development) and administration of this waste management system within the territory under their subordination and the usage of this system is mandatory for the local residents and economic entities within these territories.

The analysis of legal documents regulating waste management indicated that the concept of regional waste management system, its establishment and management form, functions and competence is not precisely defined in the legislation.

Considering the major principle „polluter pays“ applicable in the field of waste management more discussions are being raised regarding manufacturer’s responsibility for handling packaging and defraying the costs for this waste as well as waste management on the municipal level.

Regardless the fact that the tasks set for the municipalities are well implemented at the municipality of Alytus city in comparison with other big cities of Lithuania, still they are not fully achieved and their implementation remains vital in the future. Functions and responsibility for management of domestic waste are to be transferred in a pertinent way and clearly allocated to Alytus Regional Waste Management Centre.

Participation of the Municipality of Alytus City in the Regional Waste Management Project was stimulated by the insufficient funding, complexity of tasks, origination of new functions. Following the analysis of investment demands for establishment of waste management system, especially for construction of a new modern dumping site, it is obvious that considerable investments are required that exceed financial possibilities of the State and Municipalities. Alytus regional waste management system that is currently being established is more effective from the economic point of view than the system when separate municipalities manage their waste individually.

**1 PRIEDAS. ALYTAUS MIESTO TARYBOS 1999-12-02 SPRENDIMAS
„DĖL ALYTAUS MIESTO ATLIEKŲ TVARKYMO TAISYKLIŲ TVIRTINIMO“**

ALYTAUS MIESTO TARYBA

S P R E N D I M A S

3 šaukimo Tarybos 24 posėdis

1999 12 02
Alytus

Dėl Alytaus miesto atliekų tvarkymo
taisyklių tvirtinimo

Alytaus miesto taryba
NUSPRENDŽIA:

1. Tvirtinti Alytaus miesto atliekų tvarkymo taisykles (pridedama).
2. Pripažinti Alytaus miesto tarybos 1996 05 30 sprendimą „Dėl Alytaus miesto tvarkymo ir priežiūros taisyklių papildymo“ netekusiu galios.

Miesto meras

D.Kurtinaitis

**Alytaus miesto atliekų tvarkymo taisyklės
1.Bendroji dalis**

- 1.1. Šios taisyklės parengtos vadovaujantis Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatymu, Lietuvos atliekų tvarkymo įstatymu, Lietuvos Respublikos vyriausybės 1999 05 17 nutarimu Nr. 593 "Dėl valstybinės atliekų tvarkymo strategijos ir veiksmų programos metmenų", Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 1999 m. liepos 14 d. įsakymu Nr. 217 patvirtintomis Atlieku tvarkymo taisyklėmis (toliau - Atlieku tvarkymo taisyklėmis).
- 1.2. Šios taisyklės nustato atliekų prevencijos, apskaitos, surinkimo, rūšiavimo, saugojimo, vežimo, naudojimo, šalinimo reikalavimus Alytaus mieste.
- 1.3. Taisyklės nustato savivaldybės, atliekų turėtojų ir atliekų tvarkytojų funkcijas tvarkant atliekas ir privalomas visiems fiziniams ir juridiniams asmenims Alytaus mieste.
- 1.4. Šios taisyklės yra Miesto tvarkymo ir švaros taisyklių sudėtinė dalis.

2.Pagrindinės sąvokos

- 2.1. Atliekos-įvairios medžiagos ir daiktai, kuriuos atliekų turėtojas pašalina, nori pašalinti arba privalo pašalinti ir kurie priklauso atliekų kategorijai pagal Aplinkos ministerijos patvirtintą atliekų klasifikatorių.
- 2.2. Komunalinės atliekos – buitinės ir komercinės, pramoninės, institucijų bei kitokios prigimties atliekos, kurios savo pobūdžiu ir sudėtimi yra panašios į buitines atliekas.
- 2.3. Buitinės atliekos – tai atliekos, susidaranti namų ūkyje.
- 2.4. Pavojingos atliekos – atliekos, išvardintos Atlieku taisyklių 2 priede bei pasižyminčios viena ar keliomis 3 priede apibrėžtomis pavojingomis savybėmis, kurias sąlygoja jų prigimtis arba jose esantys komponentai.
- 2.5. Antrinės žaliavos – naudoti tinkamos atliekos.
- 2.6. Atlieku turėtojas – atliekų gamintojas arba juridinis ar fizinis asmuo kuris turi atliekų.
- 2.7. Atlieku tvarkytojas – juridinis ar fizinis asmuo, kuris pagal įstatymų, kitų teisės aktų ir savivaldybės reikalavimus tvarko atliekas.
- 2.8. Atlieku tvarkymas – atliekų prevencijos, apskaitos, deklaravimo, surinkimo, rūšiavimo, ženklavimo, gabenimo, saugojimo, naudojimo bei šalinimo veikla.
- 2.9. Atlieku naudojimas - atliekose esančių medžiagų savybių atkūrimas ir naudojimas, turint tikslą gauti vartojamąją vertę turinčius gaminius arba energiją.
- 2.10. Stmabiagabaritinės atliekos – pakuotė, buitiniai įrenginiai, baldai, kiti stambesni namų apyvokos reikmenys ar jų dalys.
- 2.11. Atlieku sąvartynas (saugykla) – atliekų šalinimo vieta, kur atliekos pilamos ant žemės ar užkasamos po žeme. Čia įskaitomos vidaus atliekų šalinimo vietos, į kuriuos atliekų gamintojas susidariusias atliekas šalina jų gamybos vietoje, išskyrus laikino saugojimo vietas (ne ilgiau kaip vienerius metus).

3.Atlieku tvarkymo principai

- 3.1. Miesto savivaldybės patvirtinta atliekų tvarkymo sistema yra privaloma visiems gyventojams ir ūkio subjektams, esantiems savivaldybės teritorijoje.
- 3.2. Visi atliekų turėtojai privalo rūšiuoti atliekas, atskiriant stambiagabarites atliekas, popierių ir kartoną, spalvotą ir nespalvotą stiklą, plastiką (Vidzgirio mikrorajone), metalą, statybines atliekas, pavojingas buitįje susidaranti atliekas ir netinkamas tolimesniam naudojimui komunalines atliekas.
- 3.3. Kiekviena atliekų rūšis tvarkoma atskirai, pagal šių taisyklių reikalavimus.
- 3.4. Visi atliekų turėtojai moka už atliekų tvarkymą nustatyta tvarka patvirtintais tarifais arba, nesant nustatytiems tarifams, sutartyse numatytomis kainomis.
- 3.5. Tarifai už atliekų tvarkymą turi visiškai padengti atliekų surinkimo, transportavimo, sąvartyno bei stambiagabaričių atliekų aikštelių eksploatavimo išlaidas.
- 3.6. Atlieku turėtojai, privalo sudaryti savivaldybės valdybos patvirtintos formos sutartis su atliekų tvarkytojais. Atlieku turėtojai nesudarę sutarčių su atliekų tvarkytojais arba sudarę sutartis bet faktiškai nesinaudojantys ir nemokantys už atliekų tvarkymą sutartyse numatytomis sąlygomis, yra traktuojami kaip nesilaikantys savivaldybės nustatytos atliekų tvarkymo sistemos.
- 3.7. Įmonės ir organizacijos, kurios nori atsisakyti naudotis savivaldybės nustatytomis atliekų surinkimo, rūšiavimo ir išvežimo priemonėmis, turi parengti, paskelbti ir pristatyti į Aplinkos apsaugos skyrių savo atliekų surinkimo, rūšiavimo ir išvežimo tvarką, kuri atitiktų Atlieku tvarkymo taisyklių keliamus reikalavimus ir kas pusmetį teikia duomenis savivaldybei apie atliekų susidarymą ir išvežimą.
- 3.8. Butų ūkio įmonių, daugiabučių namų savininkų bendrijų vadovai ir privačių gyvenamųjų namų savininkai bei nuomininkai personaliai atsakingi už teisingų duomenų apie faktiškai besinaudojančių atliekų tvarkymo sistema gyventojų skaičių pateikimą savivaldybei ir atliekų tvarkytojams.
- 3.9. Įmonės, kurių ūkinėje – komercinėje veikloje susidaro atliekų ir kurios naudoja, šalina ar kitaip tvarko atliekas, turi imtis visų galimų ir ekonomiškai pateisinamų priemonių jų kiekiui bei kenksmingumui mažinti, kurti ir diegti mažatliekes technologijas, taupyti gamtos išteklius, naudoti ir gaminti gaminius, kuriuos būtų galima ilgai ar kartotinai naudoti, o virtus atliekomis naudoti kaip antrines žaliavas; rengti ir įgyvendinti gamtos išteklių taupymo ir atliekų mažinimo planus.
- 3.10. Įmonės tvarko pavojingas atliekas, vykdo pirminę ir valstybinę atliekų apskaitą Atlieku tvarkymo taisyklių nustatyta tvarka ir teikia savivaldybei visus reikalingus duomenis apie atliekų susidarymą ir tvarkymą to paprašius.
- 3.11. Atliekas tvarkančios įmonės turi būti registruotos Atliekas tvarkančių įmonių registre, turėti licencijas, parengti atliekų naudojimo ar šalinimo reglamentus Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos nustatyta tvarka.
- 3.12. Įmonės ir organizacijos, kurių veikloje susidaro atliekos, privalo jas rūšiuoti susidarymo vietoje.
- 3.13. Bet koks atliekų apdorojimas (pvz. deginimas, maišymas) ir laikymas ne tam skirtose vietose draudžiamas.
- 3.14. Visos Alytaus miesto savivaldybės teritorijoje susidariusios ir tolimesniam naudojimui netinkamos komunalinės atliekos turi būti laikomos regioniniame Takniškių sąvartyne.

4.Komunalinių atliekų surinkimas

- 4.1. Komunalinės atliekos, netinkamos tolimesniam naudojimui daugiabučių namų kvartaluose surenkamos 1.1 m³, iš įmonių ir organizacijų surenkamos 1.1 – 0.12 - 0.24 m³ savivaldybės nustatytos konstrukcijos plastikiniuose arba cinkuotos skardos konteineriuose, antrinės žaliavos 0.75 m³ metaliniuose konteineriuose, kurie išdėstomi pagal patvirtintą schemą specialiose aikštelėse.
- 4.2. Privačių valdų savininkai, nuomininkai ir naudotojai buitines atliekas netinkamas tolimesniam naudojimui renka 0.12 – 0.24 m³ nustatytos konstrukcijos plastikiniuose individualiuose konteineriuose.
- 4.3. Atlieku surinkimo konteinerių dydis ir kiekis bei konteinerių išvežimo dažnis nustatomas pagal gyventojų skaičių bei atliekų susikaupimo normas.
- 4.4. Atliekoms, kurių skirtingu metų laiku susidaro daugiau, gali būti naudojami atliekų tvarkytojo reikalavimus atitinkantys polimeriniai maišai.
- 4.5. Daugiabučių namų kvartaluose atliekų tvarkytojas privalo pastatyti tiek konteinerių ar išvežti tokiu grafiku, kad patalpintų atliekų kiekis neviršytų konteinerių tūrio.
- 4.6. Konteineriai ir maišai gali priklausyti atliekų turėtojams, atliekų tvarkytojams arba savivaldybei. Už konteinerių techninę būklę atsako atliekų tvarkytojas arba konteinerių savininkas jeigu taip numatyta sutartyje.
- 4.7. Konteineriai gali būti tvarkingi, turėti informacinius ženklus apie jų paskirtį, talpinamų atliekų rūšis.

- 4.8. Konteineriai iš privačių valdų ištuštinami ir atliekos išvežamos sutartyse numatytu grafiku, bet ne rečiau kaip du kartus per mėnesį šiltuoju metų laikotarpiu (nuo gegužės 1 dienos iki rugsėjo 1 dienos), ir nerečiau kaip vieną kartą per mėnesį kitu metų laiku, iš daugiabučių namų kvartalų - juos pripildžius, bet ne rečiau kaip 3 kartus per savaitę.
- 4.9. Draudžiama palikti atliekas šalia konteinerių ir patalpinti ne tam skirtuose konteineriuose.
- 4.10. Konteinerių aikštelių teritorijas ir teritoriją 3 metrų spinduliu apie konteinerių aikštelę prižiūri ir valo atliekų tvarkytojas.
- 4.11. Konteinerių aptaravimo zonose draudžiama stovėti transporto priemonėms.
- 4.12. Žiemą iš konteinerių aikštelių ir aptarnavimo zonų sniegą valo ir barsto smėliu ar druska miestą tvarkančios įmonės pagal su Komunalinio ūkio skyriumi sudarytas sutartis.
- 4.13. Valdų savininkai privalo įrengti savo sklype vietą atliekų konteineriui pastatyti.
- 4.14. Valdų savininkai nustatytą surinkimo dieną iki 7 val. ryto turi atvežti savo konteinerius į surinkimo vietą, kuri būtų kiek įmanoma arčiau gatvės.
- 4.15. Valdų savininkai turi pasirūpinti, kad prišalę konteineriai atliekų išvežimo dieną būtų atitirpinti. Prišalę konteineriai arba konteineriai, kurių turinys prišalęs, netuštinami.
- 4.16. Individualūs konteineriai pripildomi tik tiek, kad galėtų būti uždengiami dangčiais. Atliekos negali būti presuojamos, grūdomos į konteinerius.
- 4.17. Daugiabučių namų kvartaluose atliekų ir antrinių žaliavų konteineriai plaujami ir dezinfekuojami pagal Visuomenės sveikatos centro reikalavimus. Šiuos darbus atlieka atliekų tvarkytojas.
- 4.18. Individualius konteinerius plaua ir dezinfekuoja savininkai ar naudotojai.
- 4.19. Draudžiama pilti į konteinerius žemės gruntą, statybines atliekas, chemines medžiagas, skysčius, skystas atliekas, degančias, rusenančias ir karštas atliekas.
- 4.20. Draudžiama konteineriuose raustis, mėtyti atliekas, šiukšlinti.
- 4.21. Draudžiama konteineriuose deginti atliekas.
- 4.22. Miesto viešose vietose, autobusų sustojimo aikštelėse, skveruose ir parkuose, atliekos talpinamos specialiuose savivaldybei priklausančiuose konteineriuose. Atliekos iš šių konteinerių išvežamos sutartyse su atliekų tvarkytoju numatytu grafiku.
- 4.23. Renginių organizatoriai atsako už renginiui skirtos vietos ir 20-ties metrų įtakos zonos sutvarkymą, bei atliekų išvežimą.
- 4.24. Prekybos įmonės, gavę leidimus vienkartinę, ar laikinai prekybai atsako už atliekų surinkimą ir sutvarkymą, prekybos vietoje ir 20-ties metrų įtakos zonoje.

5. Organinių atliekų tvarkymas

- 5.1. Privačių valdų savininkai, nuomotojai ar naudotojai organines atliekas tvarko įsirengtuose kompostavimo įrenginiuose.
- 5.2. Sodo, daržo ir miško organinėms atliekoms tvarkyti įrengiamos kompostavimo aikštelės.
- 5.3. Kompostavimo aikštelės įrengia sąvartyną eksploatuojanti įmonė, įmonės ir įstaigos, kurių veiklos procese susidaro sodo, daržo ar miško organinės atliekos. Sklypai joms parenkami ir derinami prisilaikant sanitarinių higieninių normų ir atsižvelgiant į kompostuojamų atliekų sudėtį.
- 5.4. Į kompostavimo aikšteles gali būti vežamos sodo, daržo ir miško atliekos, kiekvienai aikštelei nustatant konkrečias atliekų rūšis.
- 5.5. Kompostavimo technologija suderinama parenkant žemės sklypą aikštelei įrengti ir rengiant techninį reglamentą
- 5.6. Aikštelės turi būti padengtos kieta danga, atsparia benzino ir kitų skysčių ardančiam poveikiui.
- 5.7. Aikštelės aptveriamos ir saugojamos, atliekos registruojamos ir kontroliuojama jų sudėtis.
- 5.8. Ataskaitos apie atliktą darbą, įvertinant sukauptų atliekų kiekius ir rūšis, taikomas technologijas bei inovacijas, metams pasibaigus pateikiamos Aplinkos apsaugos skyriui.

6. Stambiagabaričių atliekų tvarkymas

- 6.1. Daugiabučių namų kvartaluose stambiagabaritės atliekos surenkamos du kartus per metus (balandžio ir spalio mėnesiais). Informacija apie šių atliekų surinkimą pateikiama kiekvienam namų ūkiui.
- 6.2. Už papildomą mokestį atliekų turėtojai gali užsisakyti transportą išvežti stambiagabarites atliekas kitu jiems patogiu metu.
- 6.3. Stambiagabaritės atliekos surenkamos nemokamai stambiagabaričių atliekų aikštelėse Alovės gatvėje ir Takniškių sąvartyne pristatant jas savo transportu.
- 6.4. Stambiagabaričių atliekų aikšteles įrengia savivaldybė, o jos pavedimu eksploatuoja atliekas tvarkanti įmonė.
- 6.5. Atliekas aikštelėje išrūšiuoja atliekų turėtojas.
- 6.6. Aikštelę eksploatuojanti įmonė registruoja atgabentas atliekas.

7. Pavojingų atliekų tvarkymas

- 7.1. Buityje susidarančios pavojingos atliekos surenkamos apvažiuojamuoju būdu specialiu transportu nustatytose vietose apie tai informuojant gyventojus.
- 7.2. Pavojingos buitinės atliekos surenkamos nemokamai pavojingų atliekų ir stambiagabaričių atliekų aikštelėse (Alovės g. ir Takniškių sąv.).
- 7.3. Draudžiama pavojingas atliekas (maitinimo elementus, medikamentus, senus dažus ir tarą nuo dažų, chemines medžiagas, automobilių aptarnavimo medžiagas ir kt.) išmesti kartu su buitinėmis atliekomis.
- 7.4. Įmonės ir organizacijos pavojingas atliekas tvarko pagal Atliekų tvarkymo taisyklių keliamus reikalavimus.

8. Antrinių žaliavų tvarkymas

- 8.1. Konteineriai antrinėms žaliavoms rinkti statomi grupėmis atliekų surinkimo aikštelėse arba kitose tam tikslui įrengtose vietose.
- 8.2. Antrinėms žaliavoms rinkti naudojami metaliniai 0,75 m³ konteineriai, kiekvienai rūšiai atskiras. Apie konteineryje renkamų atliekų rūšį informuoja konteinerio spalva ir pavadinimas.
- 8.3. Antrinių žaliavų išvežimą ir tvarkymą vykdo antrines žaliavas tvarkanti įmonė.
- 8.4. Antrinės žaliavos išvežamos užpildžius ne mažiau kaip du trečdalius konteinerių tūrio.
- 8.5. Antrines žaliavas surenkamos nemokamai stambiagabaričių atliekų aikštelėse pristatant jas savo transportu.
- 8.6. Įmonės ir organizacijos antrines žaliavas atskiria jų susidarymo vietose ir tvarko atskirai arba perduoda antrinių žaliavų tvarkytojams.

9. Atliekų pervežimas

- 9.1. Atliekos surenkamos ir išvežamos sutvarkymui pagal atliekų tvarkytojų parengtus, suderintus ir patvirtintus techninius reglamentas.
- 9.2. Atliekos iš konteinerių iškraunamos ir išvežamos specialiaisiais automobiliais.
- 9.3. Draudžiama maišyti atliekas esančias skirtingų rūšių konteineriuose viename automobilyje, neatsižvelgiant į rūšiavimo kokybę.
- 9.4. Stambiagabaritės atliekos į joms skirtas aikšteles pristatomos atliekų turėtojo ar samdytu autotransportu.
- 9.5. Atliekų turėtojai - ūkio subjektai komunalines atliekas perveža specialiuoju arba uždaro tipo (dengtu) savo transportu, garantuojančiu saugų jų pervežimą.
- 9.6. Antrinės žaliavos pervežamos į specialias rūšiavimo aikšteles ar perdirbimo gamyklas.
- 9.7. Pavojingos atliekos išvežamos į atliekų utilizavimo įmones arba pavojingų atliekų laikino saugojimo aikštelę.
- 9.8. Kitos komunalinės atliekos pervežamos į miesto Takniškių sąvartyną.

10. Atliekų priėmimas sąvartyne

- 10.1. Sąvartynas yra savivaldybės, kuri užtikrina jo techninį aprūpinimą, tvarkymo bei priežiūros finansavimą nuosavybė.
- 10.2. Sąvartyno ūkinėje zonoje leidžiama kurti antrinių žaliavų ir atliekų rūšiavimo punktus bei organinių atliekų kompostavimo aikšteles.

- 10.3. Sąvartyną tvarkanti įmonė atliekų priėmimą ir tvarkymą organizuoja pagal sąvartyno rekonstrukcijos projekte nustatytą darbų saugos, higienos normų, sąvartynų eksploatavimo taisyklių reikalavimus atitinkantį techninį reglamentą. Darbai sąvartyne vykdomi pagal metams patvirtintą ir savivaldybėje suderintą darbo planą.
- 10.4. Atvežus į sąvartyną antrines žaliavas (popierių, kartoną ir stiklą), imamas trigubo tarifo sąvartyno mokestis ir surašomas pažeidimo aktas.
- 10.5. Atvežus atliekas nedengta transporto priemone, mokamas dvigubo tarifo sąvartyno mokestis.
- 10.6. Atvežus į sąvartyną nedeklaruotas pavojingas atliekas, surašomas pažeidimo aktas, atliekos apmokestinamos penkiagubu tarifu ir atliekų turėtojas privalo atliekas išsivežti atgal.
- 10.7. Atliekos apskaitomos tonomis, sąvartyno mokestis nustatomas litais už toną.
- 10.8. Atliekų priėmimo deponuoti į sąvartyną tarifus tvirtina savivaldybė.
- 10.9. Atliekos sveriamos arba pagal patvirtintus lyginamojo svorio koeficientus perskaičiuojamos iš kubinių metrų į tonas.
- 10.10. Sąvartyną eksploatuojanti įmonė atsiskaito savivaldybės Aplinkos apsaugos skyriui, kas ketvirtį siųsdama atliekas pristačiusių įmonių sąrašus, tą pačią dieną informuoja apie Komunalinių atliekų tvarkymo taisyklių pažeidimus, surašo pažeidimo aktus, kurių vienas egzempliorius grąžinamas į atliekas atvežusią įmonę kartu su atliekomis.
- 10.11. Įmonės, kurioms gražintos pavojingos atliekos, informuoja savivaldybės Aplinkos apsaugos skyrių apie tolesnį tų atliekų tvarkymą, pateikdamos dokumentus.

11. Taisyklių laikymosi kontrolė ir atsakomybė

- 11.1. Atliekų turėtojai ir tvarkytojai turi teisę reikalauti iš savivaldybės, kad komunalinės atliekos būtų tvarkomos laikantis šių taisyklių, teikti pasiūlymus ir gauti informaciją apie atliekų tvarkymą.
- 11.2. Kaip laikomasi šių taisyklių kontroliuoja Komunalinio ūkio skyrius, Aplinkos apsaugos skyrius, Aplinkos ministerijos Alytaus regiono aplinkos apsaugos departamentas, Alytaus miesto visuomenės sveikatos centras.
- 11.3. Savivaldybė teikia informaciją apie komunalinių atliekų tvarkymą, nustato ir tvirtina tarifus už atliekų tvarkymą, pildo ir keičia šias taisykles, kontroliuoja jų vykdymą.
- 11.4. Už šių taisyklių nesilaikymą atsakoma Lietuvos Respublikos įstatymų nustatyta tvarka.

**2 PRIEDAS. ALYTAUS MIESTO SAVIVALDYBĖS TARYBOS 2005-09-29
SPRENDIMAS NR. T-177 „DĖL ALYTAUS MIESTO KOMUNALINIŲ ATLIEKŲ IR
ANTRINIŲ ŽALIAVŲ 2006-2008 METŲ TVARKYMO PROGRAMOS PATVIRTINIMO“**

ALYTAUS MIESTO SAVIVALDYBĖS TARYBA
SPRENDIMAS
DĖL ALYTAUS MIESTO KOMUNALINIŲ ATLIEKŲ IR ANTRINIŲ ŽALIAVŲ 2006-2008
METŲ TVARKYMO PROGRAMOS PATVIRTINIMO

2005 m. rugsėjo 29 d. Nr. T-177

Alytus

Vadovaudamasi Lietuvos Respublikos atliekų tvarkymo įstatymo 30 str. 5 dalimi, Alytaus miesto savivaldybės ir UAB „Dzūtra“ 1996-06-01 bendradarbiavimo sutarties Nr.159 5.1 papunkčiu, Alytaus miesto savivaldybės taryba n u s p r e n d ž i a:

1. Patvirtinti Alytaus miesto komunalinių atliekų ir antrinių žaliavų tvarkymo 2006–2008 metų programą (pridedama).
2. Įpareigoti Alytaus miesto savivaldybės administracijos direktorių pasirašyti bendradarbiavimo sutarties pakeitimą, pratęsiant sutarties galiojimą iki atliekų tvarkytojų parinkimo konkurso, bet ne ilgesniam kaip trejų metų laikotarpiui.

Savivaldybės meras

Vytautas Kirkliauskas

PATVIRTINTA
Alytaus miesto savivaldybės tarybos
2005 m. rugsėjo 29 d. sprendimu Nr. T-177

**ALYTAUS MIESTO KOMUNALINIŲ ATLIEKŲ IR ANTRINIŲ ŽALIAVŲ TVARKYMO
2006 – 2008 METŲ PROGRAMA**

Priemonės pavadinimas	Įgyvendinimo data	Priemonės vykdytojas	Preliminarių investicijų dydis/amortizacijos trukmė
Antrinių žaliavų konteinerių pakeitimas bei naujų pastatymas:	2006 metai	UAB „Dzūtra“	270 000 Lt / 4 metai

110 vnt. – 1.5 m ³ , 105 vnt. – 2.5 m ³ , 35 vnt. – 3.2 m ³ , tipas „Igloos“			
Komunalinių atliekų konteinerių atnaujinimas: 100 vnt. – 1.1 m ³ , tipas MGB	2006 – 2008 metai	UAB „Dzūtra“	68 000 Lt / 4 metai
Plastikinės pakuotės surinkimo maišais iš individualių namų gyventojų sistemos sukūrimas	2006 metai	UAB „Dzūtra“	45 000 Lt
Naujo atliekų surinkimo automobilio „MB Faun“ įsigijimas, užtikrinant surinkimo kokybę	2006 metai	UAB „Dzūtra“	462 000 Lt. / 7 metai
Automobilio su kranu antrinių žaliavų „Igloos“ tipo konteineriams prižiūrėti įsigijimas	2006 metai	UAB „Dzūtra“	105 000 Lt. / 5 metai
Konteinerių pastatymo aikštelių praplėtimas bei einamasis remontas	2006 metai	Alytaus miesto savivaldybės administracijos Miesto ūkio departamento Miesto ūkio skyrius	25 000 Lt
Konteinerių pastatymo aikštelių aptvėrimas ir apželdinimas	2006 – 2007 metai	UAB „Dzūtra“, Alytaus miesto savivaldybės administracijos Miesto ūkio departamentas	10 000 Lt
Miesto gyventojų ekologinis švietimas	2006 – 2008 metai	UAB „Dzūtra“, Alytaus miesto savivaldybės administracija	10 000 Lt
Pavojingų atliekų surinkimo iš gyventojų sistemos sukūrimas	2006 – 2008 metai	UAB „Dzūtra“	90 000 Lt

Naujai pastatytų didžiųjų ir kitų atliekų surinkimo aikštelių eksploatacija	2006 – 2008 metai	UAB „Dzūtra“	90 000 Lt
---	-------------------	--------------	-----------

**3 PRIEDAS. ALYTAUS MIESTO TARYBOS 2000-07-05 SPRENDIMO NR. 44
„DĖL PRITARIMO ALYTAUS MIESTO ATLIEKŲ TVARKYMO PLANUI“ KOPIJA**